

TREBALLAR AMB LA COMUNITAT

PEDAGOGIA I PLANIFICACIÓ ESTRATÈGICA COMUNITÀRIA

Autor: Jaume Roca i Suriñach

Tutora: Judit Fullana

Convocatòria: Setembre 2007

TREBALLAR AMB LA COMUNITAT

PEDAGOGIA I PLANIFICACIÓ ESTRATÈGICA COMUNITÀRIA

Autor:	Jaume Roca i Suriñach
Tutora:	Judit Fullana
Convocatòria:	Setembre 2007
Estudis:	Llicenciatura de Pedagogia
	Universitat de Girona
	Facultat d'Educació i Psicologia

*... als de casa, pel seu suport i paciència;
... a la Judit, per les presses;*

*... i a tots els qui m'han apretat
per no encantar-me més temps.*

SUMARI

Index	3
Capítol 1. Introducció	4
Capítol 2. Canvis en la societat, nous reptes	10
2.1 Comunitat i xarxes socials	10
2.2 Canvis en el model familiar, nous reptes	17
2.3 Necessitats generades per la immigració	24
Capítol 3. Noves respostes: la planificació estratègica des de la comunitat	34
3.1 Treball comunitari	36
3.2 Desenvolupament social comunitari i participació ciutadana	40
3.3 Eines de planificació estratègica a la comunitat	44
3.4 Elaboració d'un pla de desenvolupament comunitari	55
3.4.1 Metodologia de PDC	55
3.4.2 Fases del pla	57
Capítol 4. Pla de desenvolupament comunitari de Cassà de la Selva: Identificació	69
<i>Fase 1: Procés d'identificació</i>	
4.1 Un territori i una comunitat: Cassà de la Selva	71
4.2 El teixit social de Cassà de la Selva	77
4.2.1 Sector institucional	77
4.2.2 Sector actiu i grups formals	83
4.3 Prospecció local	85
4.3.1 Anàlisi de la població	86
4.3.2 Anàlisi d'arrel social	99
4.3.3 Anàlisi d'arrel educativa	119
Capítol 5. Pla de desenvolupament comunitari de Cassà de la Selva: Procés de participació i proposta d'actuació	130
<i>Fase 2 : Procés de Participació</i>	
5.1 Marc de participació i agents participants	130
5.1.1 Principis rectors	131
5.1.2 Objectiu	133
5.1.3 Configuració de la taula de coordinació i comissions	133
5.2 Diagnòstic participatiu	135
<i>Fase 3: Proposta d'actuació</i>	
5.3 Línies estratègiques i Mesures	137
Capítol 6. Reflexions finals	146
Bibliografia	153

CAPÍTOL 1. INTRODUCCIÓ

Tots els qui des d'institucions, entitats o iniciatives diverses treballem amb i per als infants o joves, les seves famílies i les persones en general, sentim la necessitat d'un estudi i d'un plantejament sistemàtic d'aquesta realitat. Aquest món se'ns presenta com una realitat en permanent i ràpid canvi que fàcilment ens pot fer caure en una certa perplexitat.

La comunitat en la que vivim, les seves xarxes de relacions, els models de família, els nous veïns,... tot es troba en un ràpid procés de canvis constants i sovint, l'educació, i especialment des d'una òptica social, es mira la realitat gairebé només amb categories morals. Segons aquesta perspectiva i, com a conseqüència, es pot creure que la solució de tots els mals es troba en una mena de regeneració col·lectiva que sovint no arriba per cap costat. En aquest sentit la intervenció socioeducativa provinent d'aquest plantejament difícilment podrà avançar.

Com veurem a continuació la proposta que aquest treball presenta respon a una actitud de fons que creu sincerament en l'anàlisi sense valoracions morals, en una fonamentació sobre els determinants estructurals (socials, culturals, històrics,...) que poden donar compte del per què les coses són d'una determinada manera, i sobre aquesta reflexió, dotar de l'estructura necessària per orientar la pràctica socioeducativa en el seu camí cap a un desenvolupament de la societat.

Tenim, tots plegats, i des de la disciplina de la pedagogia també, la responsabilitat de potenciar el benestar dels nostres infants i joves, i buscar la manera de millorar el suport a les famílies. També d'aquells que es troben en situacions de desavantatge social i d'aquells que han patit dificultats i, fins i tot, els que presenten un comportament difícil. Tot l'esforç per conèixer millor i desenvolupar tasques de prevenció i atenció serà útil.

Finalitat del treball

El què planteja el treball que teniu a les mans té dos objectius:

El primer dels objectius es centrarà en una reflexió sobre dos fenòmens que es veuen afectats per aquests canvis que viu la societat actual, per tal de determinar els reptes o necessitats que en sorgeixen: per una banda, les necessitats comunitàries generades a partir del fenomen migratori, per l'altra, els reptes generats pels canvis en els models o estructures familiars.

Per tal de tractar d'una manera global aquests reptes, primer de tot caldrà realitzar una reflexió sobre el concepte de comunitat i de les seves xarxes de relacions. Lògicament els canvis que experimenten les estructures familiars i les necessitats que es generen amb l'arribada de nous veïns, tenen una repercussió social molt important i aquesta serà l'òptica sota la qual observarem aquests fenòmens.

És evident que cal una anàlisi, des de l'òptica local, del flux migratori, especialment el provinent extracomunitari, que els nostres municipis reben (de vegades en compte gotes, de vegades a batzegades) i que comporta un seguit de factors personals, socials, familiars i educatius que influeixen molt en les dinàmiques relacionals dels pobles i ciutats (posem per exemple, entre els molts factors, l'analfabetisme funcional, les dificultats per a la igualtat a l'accés a serveis,...).

Per altra banda, aquesta anàlisi també ha d'indagar en les necessitats generades pels canvis en el model sociofamiliar que comporta a la pràctica, des de dificultats per conciliar la vida familiar i laboral, els canvis de relacions socials (individualisme, canvis del model familiar,...) fins a la protecció i desenvolupament dels infants i adolescents dels nostres municipis.

El segon objectiu d'aquest treball està orientat a la reflexió sobre la pràctica de la intervenció educativa en la seva vessant més social. Davant les necessitats plantejades

pels canvis d'aquesta societat, cal ser capaços de donar-hi una possible resposta. Una resposta creïble des de la mateixa comunitat. En aquest sentit, un dels reptes de la pedagogia és introduir elements que ofereixin estratègies i intervencions educatives més enllà del sistema formal d'educació, i que proporcionin un camp de treball educatiu amb la mateixa societat. Per tant, analitzarem el treball comunitari com una possible via per afrontar els reptes plantejats.

Normalment associem el treball comunitari amb una metodologia d'intervenció pròpia de disciplines més socials (especialment del treball social), però com veurem més endavant, també és un mètode vàlid per la pedagogia social.

En aquesta línia, la intervenció amb la comunitat, parteix de la premissa d'aprofitar el potencial de les mateixes persones com a agents transformadors o implicats amb el canvi, i per tant la reflexió sobre el concepte de treball comunitari estarà estretament lligada als conceptes de desenvolupament comunitari i de participació ciutadana. Serà a partir d'aquestes reflexions que podrem contribuir a proposar una resposta estructurada, en forma de treball comunitari, comptant amb la participació d'aquesta: un pla estratègic.

Un cop arribat aquest punt, crec en la sincera necessitat d'exemplificar la capacitat que des de la pedagogia disposem, per dur a la pràctica aquest tipus de propostes, i per tant, el treball conclourà amb el disseny de les línies bàsiques d'un pla de desenvolupament comunitari. Per fer-ho més creïble, aquest pla el situarem en un dels municipis del Gironès (contretament a Cassà de la Selva), i per tant utilitzarem la informació real que disposem per exemplificar-ho hipotèticament.

Lligant els dos objectius d'aquest treball, la proposta de pla estratègic dóna una possible resposta a les demandes o necessitats que el fenomen de la immigració i els canvis en les estructures familiars requereixen en aquesta població. Una resposta que neix de l'anàlisi de la quotidianitat de la població i que s'ha de veure desenvolupada per ella mateixa a través d'un procés participatiu. Per tant, la proposta de pla estratègic que

desgranarem, serà de caràcter hipotètic atès que el procés de participació real no ha estat engegat.

En definitiva, aquest pla estratègic pretén ampliar d'una manera sistematitzada tot allò que des de l'òptica social i educativa es pot fer per millorar el benestar i la qualitat de vida no només dels infants i joves o els seus pares, sinó de la ciutadania en general, a un nivell de proximitat local.

De fet, la necessitat d'exemplificar a través d'una proposta concreta i aplicable serveix a un últim objectiu subliminal d'aquest mateix treball: la reivindicació de la figura professional del pedagog més enllà del camp educatiu estrictament formal.

Reivindicar el paper que el pedagog pot realitzar en el camp socioeducatiu i concretament en la intervenció comunitària, és una qüestió que eixampla els horitzons d'aquesta professió. Per fer-ho, per reivindicar-ho, aposto per desenvolupar un tipus de resposta d'intervenció social i educativa des de la perspectiva de desenvolupament comunitari que com a pedagogs podem ajudar a orientar.

Certament no es compta gaire sovint amb aquest perfil professional per el camp comunitari i social, tot i que, en veritat, el plantejament dels plans estratègics tenen com a finalitat promoure el desenvolupament social i potenciar el desenvolupament educatiu, entenen-t'ho com un procés de capacitació, en el qual els agents i les persones de la col·lectivitat analitzen els seus problemes i hi busquen les seves solucions. No és això un procés educatiu? Doncs qui millor que un professional del camp educatiu per orientar-ho?

Estructura del treball

Ja per finalitzar, dir que l'estructura d'aquest treball consta de dues parts clarament diferenciades. Una primera part més reflexiva i d'anàlisi dels conceptes i una segona part pràctica que descriu el pla de desenvolupament comunitari del municipi de Cassà de la Selva.

En el primer capítol introduïm l'orientació i la finalitat d'aquest treball. Posteriorment, i seguint els objectius proposats, el segon capítol ens permet desgranar els conceptes de comunitat i xarxes socials per donar peu tot seguit a les reflexions al voltant del model familiar i els reptes de futur que es plantegen. Acabarem aquest capítol amb la reflexió sobre les noves necessitats generades pel fenomen de la immigració des d'una òptica de proximitat a la comunitat.

El tercer capítol entra de ple en els conceptes de treball comunitari, desenvolupament social comunitari i participació ciutadana. Ofereix, a més, la revisió de dues eines o instruments metodològics d'intervenció amb la comunitat, que poden ser viables per els nostres propòsits: els plans estratègics. Finalitzarem aquest capítol amb la concreció metodològica d'un pla estratègic per a una intervenció pedagògica sobre la comunitat.

En una segona part, i a partir d'aquestes línies analitzades, desenvoluparem en els següents capítols una proposta de pla de desenvolupament comunitari. Seguint les fases metodològiques dels plans de desenvolupament comunitari cada capítol ens portarà la informació concreta de com es desenvolupa tot el pla.

El capítol quatre es centrarà en el *procés d'identificació*, és a dir, la delimitació del context social on analitzem la població de Cassà de la Selva i el seu teixit social. Serà en aquest capítol on trobarem, a més, la prospecció local de les necessitats de la població de Cassà, així com l'anàlisi social i educativa de la comunitat. Aquesta prospecció és una primera aproximació a les necessitats del municipi.

El cinquè capítol centrarà el disseny de la fase de *diagnòstic participatiu* i la fase de *proposta d'actuació*. En aquest cas, com ja hem dit anteriorment, el procés participatiu no es pot dur a terme en aquest treball, però sí que dibuixem les estructures necessàries per a la participació ciutadana, com són el marc de participació i els agents participants. Finalment aquest capítol desenvolupa les línies bàsiques d'una proposta d'actuació per al municipi de Cassà. Entenent que el procés participatiu no s'ha realitzat, aquestes línies estratègiques i possibles mesures, parteixen de la prospecció local i per tant són

una proposta teòrica amb la intenció de poder desenvolupar íntegrament tot un pla de desenvolupament comunitari per aquest municipi.

El treball finalitzarà amb un últim capítol de reflexions sobre el desenvolupament d'aquest mateix treball, especialment de les dificultats que s'han trobat durant el seu procés d'elaboració, així com unes reflexions personals de l'autor.

CAPÍTOL 2. CANVIS EN LA SOCIETAT, NOUS REPTES

2.1 COMUNITAT I XARXA SOCIAL

Des de fa temps ha augmentat considerablement la sensació de complexitat de la nostra societat. Els mitjans de comunicació aporten dades, aborden fenòmens, fets significatius que ens deixen sovint astorats i en moltes ocasions plens de contradiccions.

Potser perquè ens fan més conscients o potser perquè aquesta diversitat social arriba cada dia amb més força a les relacions que vivim en la nostra pròpia pell, en els últims anys hem pogut experimentar l'augment de situacions "diferents" ja sigui per la seva condició cultural, econòmica, social,... és a dir, un augment de la diversitat i de la complexitat.

Tots nosaltres hem pogut detectar, mica a mica, en els nostres pobles, barris i ciutats, ens els nostres veïns d'escala o carrer, en la proximitat,... canvis propers a nosaltres mateixos que es produeixen en les dinàmiques i les institucions del nostre entorn. Canvis en les estructures de la vida quotidiana, laboral, del temps de lleure, de l'habitatge, del medi ambient, del consum... Nous veïns, noves persones que mostren unes creences o uns comportaments que no havíem vist de tant a prop abans, que es relacionen de manera que nosaltres potser no comprenem,... S'entrelliga en aquesta diversitat factors com els valors i les creences, socials i personals, factors de canvis socials (alguns ràpids o radicals, d'altres més profunds i silenciosos), factors de comportament social divers,...

Tots aquests canvis ens produeixen, d'alguna manera, neguits, dubtes, desconfiances,... sobre el mateix present i sobre el propi futur, o fins i tot, sobre els nostres valors. Els mateixos canvis afecten de la mateixa manera que ho fa amb nosaltres, a tot el conjunt de la societat. És en aquest nivell, que aquests neguits es transformen en estratègies de la mateixa societat per donar resposta al canvi i oferir possibles vies de solució a les confrontacions més problemàtiques.

Sens dubte, moltes disciplines tenen importants explicacions de les causes, de les conseqüències i dels mateixos fenòmens. La sociologia i l'economia donarien grans explicacions sobre aquests comportaments de canvi de la societat. També la psicologia ens podria aportar coneixements sobre com acceptem o ens adaptem a les relacions humanes, als canvis i a la diversitat.

Però possiblement cal fer una reflexió més lligada al pla de la vida quotidiana, al pla de la pràctica. Per al treball social (en el sentit més ampli) i la pedagogia social, qualsevol canvi que es produeix de manera significativa en la societat, repercuteix directament sobre el seu funcionament. Aquestes dues disciplines també poden aportar una reflexió pragmàtica sobre els canvis de la societat. L'ensenyament, especialment el formal, és un catalitzador de la realitat. En les dinàmiques diàries, les relacions humanes amb els alumnes, amb els pares, amb la comunitat educativa,... qualsevol canvi té una repercussió immediata (per exemple l'arribada d'infants d'origen immigrant, l'economia dels pares, la seva participació...). El Treball social té diferents camps d'actuació, però tots ells relacionats amb les necessitats de les persones, especialment les més vulnerables. Els canvis en el camp de les relacions humanes acaba repercutint en els col·lectius de persones que configuren el nostres pobles i ciutats, són els principals coneixedors de la mateixa comunitat.

De tots els canvis que hem dit i que s'experimenten en el pla de la vida quotidiana, existeixen dos fenòmens que tenen un impacte directe en el funcionament de la nostra vida diària. Tots dos són fenòmens propers, els podem palpar només sortir al carrer: l'un, els canvis en el model o les estructures familiars, l'altre, el fenomen de la immigració estrangera al nostre país.

Sobre el canvi en el model familiar podrem constatar la diversitat d'estructures familiars, maneres de funcionar i de relacionar-se que generen interrogants en el que és el nucli més bàsic de la societat. El model de família ha anat canviant en els anys, uns canvis que comporten noves necessitats i que plantegen nous reptes tant a l'educació com en el camp social, com a la mateixa societat en general.

L'altre fenomen més recent en el nostre país, però alhora també més visible, són els canvis que genera la immigració en la dinàmica dels nostres municipis. La relació entre cultures, les necessitats de comprensió mútua i la recerca de solucions als problemes diaris, fan que aquest fenomen que té múltiples dimensions, també aparegui d'una forma decisiva en el pla de la vida quotidiana.

Davant d'aquests fenòmens, cal buscar possibles respostes. Estratègies que ens permetin millorar respecte als problemes que generen aquests canvis, i potenciar aquelles capacitats positives per al conjunt de la societat.

Arribat a aquest punt cal preguntar-se si no és la mateixa comunitat, en part, qui té la clau per trobar aquestes respostes i generar aquestes estratègies. Com veurem més endavant, el concepte de desenvolupament comunitari és en realitat la resposta de la mateixa comunitat als problemes que a ella l'afecten. Tampoc cal pensar que tot sigui solucionable fàcilment i des d'aquest nivell de proximitat, però sí que la inclusió de les persones en la resolució dels seus propis problemes és una via possible i positiva per als problemes de relacions habituals, especialment quan estan tant lligats al pla de la pràctica.

La participació del teixit social en la reflexió dels seus propis problemes, així com en la implicació per a la resolució genera un procés de capacitació que no el podem entendre de cap altra manera que no sigui com un procés educatiu no formal. Per aquest motiu, els plans de desenvolupament comunitari participatiu, a més de ser eines metodològiques que ajuden a millorar la realitat de la comunitat, també són processos de relació humana que contribueixen de per si a la cohesió social.

És evident que aquests dos fenòmens, els canvis estructurals o comportamentals de la família, així com les noves relacions amb els veïns nous requereixen ja d'un plantejament d'intervenció estructurada per part de les administracions per fer front als reptes i que permeti, o almenys faciliti, les condicions per a la cohesió social.

Hem de reconèixer que no sempre ni a tot arreu es donen aquests fenòmens en forma de problema social o educatiu, però sí que es donen les condicions de canvi i de complexitat de la realitat social. És per això que cal actuar preventivament sobre aquestes qüestions i ajudar a promoure polítiques socials reals des de la proximitat.

És en aquest nivell que cal pensar estratègies que promoguin el desenvolupament integral de la comunitat, perquè la proximitat permet descobrir i interpretar els problemes de caràcter social i educatiu sobre la convivència real. Per tant, la proposta d'un pla de desenvolupament comunitari per fer front a aquests fenòmens de canvi social, propers a cadascun de nosaltres, ens ha de permetre posar les condicions de treball que orientin els serveis, activitats o intervencions per millorar la convivència i facilitar la cohesió social d'una manera ordenada, i no a base d'improvisació sectorial dels problemes.

No és efectiu a llarg termini, per a un creixement o desenvolupament social real, la creació de múltiples respostes en forma de projectes, serveis, ajuts,... que no estiguin orientades de manera integral. I molt menys viables, si aquestes propostes provenen de dissenys estratègics llunyans a la realitat. Cal la participació activa de l'entorn on es desenvolupen i això és possible a través de l'estudi real de la situació dels fenòmens socials a cada municipi, mitjançant la insubstituïble participació ciutadana. Calen plans estratègics locals a mig i llarg termini per promoure el desenvolupament social.

Però abans d'endinsar-nos en quines són les possibles respostes, primer ens cal saber quines són les necessitats o demandes d'aquesta societat canviant. De fet, enfocar aquest treball cap a la reflexió d'un fenomen o altre, té una premissa prèvia que Mònica Chadi (2000, p23), treballadora social i terapeuta familiar emmarca molt bé en el camp de la pràctica social:

“Desde nuestro nacimiento hasta nuestra muerte, los seres humanos formamos parte de grupos sociales. Estos grupos se van modificando en extensión, calidad y cantidad, a medida que la vida transcurre.

Este hecho de estar en permanente relación con los demás no es fortuito, ni pasa desapercibido respecto de la complejidad y especificidad de la evolución del hombre.

*... Podríamos sintetizar este concepto definiendo que “**todo ser humano es la integración de sus relaciones**” y que el desafío del “ser” es “**ser con los otros y en los otros**”.*”

En aquest sentit hem d'entendre que les relacions humanes formen part de la convivència. Per aquesta mateixa autora, “conviure” implica “viure amb...”, “viure amb els altres...”. Per tant, per l'home, viure és conviure i conviure es relacionar-se, comunicar-se i vincular-se. Aquesta idea ens situa en el pla de les relacions humanes i per tant també en els conceptes de **comunitat i xarxa social**.

Quan parlem del concepte *comunitat*, tots podem tenir-ne una imatge o una pròpia definició. De fet és un concepte prou abstracte i complex per tal que ens posem tots d'acord en una idea genèrica, i alhora ens discutim per trobar una definició prou exacta quan vulguem arribar a un nivell de concreció molt acurat.

De fet, la comunitat implica una interrelació d'aquell “viure amb els altres” i per tant la seva definició implica molt més que una simple suma dels individus que la configuren.

En alguns moments de la història s'ha volgut utilitzar aquest mot per homogeneïtzar les característiques d'un grup (la comunitat musulmana, la comunitat gai,...). En aquesta visió no hi ha el component territorial. Però potser la definició que crec que cal abordar en aquest treball, a més del context delimitat, és la que proposa Kisnerman (1983): no hi ha interacció si no hi ha la consciència de la possibilitat d'assolir la satisfacció d'alguna necessitat, de compartir una sèrie d'interessos comuns.

Per tant, podem entendre aquesta comunitat més aviat com un procés de construcció i el seu producte, i per tant la comunitat no és una realitat preexistent, una unitat absoluta, sinó un constructe que s'ha de crear, que ha de generar un seguit de dinàmiques que ens

portin cap a aquestes interaccions, cap una estratègia que ens permeti esdevenir comunitat i tenir-ne consciència.

Novament, per Chadi (2000), el resultat de cada sistema social, és a dir de la comunitat, està constituït per una forma i un fons (o contingut):

La *forma* és el resultat de l'esquema del grups socials, de la comunitat, determinat per la disposició de les parts, respecte de la postura i obra que realitza cadascun dels integrants.

El *fons* es fonamenta en les interpretacions que defineixen cada circumstància, cada fet, cada experiència en relació amb les creences i valors, la identitat de la comunitat, un estil de conuiu.

Tot plegat ens porta a dir que en les relacions humanes d'una comunitat, està configurada per la xarxa de relacions, la xarxa social.

Per Chadi (2000, p27) hem d'entendre per xarxa social:

“red social es un grupo de personas, miembros de una familia, vecinos, amigos y otras personas, capaces de aportar una ayuda y un apoyo tan reales como duraderos a un individuo, una familia o comunidad. Es en síntesis, un capullo alrededor de una unidad que sirve de almohadilla entre esa unidad y la sociedad”

També ho podem expressar com a ponts que existeixen entre els grups i que estableixen una comunicació que genera intercanvi i connexió. Aquests ponts s'entrelliguen com una xarxa de vincles.

Quan aquest concepte de xarxa social el posem en una comunitat, en un context obtenim el marc en el qual comença a tenir sentit la conducta de les persones i les seves dinàmiques. D'acord amb aquest marc podem, segons Chadi, establir tres tipologies de xarxa social:

- les *xarxes primàries*, és a dir, la suma de totes les relacions que un percep com a significatives i diferenciades de la massa anònima de la societat (la família, els amics, els veïns)
- les *xarxes secundàries*, són les relacions més perifèriques a les primàries, però que formen part de la dinàmica d'un mateix en el seu context (els grups recreatius, relacions comunitàries, religioses, laborals, d'estudi,...)
- les *xarxes institucionals*, es poden definir com les organitzacions constituïdes per complir objectius específics que satisfan les necessitats particulars de cada usuari, (l'escola, els sistema de salut, el judicial,...)

A partir d'ara, potser ja podem reflexionar més detingudament sobre els canvis que experimenten aquestes dinàmiques de relacions humanes o les evolucions d'aquestes xarxes socials.

Com apuntava en la introducció d'aquest treball, la meva finalitat és l'aproximació al nivell de la quotidianitat i en el pla de la pràctica. Per fer-ho ens centrarem doncs en les xarxes primàries, ja que aquestes ens permeten una visió essencial de les relacions humanes, i en les quals tots hi tenim algun tipus de vivència. Per fer-ho ens centrarem en dues: la família (per veure els canvis que es produeixen en les estructures familiars) i la xarxa de veïnatge (respecte a l'efecte que produeix l'arribada de immigrants nous, els nous veïns). En aquesta segona, cal dir que el fet de ser veïns no és suficient per crear xarxa, però sí que aquest fenomen ens permet detectar les dificultats que per establir relacions veïnals (entre moltes altres qüestions).

2.2 CANVIS EN EL MODEL FAMILIAR

“...La família constitueix l’espai natural de relació i convivència per a les persones i el context clau que incideix en el desenvolupament individual i col·lectiu de tots nosaltres. Més enllà d’aquesta consideració, però, les famílies aporten els primers elements de socialització, arrelament i sentiment de pertinença que són cabdals per assolir una dinàmica comunitària de qualitat. La interacció, doncs, entre les famílies i els diferents paràmetres de la societat és clara i estreta alhora, i crea uns fermes vincles entre ambdós nivells que fan que puguem mesurar el progrés, el desenvolupament, la solidesa i la salut d’una comunitat, d’un país també, a partir de les famílies que hi viuen. “

Així comença el discurs del “Pla Integral de Suport a les Famílies” del govern català (J. Pujol, 1993). Per a la majoria de les persones, la família és un dels referents més fonamentals de la nostra vida. Moltes de les nostres esperances, il·lusions, patiments i esforços troben el seu sentit més profund en la repercussió que tenen en l’entorn familiar: esposos, fills, pares, avis,... En molts indrets de la nostra vida on actuem, ho fem esperant contraprestacions de diverses ordres. De la família, en resposta al nostre esforç gratuït, esperem reciprocitat en forma d’estimació. La família, en aquest treball que es presenta, no és només analitzada com a qüestió educativa o assistencial o una vessant de la sociologia humana, sinó que vol ser tractada com a l’experiència personal més profunda i valorada dels homes i les dones.

Durant les darreres dècades, la institució familiar, igual que la societat de la qual forma part, s’ha transformat profundament. Vivim una continuada evolució social deguda, entre d’altres factors, a una concepció més individualista de la vida i a un constant avenç tant en termes econòmics com sociològics. Així mateix, aquest canvi es correlaciona, en certa manera, amb l’evolució i les tendències de la realitat demogràfica. Als diferents països europeus la natalitat baixa fins a nivells molt per sota del recanvi natural de la població i, al mateix temps, l’esperança de vida augmenta constantment. Les perspectives ens presenten una Europa cada cop més envellida on alguns països van

perdent població, tot i que el fenomen de la immigració va reparant, d'alguna manera, l'insuficient creixement natural.

Tanmateix, en el marc d'aquesta transformació, la família és i continuarà essent una estructura social bàsica. És, sense cap dubte, l'estructura social més apta per proveir les persones d'estabilitat, llibertat i realització personal. La societat no podria entendre's sense ella ni sense allò que aquesta l'hi aporta, tant en termes actuals o de present, com potencials o de futur. Així mateix, la família no té només una dimensió fonamental respecte al conjunt de la societat sinó que cal considerar-la com una societat natural al servei de la persona.

Canvis en les estructures familiars actuals. Un nou concepte de família.

És difícil trobar una definició que impliqui i englobi un concepte unànim de "Família". Difícil perquè depèn de l'òptica des de la qual es vol enfocar el tema. Tot i així, fixem-nos en les paraules de G. Salem (1990):

“Cap disciplina científica és component, per si mateixa, per circumscriure la realitat complexa de la família, que no pot ser compresa a través d'un sol prisma”.

És evident que G. Salem té molt clara la dificultat de definir d'una única manera el concepte "Família", perquè totes les disciplines científiques en tenen una visió pròpia i més o menys específica.

Per no caure en l'error de voler obtenir aquesta única definició de família, i menys des del camp pedagògic, farem un recorregut per diferents aportacions a l'anàlisi del concepte familiar que ens permeti obtenir diferents perspectives que ens ajudin a poder entendre la complexitat del concepte que estem analitzant. Aquest breu recorregut ens pot fer adonar de la dificultat d'intervenir amb les famílies des del camp socioeducatiu i pedagògic, no per la complexitat pròpia de la demanda o problemàtica que pogués

presentar, sinó per la pressió social i la manera de veure que tenen les persones i altres professionals la unitat familiar.

Com bé diu C. Pérez (1994:14):

“...es fa difícil de parlar de La Família com si existís una única tipologia familiar. No és el mateix parlar d’una família europea occidental que d’una família del Sud-est d’Àsia. Això és evident, perquè la cultura, la tradició, la religió, els recursos econòmics, etc... matisaran i diferenciaran una família de l’altra.”

En aquest sentit més general, hi ha una definició prou àmplia, però significativa, que ens permetrà acotar el terme i anar polint les diferències que puguin sorgir. Es tracta del punt núm. 6 del document “*Construir la democràcia més petita en el cor de la societat*” de les Nacions Unides (1994:193). En aquest punt trobem una descripció interessant del que podria ser, o hauria de ser, el marc familiar:

“La família, en els instruments de les Nacions Unides, és considerada com la cèl·lula base de la societat, i el seu paper en el compliment d’importantes funcions socioeconòmiques és justament reconegut. Nombrosos canvis en la societat n’han modificat el paper i les funcions, però la família roman com el marc natural on els seus membres, en particular els infants, es beneficien del suport afectiu, financer i material indispensable per al creixement i l’expansió, i on es té cura de persones com ara els vells, els discapacitats i els malalts. La família omple la funció essencial de preservació i transmissió dels valors culturals. En el sentit més ampli, la família pot ser – i sovint ho és – efectivament una institució que educa, forma, motiva i ajuda els seus membres, i d’aquesta manera inverteix en la seva expansió i constitueix una contribució preciosa al desenvolupament (Nacions Unides, 1994)”.

En aquesta definició hi trobem un seguit d’aspectes o punts fonamentals que des de la perspectiva pedagògica i social que volem donar al treball són molt interessants. Per exemple, quan es parla de “creixement i expansió” com a una tasca principal de la família, o bé quan fa referència als valors que predominen o haurien de predominar en el grup familiar “*la família pot ser – i sovint ho és – efectivament, una institució que educa, forma, motiva i ajuda els seus membres*”, es fa una certa al·lusió del que hauria

de predominar en les famílies. Però també és cert que en la pràctica del treball social i pedagògic ens trobem amb famílies desestructurades on predomina la confusió i l'antireixement. Així doncs, caldria parlar dels aspectes positius i negatius del grup familiar per poder anar modelant i complementant aquesta primera definició.

Una altra perspectiva que ens ajuda a analitzar tota l'entitat familiar pot venir per part de les disciplines del camp psicològic. Segons G. Salem (1990:44),

“la família es caracteritza pel fet que el comportament de cadascun dels seus membres està relacionat amb el comportament dels altres i amb el de la família en tant que és unitat.”

És evident que la realitat dels llaços familiars no es limita a la consanguinitat, al patrimoni comú, a la cohabitació, a compartir la mateixa condició social, econòmica o cultural. Està igualment teixida pel conjunt d'influències recíproques que exerceixen a partir de necessitats naturals, biològiques o afectives, sentimentals, desitjos, fantasmes, emocions, expectatives obertes o secretes, aliances i lleialtats mútues, conviccions i creences compartides, estil de llenguatge i comunicació, etc...

Per Maria Rosa Tarradelles (2006), el concepte de família pot respondre a estructures o a agrupaments molt diferents. Des de la clàssica concepció de la família **extensa**, constituïda per pare i mare, avis, fills i algun oncle o tieta, a la família **nuclear estàndard**, pare i mare amb un o dos fills; famílies **monoparentals**, constituïda per pare o mare amb un o més fills i filles, com a conseqüència d'una situació de viduïtat, separació o voluntat pròpia de tenir fills sol o sola; famílies **reconstituïdes**, en què parelles vídues, separades o divorciades refan la seva vida amb una altra parella i aporten llurs fills a la relació, en tenen o n'adopten de comuns. Totes aquestes famílies es poden caracteritzar per ser d'una única procedència, o amb diversitat ètnica i cultural, pares i mares de diferent o del mateix gènere, pares i mares adolescents, d'edat mitjana, avançada, parelles legalment constituïdes, parelles de fet, amb fills i filles biològics, adoptats, fecundats artificialment...

Al mateix temps, constatem que totes aquestes estructures familiars no són estàtiques, sinó que cal entendre-les des d'una perspectiva dinàmica. És a dir, varien, tant en relació amb la seva composició -naixements, adopcions, defuncions, separacions, incorporació de noves persones...- com en relació amb l'evolució dels seus membres, els nous rols i responsabilitats que s'assignen o prenen cadascun d'ells, la modificació d'actituds i valors amb què actuen els seus membres, o en relació amb esdeveniments que es produeixen i que van generant canvis en la vida familiar, com poden ser la pèrdua o canvis de situació en el treball, la incorporació d'una persona dependent a l'estructura familiar...

Per tant hem d'entendre que tenim un nou concepte de família, que M. Rosa Tarradellas (2006, p3) defineix així:

Aquesta diversitat d'estructures familiars, així com el seu caràcter dinàmic, ha incidit que fins i tot hagi canviat el concepte clàssic de família. Constatem que actualment el concepte de família no es caracteritza només per aspectes relacionats amb vincles legals, relacions de consanguinitat, el nombre de persones que la componen o el repartiment de rols, sinó que es caracteritza sobretot per la voluntat i el compromís de viure junts, amb un projecte de vida que vol ser perdurable en el temps, pels vincles afectius que uneixen els diferents membres i per l'establiment d'unes relacions de reciprocitat i dependència entre totes les persones que la integren.

En aquest sentit hem de considerar que aquest nou concepte de família amb diversitat d'estructures, genera múltiples possibilitats de relacions socials. Cadascuna d'elles amb les seves necessitats específiques quant a la relació amb els altres. Per tant no n'hi ha prou de considerar la família com a objecte d'atenció social només en aquells casos en què es produeixen situacions problemàtiques o de conflicte. Una actuació exclusiva en aquesta direcció respondria a un model de política social i familiar residual o assistencial. Cal tendir a un model en el qual la persona, la família i la societat siguin els protagonistes actius i no subjectes passius.

Cal efectuar, per tant, una reflexió sobre el paper de la família, i les propostes d'actuació que els duen a terme per tal d'aconseguir aquest objectiu. Cal trobar l'equilibri entre les mesures més properes de l'administració pública i les institucions de la societat per tal que, en el seu marc d'actuació, es faci possible el suport dels valors familiars i el reforçament del seu paper en el conjunt de la societat.

En la construcció d'una societat més justa i cohesionada, tots i cadascun dels ciutadans som importants i necessaris i ningú pot quedar-ne al marge. En totes les societats desenvolupades es detecten conjunts de persones que, per diferents raons – origen multifactorial de gran part dels problemes i conflicte socials – tenen dificultats per avançar en el seu desenvolupament com a persones, en la seva família i en el si de la seva comunitat. És en aquesta línia que cal aprofundir en l'atenció a les persones, a les famílies, i no exclusivament des del vessant reparador-assistencial, sinó des del vessant preventiu-educatiu. Una bona actuació en aquest sentit permetrà definir una bona política familiar i incidir, sense dubte, en evitar conflictes personals i col·lectius.

Perspectives i reptes de futur

Com hem dit abans existeixen grans canvis en les estructures familiars que comporten múltiples situacions que estan produint un sistema parental o conjugal més dèbil en el qual la família nuclear és la conseqüència de moltes tendències que es donen en les societats de gran desenvolupament econòmic:

- la incorporació de la dona al mercat de treball
- formar parella o família cada cop més tard
- el retard també del fet de tenir fills
- la disminució del nombre de fills
- l'increment de divorcis i separacions, provoquen l'augment de famílies monoparentals i l'augment de noves formes complexes de família
- legalització del matrimoni homosexual

Tot plegat, aquests factors de la societat són molt poc provables que desapareguin o que canviïn en la direcció del retorn als valors de la família més tradicional

Sobre aquest plantejament hem de creure que aquests canvis estan afectant també l'educació dels fills. Molt probablement es requereixi de més recursos familiars per tal de rebre una atenció adequada. De fet els pares amb ingressos baixos no poden satisfer els creixents requisits de la educació (tant en el camp de l'educació formal com en l'educació no formal).

Podríem dir que a nivell privat moltes famílies aconsegueixen arribar a les fites d'un nivell mig-alt de vida, fent majors sacrificis personals (treballant més hores, o més feines, o fent ús de dels avis com a cangurs,...). De fet les repercussions de poder obtenir un nivell adquisitiu més alt per donar als fills un cert nivell de vida, pot comportar el fet d'haver de fer combinacions familiars amb horaris incompatibles i això portar a la contradicció de que la parella pràcticament no es vegi en tot el dia i per tant l'atenció amb el fill també estigui condicionada. Aquesta disminució de l'atenció genera alhora noves necessitats i, fins i tot, un increment significatiu de problemàtiques de comunicació, de vincle, d'afectivitat, de límits educatius,...

Per aquest motiu un repte de futur és trobar l'equilibri entre el suport a la família amb nous serveis i noves prestacions, vigilat que aquest mateix suport no sigui generador de més aïllament o distanciament, cal trobar les vies de la conciliació familiar no només en el camp laboral, sinó també en el educatiu i en el social.

En un altre àmbit, un altre repte per a les famílies, almenys a mig termini, té a veure amb les diferències socials i ètniques. És molt probable que la tendència sigui a fer més evidents aquestes diferències, contribuint així a distanciar més els nivells socioeconòmics i contribuint més en la complexitat i la diversitat d'estructures de parentiu. És probable, doncs, que en aquest sentit un repte sigui buscar l'equilibri per tal que les classes socioeconòmiques no es distanciïn, és a dir, no es radicalitzin les diferències per motius econòmics, ja que això pot generar un grau més gran de descohesió social.

2.3 NOVES NECESSITATS GENERADES PER LA IMMIGRACIÓ

Diferents raons apunten que la tendència dels fluxos migratoris vagi en augment. Els desequilibris demogràfics entre la Unió Europea i els països veïns, les diferències econòmiques, les dificultats socials i ecològiques dels països tercers fan que aquests fluxos migratoris extracomunitaris no només augmentin sinó que adquireixin una importància molt gran en països que havien estat tradicionalment d'emigració.

A Catalunya, les comarques més ben comunicades són les més receptores d'aquests fluxos i en aquest sentit no només l'increment demogràfic afecta a les poblacions capitals, sinó que els petits municipis també en mostren una manifestació i d'una manera més evident encara. Les relacions humanes en aquests contextos sovint són d'una qualitat més rellevant i, per tant, la presència de persones amb cultures diferents s'evidencia d'una manera extrema.

Les administracions locals tenen un paper importantíssim en aquests processos d'integració social. Sense la seva participació, les altres iniciatives segurament serien poc eficaces o, en el millor dels casos, incompletes. Temes com l'acollida, l'orientació i l'accés a tots els serveis entren directament dins de les responsabilitats dels ens locals. Les corporacions locals tenen, doncs, una responsabilitat especial en la mesura que els col·lectius d'immigrants han d'integrar-se en la convivència de la comunitat real.

L'objectiu d'integració dels immigrants no correspon només a l'interès dels ajuntaments sinó també a d'altres estaments socials que, històricament o no, han treballat amb aquest objectiu. Per tant, és necessari establir un diàleg amb aquestes entitats i organitzacions, establir-hi una cooperació per mantenir i incrementar la incidència en el món de la immigració i desenvolupar tasques importants i necessàries per millorar les relacions humanes que s'hi estableixen.

El procés imparabile d'integració europea porta cap a un treball compartit i cap al coneixement mutu entre individus de països amb cultures força diferents. És indubtable que els nous contextos s'han d'analitzar i potenciar des de l'òptica intercultural. L'educació intercultural és, per sobre de tot, una qüestió d'educació de valors i és per aquesta dimensió educativa que cal esforçar-se al màxim en tots els nivells, començant pels més propers a les persones.

Treballar actituds interculturals no és una tasca gens fàcil. Per aquesta raó, aquest projecte intenta proposar orientacions i accions que fan de pont entre els aspectes més teòrics de la interculturalitat amb la pràctica educativa.

El fenomen migratori tendeix a augmentar, és una realitat imparabile i cada vegada més, per més traves legals i barreres que es posin, seran més els estrangers que vindran a guanyar-se la vida a Catalunya. El desequilibri entre els països rics i els de l'anomenat "Tercer Món" que provoca aquesta situació és cada dia més exagerat, i a això hem d'afegir-hi l'envelliment de la Unió Europea, cosa que porta a un increment de la necessitat de mà d'obra.

Bàsicament, i explicat d'una manera força senzilla, aquesta és la situació en la que ara ens trobem no només a Catalunya i a l'Estat espanyol, sinó a tota l'Europa mediterrània. Tot i les polítiques conservadores i de control del flux migratori, és una realitat inqüestionable, resultat de la pròpia evolució social.

Segons un estudi preliminar de l'Organització de les Nacions Unides de 6 de gener de 2000, la forta baixada de natalitat, juntament amb l'increment de la longevitat, farà que les poblacions d'Europa siguin molt més velles durant el segle XXI i en contrapartida faci falta mà d'obra jove. També es reconeix que el creixement natural de la població a Europa és el més baix després de la II Guerra Mundial, i aquest fet comportarà, encara més, importants moviments migratoris en el futur.

Per altra banda, les diferències entre el Nord i el Sud cada vegada més patents, fan que moltes persones migrin cap al Nord per tal de buscar feina i un millor futur per a elles i les seves famílies. Aquest fet provoca nous reptes per a tots els països occidentals, i també a la societat catalana. La presència d'alumnat estranger a les aules de les escoles i als instituts de Catalunya augmenta significativament any rera any. Estem davant d'una nova situació tant en relació a la igualtat i a l'equitat com en la cohesió social que obliga a plantejar-se la realitat de l'educació intercultural als nostres centres educatius.

Si existeix alguna característica que defineixi la immigració a les nostres comarques, aquesta és la diversitat. Prenent com a referent la variable espai, ens adonem fàcilment que el paisatge humà dels nousvinguts és molt variat: tot i que comptem amb un col·lectiu de població d'origen marroquí força majoritari, el nombre de procedències diferents és cada cop més ampli. Aquesta circumstància ens fa reflexionar sobre la necessitat de considerar les característiques específiques de cada col·lectiu a l'hora de dissenyar una possible proposta d'intervenció. No obstant això, entenem que aquesta consideració hauria d'anar acompanyada d'un respecte per l'individu que no faci perillar en cap moment el dret a la construcció lliure de la identitat pròpia.

Tal com diu Josep Serrat, ex-coordinador de Samba Kubally¹ (2001)

“no s'hi val amagar el cap sota l'ala i sortir amb respostes com “jo no sóc racista”..., “són gent problemàtica”. Hauríem de deslligar-nos d'aquests tòpics i plantejar-nos seriosament quin tipus de societat volem i com hi podem participar. Han calgut molts anys per aconseguir una societat que hem anomenat de dret, igualitària i del benestar, no és qüestió de tornar enrere”.

Ara bé, és cert que tampoc ajuden les polítiques en matèria d'immigració que es plantegen tant a Catalunya com a Espanya. De la ideologia política practicada molts anys a Catalunya que sempre presumeix del seny i del saber estar, que camina vers un futur millor..., han sorgit intervencions tan desafortunades com les del senyor Barrera o la sra. Ferrussola (entre molts d'altres), als quals han hagut de recordar que la gent que ve de fora són els qui ens ajudaran a conservar la nostra cultura, i més que carregar

¹ Escola d'adults de Santa Coloma de Farners que treballa la integració a partir de programes d'alfabetització i d'altres necessitats per al col·lectiu immigrant del poble.

contra l'immigrant desprotegit per reivindicar més identitat, caldria fer front a certes polítiques centrals. De la política en matèria d'immigració que fa l'Estat tampoc es deriven bons models per a reflectir el concepte d'integració o de convivència. Joaquim Gial, ho recollia així en un article publicat a "el Periódico":

“ Teníem un problema i l'hem resolt. Aquesta va ser una frase de l'any 96, i que va significar la primera intervenció en matèria d'immigració del govern del partit popular. Havien retornat un centenar d'immigrants als seus països d'origen després d'haver-los administrat sedants. El problema no es va resoldre aleshores i no s'arreglarà ara. Tractar la immigració com un problema d'ordre públic només generarà dificultats. Ens han bombardejat constantment amb l'amenaça de la invasió. Han repetit una i altra vegada, que la nova llei, que és molt més restrictiva, aturarà l'allau. Que aquesta afirmació no és certa es demostrarà l'endemà de l'aprovació d'aquesta llei. Els immigrants intentaran entrar al país com fins ara o encara més...

No neguem el deure que té l'estat de controlar els fluxos d'entrada d'immigrants. Però ha de ser un control raonable, que tingui en compte, no únicament les necessitats del nostre mercat de treball. Sinó també les dels països d'origen. I sobretot ha de ser un control respectuós amb els drets de les persones...”²

Ens trobem encara en una societat que no ha après a viure a partir de la convivència entre els diferents col·lectius, cal plantejar un model social on tothom hi tingui cabuda. En aquest sentit tindrà molta importància el paper que jugui l'escola, amb l'educació que s'hi pugui transmetre, caldrà prioritzar l'aprenentatge de la convivència i del diàleg intercultural. Tots estem d'acord en que ha de ser una educació pluricultural, però aquesta no pot consistir en una evidència de les diferències a partir de les quals es justifiquin certes actituds. Haurem de procurar doncs, una educació a través d'un sistema de valors que faci possible la convivència, la tolerància, la llibertat i la

² Article de "El Periódico", del dijous 19 d'octubre del 2000. Joaquim Gial, director de la fundació Càritas immigració de Girona.

solidaritat, uns valors que per sobre de tot, no tenen límits culturals i es centren en la persona, com a ésser humà que és.

Sovint parlem d'integració, és clar que és un camí per a resoldre el conflicte, però, què vol dir integrar? Cal reflexionar sobre què i a qui implica el concepte d'integrar. En tot cas però, pensem que cada vegada més ens trobem en una societat on el contacte entre moltes cultures és molt evident i que, per tant, potser cal parlar de persones diferents, de la mateixa manera que ho som tots, i no de cultures o ètnies diferents. D'altra banda, tots i cadascú de nosaltres, d'una o altra manera, som responsables del procés d'integració. Alguns defineixen la integració com l'abandonament de la pròpia cultura i de la manera de ser per tal d'adoptar una nova identitat i facilitar l'adaptació al nou país d'origen. Pensem que si que cal una adaptació a una nova situació, però sense renunciar als orígens. D'altra banda, i en paraules de Josep Serrat, no cal negar que és feina dels immigrants acostar-se a la nostra cultura, però també és una obligació nostra oferir-los aquesta possibilitat i no tancar-los la porta.

Podríem entretenir-nos amb moltes concepcions teòriques que tracten sobre el fenomen de la integració, per sobre de tot però, ens interessa remarcar dos aspectes. Integrar vol dir convivència entre diferents col·lectius, no a partir de les diferències sinó a partir del contacte, no oblidem que parlem de persones i que per tant, sobren la resta d'etiquetatges tals com gambians, magribins, estrangers... utilitzats de manera despectiva.

En aquesta línia del reconeixement del valor de la persona i dels seus drets, ens agradaria exposar la situació de Bully Jangana, gambià, monitor i un dels responsables de Samba Kubally. Ho explicava així:

“...quan jo he vingut aquí he vist homes i dones molt diferents de com jo sóc. La llengua, la religió, el color de la pell, els costums, la música, els menjars, els ocells, les plantes...gairebé tot és diferent. Quan somio amb el meu país veig però, el mateix cel, veig el mateix sol, veig les mateixes estrelles que veig des del bosc de Santa Coloma. I penso que les coses

*petites són diferents, però que les grans, les més importants, són iguals
arreu... ”³*

Ens trobem doncs amb la necessitat de crear un model intercultural, oferint espais d'acollida i d'intercanvi entre els diferents col·lectius. En aquesta línia pretenen treballar moltes poblacions i diverses associacions que creuen en el diàleg intercultural i aprenen cada dia d'aquest intercanvi d'experiències. És una feina lenta però necessària per a erradicar els brots racistes i per a fer una crida a la tolerància i al respecte.

En definitiva, doncs, cal veure el flux migratori no com un problema sinó com una nova situació a la qual ens hem d'adaptar, i hem d'afrontar aquest repte amb una resposta madura. No podem ignorar aquesta realitat. Podem fixar-nos amb els països del nord d'Europa, França, Alemanya, Bèlgica, ... que potser ja han viscut aquesta situació, i aprendre dels seus errors i dels seus encerts.

És una feina però, de tots i cadascun de nosaltres. Per una part hi ha d'haver la predisposició de la comunitat immigrant a acceptar la nova realitat, però sense la nostra ajuda és un esforç inútil. En aquest sentit, és primordial la intervenció de les diferents administracions, tan a nivell estatal, com autonòmic, provincial, comarcal i municipal, amb una política valenta i encarada al contacte i a la prevenció. I no oblidem també que cadascú de nosaltres, des de les diverses associacions a les quals formem part, i molt més els educadors, a les escoles i a les diferents institucions educatives, hi hem de posar de la nostra part.

Reptes de futur

Ara bé, que la immigració en el nostre context és un fenomen real, imparable i evident, ja ho veiem. El que ens cal és fixar-nos en les variables o qüestions que aquest fenomen produeix de canvi en la nostra comunitat.

³ Extret de la programació i material del curs 98-99 de l'associació Samba Kubally.

Segons el Pla de ciutadania i immigració 2005-2008 de la Generalitat de Catalunya, existeixen alguns factors que cal tenir presents i que ens marcaran la pauta del futur immediat. Alguns d'aquests reptes tenen a veure amb qüestions de caràcter legislatiu, d'altres més encaminats cap a fenòmens més globals sobre desigualtats mundials i globalització,... però alguns dels reptes es poden delimitar a l'escala local, la més pròxima. Aquest són els reptes que ens cal identificar per tal de poder aportar solucions a aquest nivell.

Les migracions internacionals cap als municipis de Catalunya han passat de ser una qüestió secundària a convertir-se en un element central de la demografia. En aquest sentit, podem posar d'exemple el nombre de naixements a Catalunya en què la mare és estrangera. En els darrers anys, s'ha duplicat aquesta xifra (el 2003, van representar un 16'4% del total).

L'estructura per edats correspon a una població jove, activa i amb un lleuger increment d'homes per sobre de les dones. Per tant hem de ser conscients que a nivell local, caldrà gestionar aquests increments de població, no per ser immigrants, sinó com a ciutadans del municipi i en quan a usuaris de serveis i equipaments.

En aquest sentit, existeixen implicacions directes d'aquests efectes sobre el territori local, cal impulsar i projectar un concepte nou de ciutadania basat en la residència, reconeguda per l'empadronament. Això significa que la residència fa ciutadà a qualsevol que es trobi a Catalunya (independentment de la nacionalitat i la situació jurídica). Per tant, els ajuntaments tenen el repte d'enfocar la ciutadania des d'una posició plural i cívica, que haurà de garantir el principi d'igualtat dins la diversitat, i caldrà introduir conceptes com "desavantatge" i "imparcialitat".

En aquest sentit, a més, cal abordar les concentracions en determinats barris i zones (concentracions d'alumnes a certes escoles, ocupació de l'espai públic, transformació del teixit comercial...). Aquesta segregació espacial no és recomanable per afavorir la integració i el coneixement mutu i, per tant, són els municipis en primera instància qui

han de vetllar-ho amb l'ajut de polítiques globals de prevenció i rehabilitació de barris o zones degradades o en procés d'estar-ho.

En un altre ordre, un nou repte a tenir en compte i, partint d'una primera observació respecte al tipus d'activitat professional, la concentració de població estrangera en els nivells més baixos del mercat de treball, es produeix amb independència del nivell de formació. Però aquest fet és força similar al de la població en conjunt. En canvi, si que cal remarcar que les dones estrangeres representen el 33% de les altes laborals de les persones immigrants, i el percentatge va en augment. Aquest fet també implicarà, igual que hem vist en l'apartat anterior sobre els canvis en el model familiar, alguns dels aspectes ja descrits, tenint present, però, que serà un fenomen que ajudarà a que les tendències de les estructures familiars analitzades vagin més ràpides encara.

En termes generals, es pot dir que la percepció actual que la població autòctona té de la immigració, és força negativa. En bona part es tracta del resultat de molts anys d'arribada de població estrangera sense que la societat d'acollida hagi pogut gestionar ni la seva arribada ni els seus efectes. Per fer-ho, cal un esforç important en termes d'acollida, de formació (tant de les persones estrangeres com la formació dels sectors professionals) i de comunicació (serveis facilitadors de comunicació, mediació cultural, d'adaptació dels materials informatius).

Els desavantatges socials i el desconeixement de les normes de la societat d'acollida, emmascaren sovint les relacions humanes sota la forma de diversitat cultural. Aquest no pot ser un principi tolerat per una població madura. Cal impulsar la cultura del civisme com a comportament d'acció pública comuna que ha de permetre la convivència entre persones. De fet, la immigració suposa un gran repte per a l'estabilitat i la cohesió social, la lluita contra la discriminació ha de ser un objectiu prioritari.

Per aquest motiu s'ha d'impulsar la integració basada en la participació i en el diàleg democràtic i la importància de buscar espais compartits, i l'educació s'ha de considerar un àmbit essencial per facilitar-ho. Especialment promovent una educació intercultural que per Besalú (2002) hem d'entendre com fonamentalment una actitud i un

comportament relatiu al tipus de relacions que es donen entre les cultures particulars que conviuen en un ambient determinat.

La interculturalitat es construeix a partir del mestissatge cultural, un mestissatge entès com una barreja d'ingredients diferenciats els quals no perden contingut en si mateixos pel fet d'estar barrejats. Just el contrari, es potencia el sabor de cadascun d'ells a partir de la barreja. Així doncs, els beneficis de la interculturalitat, entesa com acabem de definir, són nombrosos i innegables per a la societat. La interculturalitat dibuixa un context social flexible i obert en el qual les persones es poden moure lliurement i construir la seva pròpia identitat a partir d'elles mateixes.

Amb tot, la complexitat de la interculturalitat fa que aparegui, justament per la seva pròpia riquesa i diversitat, la principal dificultat. És a dir, un reduccionisme cultural entès com la reducció de la realitat social a només alguns punts de vista (l'econòmic, el polític,...). Aquest aspecte fa que sigui més fàcil caure en el model de societat solidària, entesa com aquella en la qual impera el desig del bé per a l'altre, però amb la barrera d'una distància cultural insalvable, que no pas amb un model de societat inclusiva, és a dir, una societat on no es faci distinció entre els individus sota cap criteri diferencial, sinó que n'aprofita les diferències per enriquir els sistema que fa que tothom pugui rebre allò que necessita d'acord amb les seves característiques.

Finalment i a tall de conclusions, seguint les recomanacions del Migration Policy Group a instàncies de la Comissió Europea (Direcció general de llibertat, seguretat i Justícia) s'ha editat "manual sobre integració"(2007, p93), que entre les conclusions que proposen en destacaré dues que resumeixen clarament la necessitat de polítiques d'integració locals i ajudaran a donar pas al següent capítol:

“Cal invertir en la construcció i el manteniment d'una estructura de gestió de la integració, perquè ajuda a desenvolupar la visió i l'estratègia de la integració, a generar recursos, a mobilitzar les persones i les organitzacions, a tancar col·laboracions i a crear confiança; tot plegat, d'una importància crucial per assolir els objectius d'integració a curt i a llarg termini.”

“Les polítiques d’integració local són més efectives quan tenen el suport de tota la comunitat. En lloc d’adreçar-se únicament als immigrants, es dirigeixen a tots els residents, inclosa l’administració. Sovint, requereixen canvis importants en una sèrie de departaments i camps d’actuació municipal, el suport polític és essencial.”

CAPÍTOL 3. NOVES RESPOSTES: LA PLANIFICACIÓ ESTRATÈGICA DES DE LA COMUNITAT

Amb una societat canviant com la que acabem de descriure, donar respostes als reptes que es plantegen no és una qüestió senzilla. La condició que requereix qualsevol tasca seriosa que es pot plantejar en qualsevol àmbit, però especialment en el de l'actuació social i educativa, és el coneixement més profund del sector. Amb aquest coneixement, l'acció futura garanteix que no serà una improvisació i per tant un desgast per la lluita diària, sinó una base per a la tasca previsora i planificadora que es podrà dur a terme des de la professionalitat i amb la deguda eficàcia.

Per tant, és objectiu d'aquest capítol descobrir fórmules o estratègies que ens permetin, de manera pràctica, organitzar i proposar actuacions per a la millora dels reptes descrits. De fet, com veurem a continuació, existeixen diferents fórmules que permeten influir directament sobre alguns dels problemes anteriors.

Qui ha estat desenvolupant algunes d'aquestes estratègies d'una manera molt lligada a la pràctica, ha estat el camp del treball social (en el sentit més ampli). Ara bé, aquesta disciplina no és l'única que dona respostes a aquest nivell. Cada cop més, trobem experiències d'altres camps que, també lligats al pla de la pràctica, proposen solucions. L'educació, sense anar més lluny, està plantejant eines estratègiques molt pràctiques per assolir els reptes que la societat li planteja (en tenim un exemple amb els plans educatius d'entorn, com veurem més endavant).

De totes maneres, el sistema de treball d'aquestes tecnologies socials tenen molt en comú en tots els camps. En aquest sentit, el treball social és conegut per desenvolupar tres mètodes professionals d'intervenció, que no són ni molt menys exclusius, però que des de fa molt temps intenten donar resposta en formes d'actuació amb la finalitat d'obtenir determinats resultats pràctics o la modificació de situacions reals.

Per Ander-Egg (1992), es pot dir que ha existit una evolució de la manera d'abordar els problemes socials per arribar al sistema actual, on es distingeixen clarament tres mètodes clàssics: l'individual, el grupal i el comunitari:

- el *mètode del cas individual*. Hem d'entendre aquesta manera d'actuar com l'expressió de donar suport o ajuda social a nivell individual, utilitzant un seguit de procediments molt propers al model clínic-terapèutic (estudi, diagnòstic i tractament). De fet és, encara ara, el mètode de treball més extès tot i les connotacions assistencials que té.
- el *mètode social de grup*. Es tracta d'una acció social realitzada en situació de grup amb la finalitat de permetre el creixement dels individus del grup mitjançant el mateix grup, i orientant el desenvolupament del grup cap a àrees específiques. Entre els més típics podríem destacar els de treball preventiu o educatiu, els terapèutics, els de promoció,....
- el *mètode social comunitari*. És un mètode de treball d'acció social orientat bàsicament en dues vessants: l'organització de la comunitat (entesa sobretot com una tasca de coordinació i de treball per dotar de recursos a un nivell contextual) i el desenvolupament de la comunitat (entesa com la promoció i mobilització de recursos mitjançant la participació activa i democràtica de la població, per millorar el nivell de qualitat de vida).

Certament, tots tres mètodes poden aportar propostes per treballar en la direcció de donar respostes a les situacions plantejades en el capítol anterior. En tot cas, des del meu entendre, el mètode del treball comunitari dóna una dimensió de l'abordatge dels problemes que aquí tractem que considero molt adient. No és que sigui innovadora aquesta manera de fer, però pot ser una resposta diferent per afrontar els problemes que els canvis de les estructures familiars i les necessitats de la immigració estan plantejant.

Analitzem per què aquest treball comunitari ens pot ser útil i veiem en què consisteix.

3.1 EL TREBALL COMUNITARI

Per Barbero i Cortés (2005), el treball comunitari, tot i ser un referent molt important per les professions de l'àmbit de la intervenció social, existeix un certa confusió en la seva delimitació. Per aquests autors, una de les premisses bàsiques en la que pràcticament tothom es posa d'acord és en que neix com un tipus d'activitat que pretén l'organització de poblacions, especialment quan va lligat a la pràctica que realitzen els professionals de l'àmbit de la intervenció social.

Barbero i Cortés, delimiten la finalitat del Treball comunitari com:

“Lo que el trabajo comunitario pretende es abordar la transformación de situaciones colectivas mediante la organización y la acción asociativa. Se trata de una tarea que se encara con el reto de constituir y sostener un grupo (o varios) en torno a la elaboración y la aplicación de proyectos de desarrollo social”

Entenem que el treball comunitari és doncs una forma d'abordar el canvi de situacions col·lectives, en el qual el grup apareix com un nou element que, dins l'espai social, enforteix la vida social, dinamitza i promou la participació democràtica en societat,... És per aquest motiu que parlem de projectes de desenvolupament social.

En canvi, com hem vist anteriorment, per Ander-Egg (1992), el treball social comunitari té dues vessants que el configuren: l'organització de la comunitat i el desenvolupament de la mateixa, les quals distingeix com a processos separats.

En tot cas, tant si es tracta des d'una perspectiva més d'organització, com si es tracta des d'una perspectiva de desenvolupament, sí que podem utilitzar el que Barbero i Cortés n'anomenen les tres dimensions del treball comunitari com els pilars de la seva definició: la conscienciació, l'organització i la mobilització.

“Las iniciativas del trabajo comunitario consisten simultáneamente en: a) trabajar la identidad del actor, permitiendo la identificación colectiva de los

miembros del grupo en un proceso de concienciación; b) reforzar los vínculos de cooperación, a la vez internos y externos, en el marco del proceso de organización; c) construir una relación de fuerzas y negociar sobre los retos colectivos y sociales con los actores institucionales, a través de la movilización”

Sense entrar en més profunditat en aquestes delimitacions conceptuals per el què necessitem en aquest treball, sí que ens cal, però, obtenir una imatge més concreta d'allò que significa el treball comunitari. Novament són Barbero i Cortés que ens faciliten un esquema molt gràfic sobre com afrontar el treball comunitari la seva intervenció:

Particularitat metodològica

En aquest sentit, el Treball Comunitari aborda situacions socials col·lectives mitjançant l'organització i l'acció associativa, i per fer-ho dirigeix la tasca de constituir i mantenir una organització (grups o intergrups) al voltant de l'elaboració i l'aplicació d'estratègies i projectes col·lectius.

Objectius de la intervenció

Efectuar canvis concrets en l'entorn social, ajudar a les persones a adquirir confiança i habilitats per fer front als problemes, dinamitzar la vida social, promoure l'activitat sociopolítica,...

Alguns instruments tècnics bàsics

La reunió és el vehicle per excel·lència del funcionament del grup. L'elaboració d'estratègies amb un treball amb membres al voltant de desenvolupar encàrrecs, formes de funcionar... i gestionar i treballar amb tercers a favor de projectes del grup.

Reptes professionals

Alguns dels reptes professionals estan lligats molt directament a la pràctica professional. Cal descobrir necessitats i potencialitats de l'espai social (municipi, barri, institució,...). Connectar amb la gent, desenvolupar la voluntat de treballar per satisfer necessitats, reunir-la, establir tasques, ajudar a definir objectius, mantenir l'organització activa, cuidar les relacions, ajudar a comunicar,...

Després de veure en què consisteix la intervenció a través del treball comunitari, ens queda pendent respondre a la qüestió sobre per què escollir aquest mètode de treball i no un dels altres. Veiem quin són els beneficis del treball comunitari.

Per Barbero i Cortés, el treball comunitari proporciona a les poblacions destinatàries processos que posen en marxa la intervenció social d'una manera duradora i experiències significatives, tant a nivell personal com a nivell col·lectiu (millores de cohesió social, de relacions, de confiança, d'enfortiment emocional,...). De fet, aquests dos autors classifiquen els beneficis d'aquestes experiències en quatre nivells o dimensions, resumint-los de la següent manera:

1. beneficis en la dimensió cultural: Són un espai social i un instrument de creació d'identitats col·lectives i grupals. Permet connectar de manera natural els problemes amb la seva dimensió social, buscar interpretacions, delimitar necessitats,... és un espai de trobada cultural entès com una interacció amb els altres per unes qüestions decisives en el procés de canviar
2. beneficis en la dimensió relacional: Són un espai social i un instrument per trencar l'aïllament individual o col·lectiu, per la recreació de relacions i diàlegs, per incrementar la xarxa de relacions de les persones, la xarxa social. Són, a més, un espai on és possible rebre, donant. Organitzant serveis i projectes pels altres, possibilitat de confiança en un mateix, autoestima,...
3. beneficis en la dimensió educativa: És un espai i un instrument clau per a l'aprenentatge: els processos organitzatius són veritables generadors per a la formació d'habilitats i capacitats: aprendre a expressar-se, assumir responsabilitats, intercanviar informació, practicar la planificació, l'anàlisi, la reflexió, l'acció. Són un espai que a través de les xarxes de relacions permet l'aprenentatge social.
4. beneficis en la dimensió política: Les organitzacions són un espai social i instruments que són font del poder necessari per a la resolució de problemes,

S'aconsegueix tenir veu, interlocució, possibilitats de negociació, de protesta,... de democràcia. A més possibilita la participació en la gestió quotidiana dels projectes i això fomenta l'autonomia de les poblacions destinatàries a diferència de les prescripcions professionals.

Clarament, el treball comunitari ens ofereix un seguit de beneficis que ens permeten abordar reptes importants, descrits en el capítol anterior. És evident que algunes de les problemàtiques que generen els canvis de la societat, quan estan al nivell de la proximitat o de la quotidianitat permeten la intervenció des d'una perspectiva comunitària com la que hem descrit.

Abans però, de veure com aplicar aquesta metodologia, crec convenient fer una molt breu aproximació a dos conceptes clau d'aquest tipus d'intervenció: els conceptes de desenvolupament social comunitari i el concepte de participació.

Tots dos directament lligats amb el treball comunitari, són dues peces clau que cal tenir presents atès que el treball comunitari permet un gran ventall d'actuacions dins aquestes tres dimensions que hem vist abans i que el defineixen.

Com hem vist abans, podem centrar de manera més específica el treball comunitari en una o altra dimensió (tot i que mai serà única i exclusiva). Aquest fet pot limitar els resultats de la intervenció a la pràctica cap a un treball més participatiu necessari per al desenvolupament social, o bé dirigir la pràctica cap a una intervenció més organitzativa.

Creo necessari per al plantejament d'aquest treball, dirigir l'enfoc cap al primer dels casos, és a dir cap a uns projectes o estratègies que pretenguin aquest desenvolupament social comunitari a través de la participació de la mateixa comunitat. Veiem què significa aquest desenvolupament i què significa aquesta participació

3.2 DESENVOLUPAMENT SOCIAL COMUNITARI I PARTICIPACIÓ CIUTADANA

Al llarg de la història hi ha hagut diferents enfoc sobre el concepte “desenvolupament” (estructural, economicista,...). Potser algunes concepcions ens poden servir per iniciar-nos en aquest terme, com la de François Perroux (1984) en què el desenvolupament és la combinació de canvis mentals i socials d’una població, que la fan apta per fer créixer acumulativament el seu producte global; o bé una definició genèrica aportada des del camp del treball social, com la de Pincus i Minahan (1973) sobre el “subdesenvolupament”: és el resultat de l’expropiació del superàvit econòmic, produït per la majoria i la seva apropiació per una minoria; i la polarització del sistema capitalista en un centre metropolità i els seus satèl·lits.

Tant l’una com l’altra però, deixen entreveure els paràmetres economicistes, tot i que també permeten entendre-ho, la primera com a processos i resultats, i la segona més aviat com la capacitat d’esdevenir desenvolupat o subdesenvolupat.

En tot cas, en els darrers anys podem dir que existeix una tendència, una evolució del concepte de desenvolupament cap a una denominació integral o ecològica. Cal entendre’l com un procés integral i integrat, endogen, local, equilibrat, de base popular, cooperatiu, social i cultural, ecològic,... No ens tracta ara d’aprofundir en cadascun d’aquests conceptes si no d’establir una definició que ens permeti aplicar aquest concepte al treball que posteriorment desenvoluparem.

En aquesta línia, i partint dels paràmetres anteriors, potser una definició més en la línia del treball comunitari és la que ens proporciona Kisnerman (1990) amb la seva visió de promoció comunitària. Per a ell, el desenvolupament comunitari és un procés de capacitació democràtica, en el qual les persones analitzen els seus problemes, hi busquen solucions i intervenen en les decisions que els afecten, cosa que desenvolupa la consciència de les seves qualitats i potencialitats, i els permet d’assumir la responsabilitat del seu propi desenvolupament individual i col·lectiu.

Per fer efectiva aquesta promoció comunitària, segons Kisnerman, cal un suport oficial, una assessoria tècnica, disponibilitat de recursos, una organització que integri els diferents projectes i recursos existents o per crear, i, sobretot, la participació dels agents i col·lectius implicats.

De fet, si per fer front als reptes que ens planteja la societat, utilitzem la metodologia del treball comunitari i aquest l'enfoquem cap a un objectiu de desenvolupament social comunitari, probablement el veiem com un procés com el que ens descriu Kisnerman:

- Un procés educatiu destinat a assolir canvis qualitius en les actituds i comportaments de la població.
- Com una tècnica d'acció social, que requereix la intervenció o col·laboració d'agents amb un cert grau d'especialització.
- Que es dirigeix a aquelles comunitats en situació de subdesenvolupament o d'utilització insuficient de recursos disponibles.
- Que el seu objectiu primordial consisteix en l'obtenció de benestar social i la millora de la qualitat de vida de la població objecte d'intervenció.
- Que requereix la participació voluntària, conscient i responsable dels individus en la resolució dels seus propis problemes.

Per Barbero i Cortés (2005, p49), de la mateixa manera que un dels objectius del treball comunitari és el desenvolupament social, consideren que aquest es pot definir tant com un objectiu com un procés:

“JP Hiernaux (1989), que fue coordinador de los primeros programas europeos de lucha contra la pobreza, nos brinda una comprensión que integra muy bien esa doble dimensión de los objetivos del Trabajo comunitario. Dice así: desarrollo social puede designar dos cosas, en principio, diferentes: a) la dinamización social en el sentido de activar la relaciones e interacciones sociales (a nivel individual, interindividual, intragrupal y/o intergrupales...) y b) la promoción social, entendida como mejora o producción de bienestar de entidades definidas (colectividades globales, grupos, individuos,...). El vínculo entre las dos

polaridades sólo acontece cuando la dinamización social es concebida y llevada a término como condición de la promoción social”

Per tant, el desenvolupament social comunitari el podem entendre com un objectiu de procés, és a dir, que els resultats importants es produeixen durant el procés i degut al procés. Això implica, molt resumidament, que les situacions socials i els problemes complexos es poden afrontar mitjançant processos suficientment rics i duradors que permetin canvis significatius en diversos aspectes de la vida de les persones, col·lectius i comunitats.

Així doncs, un treball comunitari que pretengui un desenvolupament social de la comunitat li cal, entre molts d'altres, un element clau, **la participació ciutadana**.

Kaileidos.red és una fundació composta per entitats locals de l'Estat espanyol, que intenta orientar polítiques locals de proximitat impulsant una xarxa intermunicipal que abordin programes, equipaments i serveis de proximitat. Per a aquesta fundació el concepte de participació és l'essència de l'aprofundiment de la democràcia.

Per a una definició, segons Kaleidos.red, la participació es pot enfocar des de múltiples posicions: des de la comunicació com un dilema entre informació-comunicació, des dels interessos particulars vers els col·lectius, en el dilema entre democràcia participativa o representativa,... Per a ells, igual que per al nostre treball comunitari, la participació la necessitem explicar des d'una perspectiva relacional.

Participar, en primer lloc, és “*ser part*” de (d'un sistema, d'una xarxa relacional,...). Cada persona és protagonista, juga un paper dins d'una o varies xarxes socials en la qual s'hi troba inclòs i per tant s'hi relaciona i interactua amb els altres, la qual cosa li permet un vincle, tant emocional com instrumental, i on el paper de la comunicació és bidireccional, és a dir, tant s'és receptor com emissor.

Però participar també significar “*estar*” (estar en un lloc, en un context físic que també és entorn social). Per tant cada persona es situa en l’espai, en el territori, en la comunitat, que són suport d’aquestes xarxes socials.

A més participar implica “*sentir-se part de*”. El sentiment de pertànyer és imprescindible i significa un accés directe a les relacions socials. D’aquesta manera, el pertànyer juntament amb altres, comporta sentir-se part d’un conjunt social.

Participar, a més, implica “*prendre part*” (en les decisions) i “*tenir part*” (del poder). La participació ciutadana en aquest sentit comporta una certa redistribució o socialització del poder i un desenvolupament de capacitats per prendre decisions sobre la gestió de recursos o l’organització de l’entorn o ambient social i físic, i afrontar així la resolució de problemes que afecten al grup o col·lectivitat.

Per tant, i per finalitzar aquest marc conceptual per entendre aquesta manera d’intervenir sobre la realitat social, podem dir que el treball comunitari és un dels mètodes de la intervenció social que poden acostar-nos a un objectiu de desenvolupament social per a una comunitat. Aquest objectiu del desenvolupament social també s’ha d’entendre, alhora, com un procés que requereix de la participació de la comunitat per dur-se a terme.

En altres paraules, tal i com ja havíem proposat en el capítol anterior, la comunitat pot tenir la clau de la resolució dels seus propis problemes. Des de la vessant de la intervenció social, tenim el deure de facilitar-ho i de generar les condicions perquè la comunitat ho pugui fer. És un repte professional treballar amb la comunitat i per la comunitat, sentint-nos part d’ella, convivint amb ella. Seguint aquesta manera d’entendre la intervenció social, requerim instruments o eines que permetin la planificació estratègica amb la mateixa comunitat. Veiem alguns d’aquests instruments que són utilitzats actualment per les administracions i entitats socials a Catalunya.

3.3 EINES DE PLANIFICACIÓ ESTRATÈGICA

Totes les administracions tenen la necessitat de planificar les seves intervencions. Les polítiques locals i especialment les socials, acaben essent un conjunt d'accions palpables directament pels ciutadans, ja sigui per la seva presència, ja sigui per la seva absència.

Les administracions locals, per la seva proximitat als ciutadans, utilitzen totes les eines viables per definir estratègies a curt i mig termini que facin front a la realitat i als problemes que es plantegen diàriament als municipis.

En aquest mateix sentit, ja és menys usual trobar fórmules que actuïn sobre la comunitat utilitzant el potencial transformador que té aquesta, i menys encara, estratègies que impliquin la participació directe d'aquesta comunitat.

En aquest sentit, aquest treball vol fer una especial menció a dos instruments d'intervenció social que incideixen de manera similar sobre una mateixa comunitat, seguint tots dos un objectiu de desenvolupament social, però seguint camins significativament diferents. Es tracta bàsicament dels *plans de desenvolupament comunitari del Departament d'Acció Social i Ciutadania* i els *plans educatius d'entorn del Departament d'Educació*.

Tant l'un com l'altre, com ara veurem, són eines planificadores d'estratègies per a la intervenció amb un fort impacte directe sobre i amb la comunitat.

Els Plans Educatius d'Entorn (PEE)⁴

El Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya ha posat en marxa els *Plans Educatius d'Entorn* com una resposta integral i comunitària per contribuir a la formació global dels nous ciutadans i les noves ciutadanes del segle XXI.

Per donar una resposta adequada i coherent als reptes econòmics, socials i culturals ha anat sorgint la idea de crear un treball coordinat de tots els agents implicats en l'educació i de fer prendre consciència a tota la societat de la necessitat de participar activament en el procés educatiu, com de fet tradicionalment ha estat així, però a poc a poc s'ha anat perdent aquesta visió i aquesta responsabilitat global.

Tal i com diu la seva pròpia definició, que ara veurem, situem els plans educatius d'entorn dins el marc d'un pla més ampli que és el "Pla per a la Llengua i la Cohesió Social". És, per tant, aquest Departament d'Educació qui aprova la viabilitat dels plans i recau sobre les entitats que el plantegen la seva execució.

Els Plans educatius d'entorn són una **proposta educativa innovadora que vol donar resposta a les múltiples necessitats** de la nostra societat. Són instruments per donar una resposta integrada i comunitària a les necessitats educatives dels membres més joves de la nostra societat, coordinant i dinamitzant l'acció educativa en els diferents àmbits de la vida dels infants i joves.

S'adrecen a **tot l'alumnat**, i a tota la **comunitat educativa**, però amb especial sensibilitat cap als sectors socials més desfavorits.

Com a principis orientadors, el PEE situa a l'**educació** de ciutadans i ciutadanes per a un món complex i divers, entesa com:

- **Integral:** Per abastar tots els aspectes de la persona. No solament ha d'instruir i ensinistrar en unes habilitats intel·lectuals determinades sinó que ha de facilitar

⁴ Referent al document oficial del Pla per a la Llengua i la Cohesió social. Annex 3- Plans educatius d'entorn

també competències socials i proporcionar capacitats per adaptar-se i conviure en una societat canviant.

- **Contínua:** per comprendre tot l'espai-temps vital. El temps de formació ja no es pot entendre avui parcel·lat, unes hores al dia (escola) i una època de la vida (infància i joventut), ha d'abastar tota la vida.
- **Arrelada:** per tenir uns referents compartits. La incertesa que caracteritza els nostres temps fa que esdevinguin indispensables uns referents identitaris compartits que vinculin les persones a projectes de futur i que donin un sentit al treball i a la convivència.
- **Cohesionadora:** per promoure la integració social. L'arribada de nous ciutadans i ciutadanes al nostre país planteja nous reptes que requereixen una sèrie d'accions innovadores per promoure la cohesió social mitjançant l'educació intercultural i l'ús normalitzat de la llengua catalana en un marc multilingüe.
- **Inclusiva:** per incloure a tothom. I per fer-ho possible ha de garantir la igualtat d'oportunitats i evitar qualsevol tipus de marginació i exclusió.
- **En xarxa:** per ser-ne tots corresponsables. És necessari teixir entre tots una xarxa educativa molt ben cohesionada i això requereix un treball ben articulat, coordinat i coherent de tots els organismes que treballen en l'atenció i l'educació dels membres més joves de la societat catalana.

Per tant serà objectiu dels PEE:

- aconseguir l'èxit educatiu de tot l'alumnat en totes les seves dimensions: personal, social, acadèmica i laboral, per tal que tots els nois i noies desenvolupin una identitat personal, rica i equilibrada, adquireixin les competències necessàries per respondre de forma satisfactòria als reptes de la vida quotidiana i tinguin les habilitats socials i les actituds idònies per conviure a la societat actual.
- Promoure la cohesió social a través de l'educació intercultural, l'equitat i el foment de l'ús de la llengua catalana, per contribuir a crear un espai comú de valors compartits per tota la ciutadania que, des del respecte a la diversitat, afavoreixi la convivència.

A partir d'aquests principis i d'aquests objectius, els PEE desenvolupen un seguit de línies d'actuació i un àmbit d'incidència. D'aquests elements que configuren el PEE m'agradaria destacar-ne l'enfoc que donen sobre els agents que configuren aquests plans.

Els Plans Educatius d'Entorn són en si mateixos un procés educatiu per a tothom qui hi participa. Per això, basen la seva força en la participació educativa compartida de tots els seus protagonistes amb el compromís d'educar els infants i joves d'un territori concret.

En aquest sentit, els agents d'un PEE són molt diversos: els mateixos infants i joves, les famílies, els veïns, les entitats esportives, culturals i de lleure, els centres educatius, els serveis educatius, les AMPA, els mitjans de comunicació, els serveis municipals diversos, etc. És a dir, totes aquelles persones que individualment o col·lectivament hi estan implicades.

Totes elles fan que cada Pla Educatiu d'Entorn avanci, s'eixampli i sigui absolutament diferent d'un altre, perquè cadascú, amb la seva aportació, fa possible que el PEE pugui respondre a les necessitats, possibilitats i reptes del seu territori.

No podem però, obviar la importància d'assegurar un nucli d'agents que formin l'equip promotor del PEE, impulsin el naixement del PEE i el dinamitzin fins que el PEE assoleixi una estructura organitzativa pròpia. Per això, el Departament d'Educació encomana aquesta responsabilitat al director/a dels Serveis Territorials que pot delegar a l'inspector/a de la zona, amb la col·laboració d'un assessor/a LIC, i, per part de l'Ajuntament, l'alcalde que pot delegar a un regidor com a responsable, habitualment el d'Educació, i a un tècnic municipal.

Per tant, com a plans estratègics per al desenvolupament social de les comunitat, en aquests cas des del vessant educatiu, hem de considerar el plantejament d'aquests PEE com a processos participatius, almenys en l'anàlisi i en la proposta d'actuació.

Plans de Desenvolupament Comunitari (PDC)⁵

Des d'una altra perspectiva, per fer front igualment als reptes de la nostra societat actual, el Departament de Benestar i Família, mitjançant la Direcció General d'Actuacions Comunitàries i Cíviques, al 1996 va començar a promoure i impulsar els Plans de Desenvolupament Comunitari (PDC) dins el marc del Pla Integral de la lluita contra la pobresa i l'exclusió social 1995-2000. Es van iniciar com una estratègia de prevenció i lluita contra els processos d'exclusió social per poder donar resposta a les demandes de la societat civil de qualsevol barri o indret de Catalunya. Ara bé, la nova realitat social, política, econòmica i cultural del nostre país ha posat en relleu la necessitat d'un plantejament nou i més ampli al voltant de la pobresa i de l'exclusió social. Per aquest motiu, l'any 2000, a la cimera de Niça, s'acordà treballar en la línia de la inclusió social, per a superar qualsevol tipus de desigualtat, diferència i discriminació.

També l'any 2000, la Comissió de les Comunitats Europees va emetre una comunicació per la construcció d'una Europa que fomenti la integració social i es va presentar al Parlament Europeu i al Consell Europeu per tal d'establir un programa d'acció comunitària amb la finalitat de fomentar la cooperació entre els estats membres per lluitar contra l'exclusió social.

Arran d'aquests acords a nivell europeu, i l'avaluació del Pla integral de lluita contra la pobresa i l'exclusió social, que va posar de manifest noves formes d'exclusió i noves realitats socials que fan que grups i col·lectius es troben en una situació de risc sense mesures adients per poder-se'n sortir, i, coincidint amb la definició de Nacions Unides que la inclusió social forma part de la globalitat, de tots els processos de la vida de les persones, no es pot obviar cap àmbit de cara a assolir els objectius previstos de millorar la qualitat de vida d'aquestes.

Aquest plantejament és la base per a la confecció del Pla per a la Inclusió i Cohesió social de Catalunya, a nivell interdepartamental, atenent les especificitats dels diferents

⁵ Referent al document del Pla Integral de lluita contra la pobresa i l'exclusió social aprovat el 1995 pel Departament de Benestar i Família de la Generalitat de Catalunya. Actualment la Direcció General d'Actuacions Comunitàries i Cíviques depèn del Departament de Governació i continua aplicant el mateix model de PDC, però dins el marc del Pla d'Inclusió i Cohesió Social de Catalunya.

grups i col·lectius de persones que conformen avui la societat catalana, així com per les seves característiques de gènere i edat, el seu lloc de residència i les diverses formes de dependències i s'estima convenient intervenir en els àmbits d'acció transversal següents: interculturalitat, societat de la informació i noves tecnologies, sostenibilitat, dona i cultura de la pau, així com els eixos de coordinació, participació, desenvolupament comunitari i corresponsabilitat.

En aquest sentit, la Direcció General d'Actuacions Comunitàries i Cíviques és l'encarregada de promoure els PDC i d'aprovar-ne la viabilitat a petició del municipi o consell comarcal, qui en seran els responsables executius. Per aquest motiu els PDC es duen a terme en barris, com a territoris preferents d'intervenció. S'actua en el mateix entorn, en espais que possibiliten la col·laboració associativa i participativa, per tal de poder donar una atenció més directa i propera.

Com es defineixen els PDC?

Els PDC són intervencions de caràcter social i comunitari que desencadenen processos de millora i transformació dels territoris, seguint una línia d'acció participativa on s'interrelacionen tots els agents del barri o de la comunitat. D'aquesta manera es propicien projectes de caràcter col·lectiu on participen i es beneficien els ciutadans i, especialment, aquells col·lectius més desatesos. Així s'impulsa una societat més forta i cohesionada.

Els plans de desenvolupament comunitari inicialment tenen com a finalitat **la prevenció i lluita contra el processos d'exclusió social i fomentar la millora de la qualitat de vida i el desenvolupament integral de la persona, per mitjà de la cohesió i la vertebració social.**

Aquests plans constitueixen una opció estratègica per lluitar contra l'exclusió, però també per enriquir i millorar la qualitat de vida de la població en general.

Els principis orientadors d'aquest plans destaquem els següents:

- La necessitat de **prevenir i de donar respostes globals**, si s'escau, als problemes que generen l'exclusió, així com la **coordinació de les intervencions** de les administracions públiques i de la societat civil.
- Els barris, districtes i municipis com a territoris preferents d'intervenció, per la seva configuració, dimensió, estructuració i, sobretot, per les **relacions de proximitat** amb els ciutadans. L'exclusió social té una concreció geogràfica, que es manifesta en les nostres ciutats, essent aquest el marc precís d'aplicació de les polítiques globals, ja que possibilita la **participació dels col·lectius implicats**.
- L'elaboració d'un **diagnòstic comú de la problemàtica** social que analitzi els punts forts i els punts febles per garantir, amb un consens previ, la implementació de programes socials.
- Impulsar la revitalització del territori actuant en diversos àmbits: inserció, participació ciutadana, associacionisme, atenció a persones i col·lectius...
- El **partenariat** públic-privat com element cabdal dels plans de desenvolupament comunitari. Un partenariat, com més ampli millor, que facilita la **implicació i la coparticipació dels ciutadans** com a subjectes, no objectes, de les polítiques socials, potenciant la gestió/cogestió dels programes per part de les pròpies entitats del territori on s'actua, aprofitant les potencialitats presents en els barris (individuals, associatives, solidàries, econòmiques...) per a transformar-les en oportunitats de desenvolupament.
- Fer de la **inserció per a l'ocupació** un dels eixos bàsics de lluita contra l'exclusió, mitjançant l'impuls i el suport a les iniciatives d'economia social i d'economia solidària, a partir de les clàusules socials en la contractació pública, els serveis de proximitat i els nous jaciments d'ocupació.

Ja a un nivell més concret els objectius que persegueixen els PDC són:

- Aconseguir una millora social del barri i una integració social i laboral de les persones, a partir de la lluita contra la pobresa i l'exclusió social. Es busca així una resposta a les necessitats i demandes de persones i col·lectius, que sigui global, integrada i de qualitat.

- A créixer l'autoestima de les persones i del barri, promovent el seu desenvolupament integral i el compromís de totes les persones i de tots els segments de la societat.
- Afavorir la integració social dels nous immigrants, mitjançant l'assessorament i la formació, així com realitzant accions que facilitin el coneixement mutu de les diferents expressions culturals.
- Impulsar una societat més solidària i participativa on la societat civil i les institucions treballin conjuntament en l'elaboració i l'execució de projectes comuns i d'estratègies d'intervenció consensuades.

Igualment que els altres plans estratègics,, els PDC desenvolupen tota una metodologia a partir d'un procés per fases i que conclou amb unes línies d'actuació, d'objectius i mesures que acosten a la comunitat on es desenvolupen a la seva millora de qualitat de vida.

Fixem-nos també quins són els agents participants dels PDC:

Com hem dit abans els PDC són promoguts pel Departament de Benestar i Família, mitjançant la Direcció General d'Actuacions Comunitàries i Cíviques, però de fet els qui estan implicats més directament en el seu desenvolupament són: per una banda les administracions locals, que lideren la iniciativa i fan de pont amb la resta d'administracions, les institucions de caire social, el teixit associatiu, col·lectius no formals i els veïns i veïnes del territori.

De fet, el procés de desenvolupament dels PDC queda definit com que:

- **S'intervé**, inicialment, a través d'un diagnòstic comunitari i participatiu. El procés de desenvolupament comunitari comença amb l'elaboració d'un diagnòstic que analitza la realitat social del territori i detecta les necessitats objecte d'actuació.

- **Es participa** a través del partenariat públic i privat que facilita la implicació i la participació dels ciutadans i potencia la gestió dels programes per part de les pròpies entitats del territori on s'actua.
- **Es donen** respostes transversals i globals, és a dir, s'actua transversalment en els diferents àmbits i sectors de la població per fer front globalment als problemes que generen exclusió.
- **S'actua** amb corresponsabilitat entre les administracions i les entitats del territori. Totes treballen conjuntament i són corresponsables, en pla d'igualtat, de les actuacions que es porten a terme

No és l'objectiu d'aquest capítol aprofundir gaire més en les eines que podem disposar per dur a terme un treball comunitari de desenvolupament social. Tots dos instruments tenen grans similituds metodològiques i tenen un enfoc participatiu semblant. Així doncs, quin escollir per al nostre propòsit?

Tot i ser dos plans amb unes grans similituds (ús de la participació ciutadana, afectació de tota la comunitat local,...) cal tenir present l'objecte principal de cadascun dels plans, encara que la finalitat pugui ser molt similar.

Entenem, per la pròpia definició, que els plans educatius d'entorn són plantejats per tota la comunitat educativa relacionada directament amb els alumnes. Així doncs, el centre principal són els infants i joves, en quan a alumnes i infants o joves receptors de processos educatius i buscant especialment un esforç integrador per als més desfavorits.

En canvi el PDC, persegueix la mateixa integració i cohesió que els PEE, i seguint també la finalitat educativa, però l'epicentre del pla es situa sobre tota la comunitat, no només els infants i joves com alumnes.

En aquest sentit, s'entén millor quan ens fixem en els exemples. Els PDC promouen la transformació social a partir del teixit social (base social, entitats, associacionisme,

administració,...) per millorar la cohesió i inclusió social, per tant l'objecte principal és tota la comunitat del territori, també els infants i joves.

Així doncs, tant una eina com l'altra són viables per al nostre treball i, de fet, com passa en molts casos, són plans que actuen de manera simultània en les poblacions. En aquest sentit, tenim un exemple molt significatiu ben proper, el pla "*Educació i Convivència*" del barri de Sta. Eugènia de Girona.

Val la pena fer un petit esment a aquest pla, no només com a mostra d'una eina de planificació estratègica, sinó per la seva fórmula de conviure amb dos plans més, també d'una índole comunitària: el pla educatiu d'entorn dels Barris de Sant Narcís i Sta. Eugènia, i el pla de barris que es desenvolupa també en el mateix barri de Sta. Eugènia.

Tres plans que, amb objectius diferents, afecten de manera molt similar a la població d'aquest barri gironí. Cal dir que el pla de barris de la Generalitat de Catalunya, té un caràcter d'intervenció sobre la població que compta amb la participació de la comunitat en alguns aspectes, però el seu abast és d'una índole urbanística. Per aquest motiu no el podem considerar directament un pla de treball comunitari, si que és, però, participatiu.

El "*pla Educació i convivència*" és doncs una plataforma de partenariat que coordina el conjunt d'actuacions i programes que es desenvolupen sobre els barris de Sta. Eugènia i St. Narcís. Té com a objectiu, afavorir les condicions d'igualtat i convivència entre la població del territori per assolir una adequada cohesió social.

A partir d'un equip comunitari, és dinamitza un seguit de comissions de treball respecte diferents àmbits: infància i família, adolescents i joves, igualtat d'oportunitats i la comissió de cohesió social. Aquest equip segueix les instruccions de la Taula Directiva formada per institucions i entitats veïnals. Aquestes, alhora, tenen els seus propis espais de debat i decisió com són l'assemblea veïnal i per altra banda el plenari professional.

En quan a les comissions, aquí rau part de la relació dels dos plans, les dues primeres comissions configuren el pla educatiu d'entorn d'aquest barri, en la línia de promoure

oportunitats a tots els infants i joves del barri, com agents educatius i per aquest motiu les actuacions que es promouen són d'un marcat caràcter educatiu: tallers d'estudi, casal d'estiu lingüístic, activitats extraescolars (teatres, jocs, activitats esportives i casals). En la part de l'equip comunitari, per tant, hi trobem també el tècnic referent d'educació (agent LIC).

Per tant, amb un exemple real com aquest, podem comprovar la viabilitat de poder organitzar les actuacions en els territoris sota un únic prisma d'intervenció, encara que les eines estratègiques siguin dues o més: els plans d'entorn i els PDC. En aquest cas, el què és important és disposar d'aquesta visió ampla d'intervenció i promoure'n la coordinació i estreta relació.

En tot cas però, pensant en els reptes plantejats en el capítol anterior, si es tracta d'escollir una d'aquestes dues eines de planificació, possiblement els plans de desenvolupament comunitari (PDC), per la seva dimensió de tota la comunitat com objecte d'intervenció, poden aportar algunes possibilitats majors cap a un canvi o transformació de la qualitat de vida de les famílies i especialment de les situacions de més vulnerabilitat com es produeixen en algunes situacions de les persones immigrades.

Acabem, doncs, detallant amb més profunditat la metodologia que requereixen l'elaboració dels plans de desenvolupament comunitari.

3.4 ELABORACIÓ D' UN PLA DE DESENVOLUPAMENT COMUNITARI

3.4.1 METODOLOGIA DELS PDC

Els plans de desenvolupament comunitari són bàsicament un instrument d'intervenció social que tenen forma de procés d'intervenció.

Per Ander-Egg (1998, p84), el desenvolupament comunitari no és una ciència, ni una filosofia, sinó que està en el pla de la pràctica social. Per aquesta raó el considera una tecnologia social:

“(el desarrollo comunitario)... se trata de un conjunto de reglas y procedimientos específicos que, mediante la aplicación de conocimientos teóricos provenientes de las ciencias sociales y de la psicología, y aplicando procedimientos sistematizados a objetos prácticos, se traduce en una serie de acciones y actividades. A través de ellas se pretende mantener, modificar o transformar algún aspecto de la realidad social buscando resultados específicos que se expresan en objetivos y metas preestablecidas”

De fet, per Ander-Egg, els plans de desenvolupament comunitari, es diferencien d'altres modalitats o tecnologies socials bàsicament per l'objectiu que persegueixen i la modalitat en que funcionen.

L'objectiu principal dels PDC és la promoció i mobilització de recursos humans i institucionals mitjançant la participació activa i democràtica de la comunitat o població on es desenvolupen els programes. Aquesta promoció ha d'estar encaminada a millorar el nivell de qualitat de vida dels seus veïns.

Per aquest motiu, Ander-Egg (1998,87) considera que els PDC no són tant una acció “sobre” la comunitat, (dit d’una altra manera, organització de la comunitat), sinó una acció “de” la comunitat:

*“Un mismo proyecto -ya se trate de construcción de viviendas, créditos agrícolas, promoción de huertas familiares o escolares, educación de adultos, o lo que fuere- puede ser o no un programa de desarrollo de la comunidad. Para decirlo en breve: **no es lo que se hace sino cómo se hace, lo que constituye la sustancia del desarrollo de la comunidad.**”*

...De este modo, la idea y la práctica de la participación de la gente (que se perfila desde las primeras definiciones y los primeros programas) terminan por ser el concepto central de la teoría y práctica de su desarrollo.”

Val a dir que, en quan a la dimensió metodològica del desenvolupament comunitari, existeixen un seguit de passos propis en que coincideixen la majoria de les tecnologies socials. Tan Ander-Egg com la fundació Kaleidos.red, coincideixen que els passos metodològics a desenvolupar tenen 4 components:

- **Estudi** i diagnòstic de la realitat: problemes, necessitats, conflictes, centres d’interès, recursos...
- **Programació** de projectes i activitats a realitzar.
- **Realització** de la programació.
- **Avaluació** del què s’està realitzant o realitzat.

De fet, la fundació Kaleidos.red proposa una base metodològica per al disseny de plans estratègics i de participació ciutadana. Aquesta base metodològica preveu un procés d’aquests components traduït en fases de planificació:

1. **fase d’identificació**
2. **fase de recollida i anàlisi**
3. **fase creativa**
4. **fase executiva**

3.4.2 FASES DEL PLA

Arribats a aquest punt, el que cal és establir els passos o fases del pla. Seguint la base metodològica descrita anteriorment, els principals processos seran:

- *procés d'identificació*: fase en la qual es delimita el context, els agents participatius i es configura i es consensua el marc de participació.
- *Procés de recollida d'informació i d'anàlisi*: un cop tancat l'esquema metodològic ja estem en disposició d'iniciar un procés de recollida i sistematització de la informació que acabi amb la redacció d'un diagnòstic que reculli, a més de les necessitats expressades, també les propostes o potencialitats de la comunitat.
- *Fase creativa del pla*: serà a partir de l'avaluació d'aquest informe o diagnòstic que s'ha d'elaborar un document teòric, però amb una dimensió específica o concreta de les actuacions que cal desenvolupar, i ha de precisar el grau d'implicació per a la materialització o execució real.
- *Fase executiva*: fase en la qual es desenvolupen les accions programades i al mateix temps un procés d'autodiagnòstic avaluador.

Fase 1: Procés d'identificació

Tal i com acabem de veure, l'objectiu d'aquesta primera fase és delimitar la comunitat amb la qual volem treballar. De fet, sembla d'entrada una tasca senzilla, però requereix d'aturar-se detingudament per veure alguns dels aspectes que configuren aquesta delimitació.

En primer lloc, seguint la metodologia proposada per Ander-Egg (2000), el procés de delimitació té bàsicament tres àmbits:

- el context: territorial, històric i demogràfic
- el teixit social, estructura social i problemes de canvi social
- els recursos i potencialitats econòmiques

De fet, és una evolució dins el mateix procés del projecte de desenvolupament comunitari, sense sortir del marc delimitador i identificador.

Cadascun d'aquests àmbits són molt significatius i per tant analitzem-los amb més deteniment.

El context

En aquest sentit, per Ander-Egg la millor delimitació passa per definir:

- *el perfil territorial* (la localització, i tots aquells aspectes rellevants per al nostre treball que poden afectar-lo (clima, geografia,...).
- *El marc històric*: recollir un mínim d'informació d'aquells aspectes significatius de la història de la comunitat si ens ha de ser útil per ubicar-la en el temps i així comprendre alguns dels processos de l'estructura de la societat que hi viu.
- *El perfil demogràfic*: en aquest sentit, cal recollir la informació que ens permeti identificar l'estructura de la població i els moviments que realitza la comunitat tan a un nivell estàtic (volum, composició, distribució segons edat, sexe, residència,...) com a un nivell dinàmic: variació de la població (matrimonis, naixements i defuncions, moviment migratori, estudis,...).

El teixit social

Per tal de poder intervenir sobre la comunitat cal tenir-la identificada. En aquest sentit, cal conèixer l'estructura de la societat que hi viu. Per Kaleidos.red, podem parlar bàsicament d'una estructura amb dues tipologies de sector: el teixit social formal i el teixit social informal. (vegeu figura 3.4.2.1)

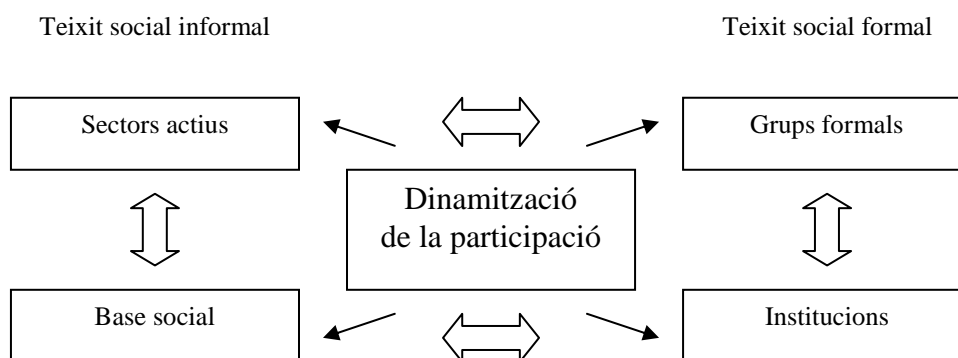
El *teixit social formal* és aquell que es distingeix per tenir uns valors normativitzats i per tant, un reconeixement legal. Segons Kaleidos podem parlar de tres grans grups:

- *les institucions*: que governen sobre aquesta comunitat i que esdevenen la representativitat democràtica i que per tant tenen una responsabilitat política i gran capacitat de decisió.
- *Els grups formals*: bàsicament ens referim a les associacions.

- *Els grups funcionals*: es tracta d'aquelles persones que tenen una capacitat tècnica o una ocupació funcional i que es situen moltes vegades dins de l'organigrama institucional, però en realitat tenen posicions mediadores entre els grups institucionals i el teixit associatiu.

En quan al *teixit informal*, és més difícil de detectar i per tant d'identificar per la seva flexibilitat i labilitat. És un grup format per la base social del conjunt dels veïns que es relacionen, interactuen i es comuniquen entre ells. Són grups imprecisos i difusos que viuen al barri i que tenen pautes de conducta més o menys quotidianes: grups de joves, comunitats de veïns, parròquia, comerços, llocs de trobada, mercats, D'aquests subjectes, cal detectar aquells grups o subjectes que es poden considerar "proactius", és a dir, potencialment sectors actius i que poden afavorir l'acció participativa (entre ells podríem trobar-hi comerciants, presidents de comunitats de veïns, professionals diversos, líders de grups, ...).

Figura 3.4.2.1
estructura del teixit social

Fase 2: Recull de la informació i diagnòstic participatiu

Possiblement aquesta fase sigui una de les més importants i una de les tasques del pla estratègic més significativa. La importància d'aquest diagnòstic és cabdal com diu Daniel Prieto (1988, p26):

“Para poder solucionar un problema o dominar una situación sin que otros lo hagan por nosotros, necesitamos adquirir los conocimientos necesarios. Actuar sobre algo que desconocemos es como aquello de los palos de ciego o como pretender leer en total oscuridad”

Per Daniel Prieto (1988) existeixen dos tipus de diagnòstic, que resumidament venen a dir el següent:

El *diagnòstic passiu*, és aquell que algú extern a la comunitat, recull, estudia i analitza l'objecte d'anàlisi per després oferir una conclusió, sense la nostra participació. Tot es fa des de fora de la comunitat.

El *diagnòstic participatiu*, en canvi, és la mateixa gent objecte de l'estudi que selecciona els problemes, reconeix la situació, s'organitza per obtenir informació, ho analitza i extreu les seves conclusions, amb la col·laboració o no d'agents externs a la comunitat. Aquest és el model que seguirem en el nostre pla de desenvolupament comunitari.

El diagnòstic participatiu té un component educatiu per a la població participant d'un gran valor. Segons Prieto, quan els coneixements i experiències són compartit a través de reflexions de grup, a través de debats i discussions, tots els altres aprenen. Aquest és un procés de capacitació no formal, on l'aprenentatge és comú, mitjançant l'aprofitament democràtic de les experiències de tots. Per tant, quant més participació més riquesa i més educació.

A més, durant el procés de recollida d'informació i de diagnòstic, és la fase on la participació del teixit social és més directe, ja que el recull de la informació permet donar l'opinió sobre aquestes necessitats o demandes, i aquesta opinió serà tinguda en

compte (d'una manera més directa o indirecte segons la qüestió tractada) per tal de buscar-hi propostes de millora.

El recull d'informació participativa ha de contribuir a fomentar el diàleg constructiu entre el teixit social. Així doncs, les comissions que abans hem esmentat tenen, en la recollida i anàlisi de la informació, una responsabilitat que els compromet i implica en el mateix procés de solució de les qüestions analitzades. Per tant, el sentit del diagnòstic participatiu és més profund i significatiu que el simple fet de recollir la informació. Segons Prieto (1988, p39-44):

“El sentido de un diagnóstico es más amplio que la simple adquisición de información. Lo importante es el aprendizaje de la propia realidad, el conocimiento de las causas fundamentales de los problemas, el planteamiento de acciones a partir de un análisis a fondo de lo que nos pasa”... “Así, el propio esfuerzo, los acontecimientos que marcaron la vida de todos, son revalorizados, pasan a un primer término en la memoria popular. Constituyen el punto central para la reflexión sobre la propia situación. Aprovechar la memoria colectiva e individual permite recuperar lo que esencialmente ha ido constituyendo a una persona o a una comunidad.”

Previ a la recollida de la informació, cal definir el marc de participació sobre el qual cal treballar. En aquest punt cal fer una aturada, no només per entendre les dimensions que volem per a la participació sinó també començar a delimitar els agents participatius, l'estructura de participació i el diagnòstic participatiu.

Marc de participació i agents participants: L'estratègia de l'acció col·lectiva, integrada i transversal.

El teixit social ens ofereix moltes possibilitats i per tant, seguint les orientacions d'uns principis rectors com a marc de tot el projecte, una estratègia possible que faciliti les condicions de participació, pot tenir a veure en actuar de manera que els agents

participants sentin la implicació de formar part en la transformació social del municipi, des de la seva pròpia experiència o naturalesa.

La comunicació tindrà, per tant, un paper cabdal, i els canals de comunicació hauran de connectar els agents de diferents tipologies. En aquest sentit, el pla estratègic ha de permetre a cada sector la participació que vagi encaminada a millorar el seu estatus col·lectiu. Així doncs podem dir que hi ha una estratègia diferent segons el sector que es dirigeixi:

- *Amb la base social*: conscienciació i sensibilització. Rebre informació sobre els problemes o necessitats. Informar i donar informació elaborada. Per tant incorporar en els plans estratègics a la base social, implica la aplicació d'estratègies de proximitat.
- *Amb les associacions*: afavorir les iniciatives col·lectives i crear canals per a l'expressió i participació, social, cultural, familiar,... que novament implica elements de proximitat.
- *Amb els professionals*: establir vincles de col·laboració amb els sectors professionals amb capacitats de mediació que donin suport a millorar el treball en xarxa.
- *Amb les empreses*: motivar compromisos que vagin més enllà de la motivació econòmica i incorporar el desenvolupament social com a sector més pròxim als ciutadans.
- *Amb les administracions*: lideratge per motivar els processos de canvi, però alhora també capacitat de negociació cap a processos d'autonomia (per facilitar més capacitat d'actuació a les iniciatives socials). Fer la intervenció pública menys pública i més comunitària.

Ara bé, arribat aquest punt, hem de plantejar una gestió de la participació. Això significa l'establiment d'espais o grups necessaris per tal de promoure els diferents agents. És evident que la proximitat dels equipaments i les estructures són una premissa bàsica i això implicarà formular un sistema de relacions pròxim als diferents agents socials. La gestió de la participació en un pla de desenvolupament comunitari requereix de la creació d'un organisme de coordinació proper als sectors i que faciliti els canals de la comunicació. Aquest organisme serà la taula de coordinació.

Taula de coordinació

La Taula de coordinació ha de ser la unitat que sincronitza els processos participatius. L'objectiu d'aquesta taula, per tant, ha de ser el d'unificar la diversitat respectant-la i potenciant-la. Posar en comú recursos, capacitats i experiències per tal d'obtenir una unitat d'acció.

Dins les seves principals funcions hem d'entendre que ha de contribuir a construir relacions estables i operatives entre els agents participants i promoure el consens. Serà en la primera fase del procés del pla de desenvolupament que s'haurà de promoure la creació de grups de recollida de la informació, així com l'intercanvi d'aquesta i de les experiències d'interès i elaborar l'informe de diagnòstic.

Ja en la fase d'anàlisi, continuant amb la seva funció de dinamització, la taula de coordinació ha de promoure tot el debat necessari i la implicació dels agents per aportar solucions a les necessitats, i contribuir a construir les relacions necessàries per facilitar els processos de participació a tots els nivells.

Finalment, ja en la fase creativa, haurà de promoure les mesures de sensibilització i prevenció entre les xarxes i els agents socials, fomentant la participació d'aquelles mesures que s'hagi decidit impulsar des del pla.

La configuració de la taula ha de ser pensada amb el criteri de transversalitat per afavorir les atribucions que se li donen a aquesta taula. Així doncs, ha de comptar amb una estructura que contempli agents amb responsabilitat política, agents amb responsabilitat tècnica i agents dels sectors formals i no formals del teixit social.

Quan el volum del teixit social i cultural és prou important, no queda més remei per tal de fer una taula operativa que l'estructuració de grups afins. Així doncs, contemplaríem la necessitat de crear comissions de diferents naturaleses les quals reunirien agents socials de tots els sectors, però amb un criteri o objectiu específic per cada comissió (vegeu figura 3.4.2.2).

L'organització d'aquesta estructura passa bàsicament per dos nivells de funcionament:

Nivell de base:

- *Comissions de treball.* Formada per agents tècnics, entitats i grups veïnals per tal de tractar diferents temes a analitzar. Tenen l'objectiu d'analitzar, debatre i proposar les necessitats que consideren de cada temàtica així com possibles solucions concretes. És el nivell més proper al ciutadà i per tant el nivell de desenvolupament és el més bàsic.

Nivell de representativitat:

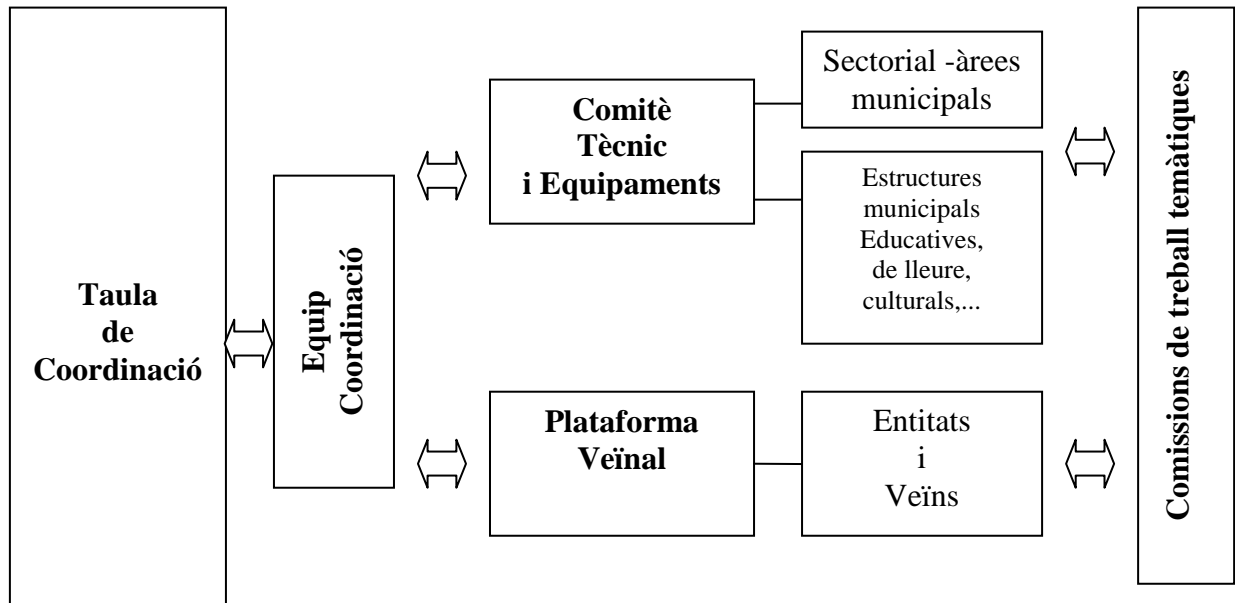
En aquest nivell les propostes treballades des de les comissions s'analitzen, es prioritzen i es sintetitzen per tal de ser ja aprovades per la taula directiva. Bàsicament hi ha dos tipus:

- *comissions tècniques i d'equipaments.* Reuneix de manera interdisciplinària els agents amb responsabilitat tècnica de cadascuna de les àrees municipals, però també inclou tècnics, professionals o representants del sector formal i no formal (entitats, empresa,...). Té per objectiu dur a terme l'anàlisi i les propostes de millora sota el prisma dels equipaments relacionats amb el pla de desenvolupament comunitari (representants de l'ajuntament, tècnics de la llar d'infants, l'escola, entitats de lleure, del casal d'avis, de la residència, sala d'oració ...).

- *comissió veïna.* Reuneixen grups de persones implicades en temes concrets com pot ser la família, la infància, col·lectius de persones immigrants,.. Són agents de tots els sectors del teixit social.

Figura 3.4.2.2

Estructura transversal de la taula de coordinació

Equip de Coordinació

La Taula de coordinació és un òrgan de participació, deliberació i decisió sobre totes les dimensions del pla. Però per dur a terme la dinamització necessària requereix de personal dedicat íntegrament a donar un suport professional al desenvolupament del pla. La Taula de coordinació disposarà d'un equip de coordinació al qual se li delegaran les facultats per a la dinamització, gestió i administració del disseny del pla de desenvolupament.

Per tant, li correspondrà a aquest equip la dinamització de la participació, organitzar i donar suport a les comissions i els grups, executar els acords de la taula:

- Gestionar el que sigui necessari per dur a bon terme la realització de les activitats concretes, aprovades per la Taula de coordinació.
- Vetllar el ritme i la temporalitat dels processos.

- Organitzar els serveis, distribuir el treball, proposar a la Taula aspectes del desenvolupament del procés participatiu.
- Formular propostes de projectes o serveis o la reforma dels existents a la Taula.
- Representar a la taula a nivell tècnic.
- Totes aquelles funcions que se li assignin de forma expressa.

Les fórmules per configurar aquest equip de coordinació varien en funció del teixit social de la comunitat. Amb tot, cal dir que la seva configuració ha de trobar l'equilibri en dos aspectes: l'operativitat i la representativitat.

Així, una fórmula possible és la que proposa:

- un coordinador del pla
- un referent tècnic de l'Ajuntament
- un tècnic d'educació
- un tècnic de serveis socials
- un o més representants veïnals.

Abans d'acabar, però, m'agradaria remarcar el perfil del coordinador del pla. És important que es designi a persones de confiança per part de les institucions per tal de tirar endavant aquesta tasca. Ha de ser un perfil professional que tingui no només coneixements de l'àmbit social, sinó molt especialment de l'àmbit educatiu o pedagògic, entenent que el procés que s'haurà d'engegar tindrà una especial incidència quan aquest esdevingui capacitador o formador dels agents que en participen.

És evident que, a part de la seva formació, li calen unes habilitats pròpies de la tasca que haurà de desenvolupar, entre elles remarcar la de capacitat per treballar en equip, la de motivar i dinamitzar, habilitats de gestió de persones i recursos i, per sobre de tot, creure's que les persones han de ser les protagonistes del seu propi desenvolupament.

El diagnòstic participatiu

Seguint la proposta de Prieto, existeixen un seguit de passos per arribar a l'elaboració d'un document final i per tant la proposta o projecció futura del què anticipa la informació. Aquest autor considera molt important seguir una metodologia, i no deixar

a l'espontaneïtat dels grups aquest procés. El que si és viable és la simplificació sempre i quan es mantingui la manera metodològica o sistemàtica, perquè els resultats no siguin pobres. Els passos són simples:

1. *Identificar el problema o el tema*: significa una primera precisió del que conduirà al diagnòstic a partir de l'interès real de la gent. En aquest sentit, la prospecció servirà per iniciar els debats dels grups, sempre i quan ho consideri significatiu en la seva vida.
2. *Analitzar el context*: es tracta de conèixer com la gent explica els problemes, identificant causes properes o llunyanes i evitant les explicacions o justificacions de líders que tendeixin a donar explicacions de tot. Aquest és un error que cal evitar. És una fase de conscienciació important.
3. *Prioritzar o jerarquitzar els temes*: ha de ser la mateixa població qui determini quin és un problema i no un altre el que caldrà diagnosticar. La jerarquització dóna prioritats a uns temes atès el principi de realitat que no es pot resoldre mai tot de cop.
4. *Organitzar per recollir la informació que tenim i la que necessitem*: és possible que disposem de la informació suficient, però és necessari demostrar-ho, per contra, per petit que sigui el problema, el diagnòstic serà parcial i pot portar adjunt prejudicis importants. Per tant, caldrà precisar quina és la informació que necessitem realment i organitzar el grup per tal de recollir la informació. És un error pensar que tothom pot fer de tot i per tant cal aprofitar aquells que tenen millor habilitats o possibilitats per realitzar una activitat i qui pot tenir més coneixements sobre un problema o un tema.
5. *Reunir la informació i processar-la*: cal no caure en l'error de repetir aquí el que un diagnòstic passiu faria. És important comptar amb la presència de la gent per processar la informació, agrupar-la i reflexionar sobre ella per treure'n conclusions.
6. *Elaborar un esborrany de resultats*
7. *Distribuir la informació i rebre nous punts de vista sobre el resultat*: es tracta tornar a passar la informació elaborada, per tal de reconèixer en les conclusions els temes presentats. El retorn o feedback permet reconèixer la crítica de la gent als resultats del diagnòstic.

8. *Elaborar un document final.*

Fase 3. Procés creatiu del pla de desenvolupament

Aquesta és una de les fases del pla de desenvolupament comunitari que comporten més il·lusió, però també el repte més gran. La il·lusió que els participants demostrin, entenent que davant una determinada realitat estudiada conjuntament, ara és el moment de proposar un escenari de futur que millori o solucioni els problemes descrits. Però també el repte d'estar implicats en aquesta millora i que requereix del compromís de totes les parts per dur-la a terme.

La projecció de futur consisteix en saber què s'ha de modificar de l'estat actual de les coses segons el què hem pogut esbrinar a través del diagnòstic participatiu, i tenint en compte les coses possibles i les impossibles. Cal ser realistes i buscar escenaris de futur progressius, que permetin avançar amb petits passos endavant i no a grans salts.

És important definir clarament les línies que es pretenen seguir, les direccions i els punts finals on es voldria arribar. Seguint bàsicament l'esquema típic de qualsevol projecte social:

1. Dissenyar les línies de futur
2. Aclarir on es vol arribar amb mesures concretes
3. Determinar el temps necessari per arribar-hi
4. Determinar els recursos amb què es compta i els que es necessiten
5. Establir els mecanismes de correcció d'accions sobre la marxa davant imprevistos

CAPÍTOL 4. PLA DE DESENVOLUPAMENT COMUNITARI DE CASSÀ DE LA SELVA

Tal i com he apuntat a l'inici d'aquest treball és important poder demostrar l'aplicació pràctica de les reflexions recollides en els capítol anteriors. La intenció és tan simple com aportar una explicació més pedagògica del que és un pla de desenvolupament comunitari a un nivell concret. Per tant, en els dos capítol següents intentarem desenvolupar de manera pràctica el disseny d'un pla de desenvolupament comunitari situat al municipi de Cassà de la Selva.

Com veurem a continuació, seguirem els passos metodològics explicats en el capítol anterior. Primer de tot desenvoluparem el **procés d'identificació**, on explicarem la tria del municipi de Cassà de la Selva en concret, així com una primera aproximació al teixit social que el configura. A més, en aquesta primera fase, també inclourem una prospecció local detallada respecte qüestions referents a la immigració i la situació de les famílies en aquest municipi, a partir de l'anàlisi de tres àmbits: l'estructura de la població, la realitat social i la realitat educativa del municipi.

Tota aquesta informació ha de permetre'ns partir d'una primera aproximació del municipi i que permetria donar peu a un procés real de participació social. El PDC continuarà amb el disseny del marc participatiu i la configuració inicial dels agents participants així com les estructures de participació. És evident que aquesta és una proposta inicial que cal ser avaluada amb els mateixos interessats en cas de desenvolupar-se tot el procés participatiu i per tant cal deixar clar que és una proposta hipotètica en base la realitat analitzada.

Ja en el proper capítol, i seguint les fases metodològiques, els procés següent és el de desenvolupar un diagnòstic participatiu. Val a dir però, que per raons òbvies el procés de participació no es durà a terme a la pràctica i per tant, en aquest treball no podrem disposar d'una anàlisi i reflexió reals dels cassanecs. Per tant, limitarem l'objectiu del

treball a dissenyar-ne el pla o l'estratègia que es podria seguir en cas de desenvolupar-se a la pràctica i no a aportar la informació real del procés participatiu. Per aquest motiu no es podrà arribar a un diagnòstic participatiu real.

Obviant aquesta importantíssima fase, la metodologia del PDC entra ja en la fase creativa del pla. En aquest sentit, oferirem una proposta d'actuació partint només de la informació obtinguda a partir de la prospecció local de Cassà de la Selva (i no del diagnòstic participatiu real, com ja hem dit abans).

Així doncs, aquesta fase de proposta d'actuació es limitarà al disseny bàsic de les línies d'intervenció i les mesures o actuacions que caldria aplicar per dur un desenvolupament de la comunitat. De fet, l'objectiu d'un pla de desenvolupament comunitari és definir de manera concreta una estratègia de desenvolupament.

El fet de dissenyar una proposta d'actuació en aquest treball no té més intenció que portar a la pràctica un exemple de l'aplicació d'un PDC (encara que sigui de caràcter hipotètic). D'aquesta manera obtindrem un exemple d'aplicació d'un pla de desenvolupament comunitari basat en una realitat concreta, aplicable a un municipi com Cassà de la Selva, però sense poder engegar el procés de participació i sense la capacitat de decidir l'aprovació, o no, de les línies estratègiques i les mesures.

Amb totes aquestes limitacions reals, iniciem doncs aquesta segona part del treball, la seva part pràctica. Dissenyem un pla de desenvolupament comunitari per la població de Cassà de la Selva.

FASE 1: PROCÉS D'IDENTIFICACIÓ

4.1 UN TERRITÒRI I UNA POBLACIÓ

Al iniciar aquest treball ens hem proposat, potser amb una certa ingenuïtat, l'abordatge de l'acció comunitària com una dels pilars fonamentals alhora de plantejar la proposta d'intervenció socioeducativa. En el capítol anterior ja apuntava la necessitat d'una metodologia del desenvolupament comunitari que parteix d'una l'anàlisi de les necessitats, que alhora serà la base per orientar les respostes.

També anunciava en aquest mateix capítol, la necessitat de la proximitat i l'òbvia delimitació física o territorial per tal de seguir els paràmetres que defineixen el que en diem desenvolupament comunitari.

No es tracta de fer-ho com un mer paràmetre lògic de qualsevol estudi, és que l'acció comunitària requereix per poder ser-ho, l'existència i arrelament a un territori, a un cert espai compartit que articula agents, instruments i continguts per a l'acció.

Per Ricard Gomà⁶, la transformació social i la construcció de ciutadania, el que per nosaltres el desenvolupament o l'acció comunitària, adquireix sentit quan es desenvolupa a partir d'un col·lectiu humà que comparteix un espai i una consciència de pertinença, que genera processos de vinculació, i que activa voluntats de protagonisme en la millora de la seva pròpia realitat.

Per tant, cal centrar-nos en una comunitat. Cal apropar-nos a una realitat que la puguem delimitar i analitzar. Cal que tinguem clar en quin entorn territorial, físic, administratiu i legislatiu ens mourem per entendre posteriorment quins són els factors concrets que generen unes determinades necessitats en els dos aspectes que tractem en aquest treball, el model sociofamiliar i la immigració.

⁶ Professor de ciència política (UAB) i regidor de Benestar Social de l'ajuntament de Barcelona

Per desenvolupar la part pràctica d'aquest treball, hem escollit el municipi de Cassà de la Selva (Gironès). De fet, qualsevol poble o ciutat és vàlid per desenvolupar un pla de desenvolupament comunitari. En tot cas, el fet d'escollir aquest municipi, com veurem tot seguit, ens servirà com a model per altres poblacions amb característiques similars de l'entorn de les comarques gironines. Podríem dir que el municipi de Cassà esdevé, pel seu tamany i evolució de població, un model prototípus.

De fet, segons dades del 2006 de l'Institut d'estadística de Catalunya (IDESCAT), a les comarques gironines podríem dir que el prototípus mig de ciutat varia entre els 2000 i 50.000 habitants. Segons aquestes estadístiques, existeixen uns 57 municipis que representen a la província de Girona un total de 461.874 habitants sobre els 636.198 hab. de la província(72,59%).

Si ens centrem específicament en la comarca del Gironès, aquesta està formada per 27 municipis. El municipi de Girona és el més gran en quan a habitants, i al mateix temps és capital de comarca i de província. Això situa a la ciutat en unes condicions que no es repeteixen en cap cas de la resta de municipis de la província i molt menys a la mateixa comarca, per tant com a model no seria representatiu a aquest nivell.

Segons dades extretes de l'Institut Nacional d'Estadística (INE 2006), 16 dels municipis no arriben a una població de 2.000 habitants. El conjunt de tots ells, però, representa una població de 10.166 habitants, la qual cosa que ens hauria de fer replantejar si el prototípus mig és aplicable a aquesta comarca, ja que per volum d'habitants aquest model es situaria molt més a la banda baixa que a la banda alta d'aquest interval 2.000-50.000. En tot cas, per al desenvolupament d'aquest treball, Cassà, amb una població de 8780 habitants, es situa perfectament en tots aquests criteris: municipi dins l'interval 2.000-50.000 de la província de Girona, i en el punt mig entre les poblacions més petites del Gironès i les dues ciutats de la comarca (Salt i Girona). Vegeu Taula i figura del Gironès 4.1.1.

Taula i figura 4.1.1

Llistat de municipis del Gironès, població 2006 i mapa de la comarca del Gironès

Municipis	2006
17157 Sant Andreu Salou	156
17216 Viladasens	191
17173 Sant Martí Vell	209
17097 Madremanya	222
17087 Juià	318
17038 Campllong	381
17168 Sant Joan de Mollet	487
17172 Sant Martí Llémèna	520
17040 Canet d'Adri	576
17002 Aiguaviva	594
17090 Llambilles	612
17166 Sant Jordi Desvalls	632
17050 Cervià de Ter	827
17067 Flaçà	997
17025 Bordils	1.554
17073 Fornells de la Selva	1.890
17215 Vilablareix	2.213
17142 Quart	2.637
17169 Sant Julià de Ramis	2.656
17163 Sant Gregori	2.951
17049 Celrà	3.783
17020 Bescanó	3.859
17186 Sarrià de Ter	4.065
17089 Llagostera	7.062
17044 Cassà de la Selva	8.780
17155 Salt	28.017
17079 Girona (Capital)	89.890

Font: Idescat (2006)

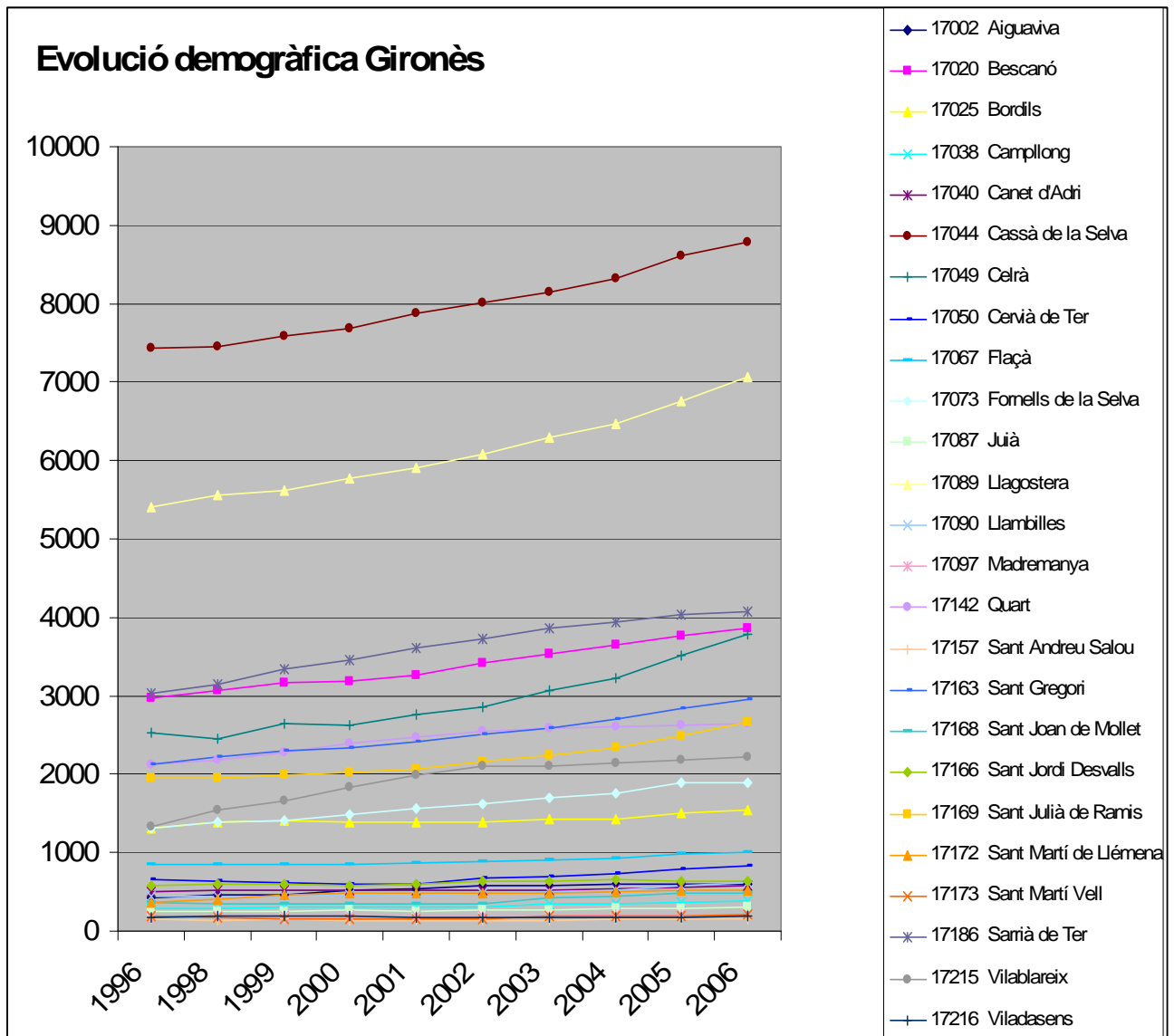

En tot cas, i en un altre ordre d'observacions més evolutiu, podem veure en la gràfica 4.1.2, que en l'entorn comarcal del Cassà hi ha unes poblacions que pràcticament no plantegen creixement, d'altres, en canvi, el creixement és evident en els últims 10 anys (sobretot municipis a partir dels 2000 habitants). Això ens pot ser indicador que els moviments socials migratoris són més rellevants en aquests municipis i per tant, a l'hora d'escollir una ciutat prototipus, potser serien les poblacions més significatives per al treball que plantegem. Cassà de la Selva, així com Llagostera, presenten el creixement

sostingut més important de la seva població des de fa més de cinc anys consecutius. Podem veure en la gràfica l'evolució de la població d'aquests municipis l'augment de població al llarg dels últims 10 anys.

Gràfic 4.1.2

Evolució demogràfica Gironès 1996-2006

Font: Idescat 2006

Segons aquesta selecció, a la comarca del Gironès hi trobem 5 municipis que podrien ser el més representatius: Bescanó (3762 h), Cassà de la Selva (8612 h), Celrà (3510 h), Llagostera(6764 h) i Sarrià de Ter (4036 h).

Qualsevol d'ells podria ser prototipus de l'anàlisi que estem duent a terme. En tot cas, Sarrià de Ter té una especificitat que el fa una mica diferent, és la seva proximitat geogràfica a la capital, que el converteix a a efectes pràctics en àrea metropolitana i per tant algunes de les condicions que es puguin valorar no fossin del prou encertades o representatives atesa la proximitat de recursos de la capital.

En qualsevol cas, qualsevol d'aquests municipis seleccionats podria ser utilitzat per desenvolupar un diagnòstic de la seva realitat social i educativa, i probablement, deixant de banda aspectes identitaris (cultura i història local), cap d'ells dibuixaria una realitat gaire diferent dels altres pobles seleccionats. Per tant, i per motius estrictament personals de l'autor, escollim el municipi de Cassà de la Selva.

Com a síntesi de la situació actual d'aquest municipi i, centrant-nos en la població que hi viu, hem de dir que les dades més significatives per al nostre treball, obtingudes per Idescat, ens dibuixen la següent radiografia (taula 4.1.3):

Taula 4.1.3

Població de Cassà de la Selva i Gironès. Padró continu 2006

Cassà de la Selva (Gironès)	
Població (any 2006)	8.780
Superfície (km ²)	45,2
Densitat de població	190,5 (hab./km²)

Gironès	
Població (any 2005)	166.079
Superfície (km ²)	575,4
Densitat de població	279,5 (hab./km²)
Capital comarcal	<u>Girona</u>

Font: Institut d'Estadística de Catalunya (Idescat). Padró continu 2006

Un cop escollit el municipi de Cassà de la Selva, tenim el repte d'engegar una anàlisi que aprofundeixi en les variables de família i immigració, però sense oblidar el component social, és a dir, un diagnòstic basat sobretot en el desenvolupament comunitari d'aquest municipi.

Abans de fer-ho, però, analitzem quin tipus de teixit social formal trobem en aquest municipi.

4.2 EL TEIXIT SOCIAL: SECTOR INSTITUCIONAL I EL SECTOR FORMAL

Desenvolupar una anàlisi exhaustiva del teixit social d'una població és una tasca tant necessària com complexa de realitzar. Seguint la metodologia descrita en l'anterior capítol sobre els plans estratègics, sabem que podem classificar el teixit social en quatre grans categories, de les quals en aquest treball en desenvoluparem les dues més formals: per una banda, el sector institucional, l'Administració Local, i per l'altra, el sector de grups formals, és a dir, les entitats i les associacions de Cassà.

Quedaria per analitzar el sector informal (els grups actius) i el sector empresarial. Per raons òbvies de recursos i de temps, aquesta anàlisi no es podrà desenvolupar en aquesta prospecció atès que requereix una tasca de proximitat i de relacions socials amb els veïns molt important. De fet, serà a partir de la participació dels grups formals que s'ampliarà la base de contactes, i potser realitzar llavors aquesta ampliació de la informació de tot el teixit social de Cassà.

4.2.1 SECTOR INSTITUCIONAL: L'ADMINISTRACIÓ LOCAL

D'administracions que són rellevants en aquest treball en trobem bàsicament dues que tenen competències i treballen de manera directe sobre el territori les qüestions que plantegem. Són les administracions locals: l'Ajuntament i el Consell Comarcal del Gironès.

L'Ajuntament de Cassà de la Selva

Els ajuntaments dels municipis són pròpiament l'administració local per referència i qui de manera directa actua sobre el municipi i sobre els seus ciutadans.

Els ajuntaments, per a la gestió dels seus interessos i en àmbit de les seves competències, poden promoure tota mena d'activitats i prestar els serveis públics que contribueixin a satisfer les necessitats i aspiracions veïnals.

Les competències municipals són el conjunt de funcions atribuïdes per la llei a l'ens per l'atenció de les necessitats que ha de satisfer. En aquest sentit, trobem que els municipis tenen competències pròpies, és a dir, obligacions mínimes que són la raó de ser de tota Corporació municipal, i d'altres de delegades a altres organismes o administracions. Aquestes només podran ser determinades per llei i s'exerceixen sota el règim d'autonomia i la pròpia responsabilitat.

De totes les competències del municipi cal destacar les que tenen a veure directament amb aquest treball. Aquestes són:

1. Prestació de serveis socials, de promoció i reinserció social.
2. Activitats i instal·lacions culturals i esportives, i ocupació del temps lliure.
3. Participar en la programació d'ensenyament i cooperació amb l'Administració Educativa en la creació i sosteniment i gestió dels centres docents públics i vigilància de l'escolaritat obligatòria.
4. Participació en la gestió i promoció de l'atenció primària de la salut.
5. Seguretat en llocs públics.

Al municipi de Cassà de la Seva hi trobem una organització municipal típica que permet desenvolupar aquestes competències:

Organigrama Equip de Govern

Alcaldia:

- Alcalde
- 1r. Tinent Alcalde
- 2n. Tinent Alcalde
- 3r. Tinent Alcalde
- 4t. Tinent Alcalde

Àrea de Serveis a les Persones:

- Regidoria de Joventut i Festes
- Regidoria de Cultura
- Regidoria d'Esports
- Regidoria d'Ensenyament
- Regidoria de Sanitat i Serveis Socials
- Regidoria d'Informació i Comunicació

Àrea de Serveis al Territori:

- Regidoria d'Urbanisme, Medi Ambient i PAGESIA
- Regidoria d'Organització i Gestió Municipal
- Regidoria d'Obres i Serveis

Àrea Econòmica:

- Regidoria d'Hisenda i Patrimoni
- Regidoria de Promoció i Desenvolupament Local
- Regidoria de Recursos Externs

Àrea de Seguretat Ciutadana:

- Regidoria de Governació

Tot i que totes les àrees tenen com a repercussió final les persones, ja que encaren la gestió dels serveis cap als ciutadans, val a dir que és *l'àrea dels serveis a les persones* qui potser representa de manera més específica una idea general de com les polítiques social i educatives s'entrelliguen entre les administracions i la necessària coordinació per desenvolupar-les correctament. En aquest sentit, l'actuació concreta de qualsevol activitat destinada a la millora del benestar dels ciutadans requereix, ben segur, de la complicitat entre administracions, en el bon sentit de la paraula. Per tant, de totes elles depèn que es puguin dur a terme programes o propostes per intervenir a la vida pública dels ciutadans.

El Consell Comarcal del Gironès

Tot i que cada cop és més conegut, el Consell Comarcal del Gironès és un organisme de govern de l'administració local que actua sobre l'entitat territorial que és la comarca del Gironès, òbviament.

Segons la seva definició, com a element modernitzador i potenciador de les capacitats de gestió municipals, els consells comarcals tenen delegades i conveniades, segons l'article 25 (títol 4) de la llei 6/1987 de 4 d'abril del Parlament de Catalunya, diferents competències entre les quals hi trobem la dels serveis socials:

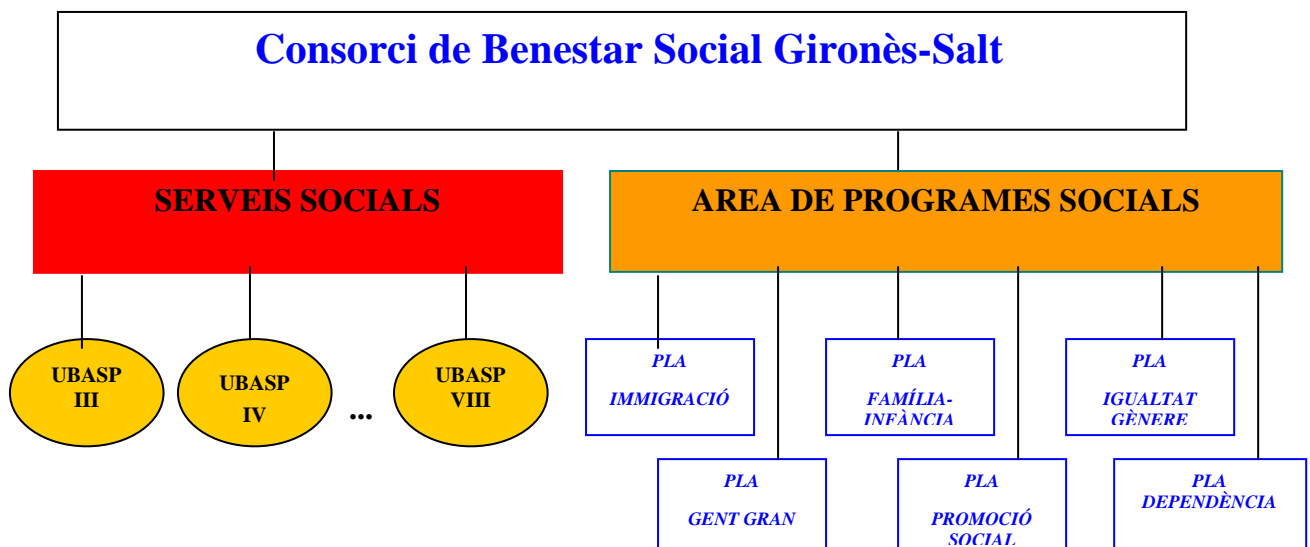
ÀREES DE SERVEIS

- Esports
- Cultura
- Joventut
- Promoció econòmica
- Escola de música del Gironès
- Servei comarcal de català
- Turisme
- Ensenyament
- Serveis tècnics
- Medi ambient
- Serveis socials
- Servei comarcal de premsa
- Esports
- Administració

Dins el marc competencial i de funcions que té assignades el Consell Comarcal del Gironès, hi trobem l'Àrea de Serveis Socials. Des del passat juny de 2006 aquest servei es presta a través d'un organisme públic fruit de la unió del Consell Comarcal del Gironès i l'Ajuntament de Salt, el Consorci de Benestar Social Gironès-Salt. El consorci desenvolupa, a més dels Serveis Socials d'Atenció Primària, altres serveis o programes de caràcter més especialitzat. En aquest sentit, es dibuixa el següent organigrama simplificat de planificació de serveis (gràfic 4.2.1.1)

Gràfic 4.2.1.1

Organigrama del Consorci de Benestar Social Gironès-Salt 2007.

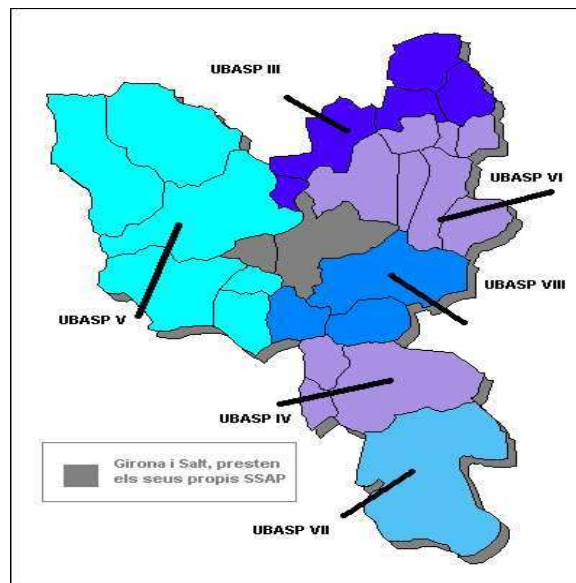
Font: Consorci de Benestar Social Gironès-Salt

En el cas del Gironès, el consell comarcal ofereix els Serveis d'Atenció Social Primària (SSAP) als diferents municipis de la comarca, a excepció de Girona ciutat i Sarrià de Ter que, per la seva voluntat, capacitat i volum de població disposen d'aquesta competència transferida i, per tant, dels seus propis equips professionals.

Els SSAP són, per tant, l'únic servei descentralitzat del Consell Comarcal del Gironès. Això significa que la comarca està subdividida per sectors els quals configuren un conjunt de petites unitats bàsiques d'atenció social primària (UBASP) on hi trobem els equips de dos professionals (el Treballador/a Social i l'Educador/a Social) que desenvolupen la seva tasca directament en els municipis, disposant d'espais propis en aquestes poblacions que defineixen les seus d'aquestes unitats (vegeu figura 4.2.1.2).

Figura 4.2.1.2

Comarca del Gironès. Zonificació dels S.S.A.P.

Font: Consell Comarcal del Gironès. Àrea de Serveis Socials 2006

Aquests equips tenen una dinàmica tècnica autònoma seguint, això si, les directrius polítiques i les consignes del Document Marc d'Actuació Comarcal, que orienten i guien la intervenció social i educativa, així com organitzen l'ús dels recursos propis.

Aquest document marc estructura i planifica, a nivell general i seguint la legislació bàsica del Sistema Català de Serveis Socials, les tasques i funcions de cada un dels

professionals i, al mateix temps, té com a objectius definir, organitzar i planificar el tipus d'intervenció sobre el territori.

Per dur a terme aquesta funció comarcal en un àmbit municipal local s'estableix una organització interna que permet la coordinació entre els professionals dels diferents equips a partir de reunions setmanals, a més de les comissions específiques que tracten problemàtiques i necessitats concretes que cal desenvolupar amb més detall i aprofundiment, i que requereixen de plans, programes i projectes més específics i que, en la majoria de les ocasions, tenen abast comarcal.

4.2.2. GRUPS FORMALS I TEIXIT ASSOCIATIU

Conèixer la situació del teixit associatiu i dels grups formals és tan difícil com necessari per poder mesurar i desenvolupar els processos participatius.

La gran diversitat de situacions locals i la manera de funcionar que tenen, per tenir-los en compte en un diagnòstic més profund, requeriria de per si una prospecció específica per a la recollida d'aquesta informació. Per raons de temps i capacitat limitarem aquesta prospecció a la base mínima indispensable, és a dir, el còmput i la relació de les entitats i associacions registrades municipalment (taula 4.2.2.1).

És cert que aquestes dades no són suficients en quan a saber l'estat del teixit associatiu. Però ens permetrà tenir identificats els grups formals del municipi de Cassà, els quals es podran tenir en compte en els aspectes de participació, ja sigui directament sobre el procés del pla de desenvolupament comunitari, ja sigui posteriorment com a base social del municipi.

Dit això, cal remarcar que convindria saber els següents elements que ens permetrien tenir un perfil més definint de les entitats:

- Nombre de socis.

- Estructura demogràfica per edat i sexe dels afiliats.
- Tipologia d'accions.
- Nivell de professionalització de les associacions.
- Locals o equipaments que disposen.
- Associacions sense local.
- Distribució dels teixit associatiu per any de creació.
- Entitats que disposen de convenis o projectes amb l'Administració.

Aquestes dades poden contribuir molt significativament en el diagnòstic de la situació social del municipi, ja que estan relacionades directament amb el grau de cohesió social.

Taula 4.2.2.1

Relació i tipologia d'entitats i associacions de Cassà de la Selva (dades 2004)

PENYA BARCELONISTA	Esportiva
JNC	Política
JERC	Política
EUiA	Política
ERC	Política
CDC	Política
CCOO	Sindical
UNIÓ DEPORTIVA CASSÀ	Esportiva
TIR AL PLAT LA TERRERA	Esportiva
SOCIETAT DE CAÇADORS	Esportiva
FUNDACIÓ ESCOLES CRISTIANES LA SALLE	Educativa
PENYA BLANC BLAVA	Esportiva
ASS. MALALTS D'ALZHEIMER DE CATALUNYA	Social
FUTBOL BASE UD CASSÀ	Esportiva
FOMENT DEPORTIU	Esportiva
COLLA EXCURSIONISTA CASSANENCA	Esportiva
CLUB DE PETANCA DE CASSÀ	Esportiva
CLUB D'ESCACS	Esportiva
CLUB TENIS DE CASSÀ	Esportiva
CLUB CICLISTA DE CASSÀ	Esportiva
CLUB 4 JOTES	Esportiva
ASSOCIACIÓ DE MOTOTRISTES DEL GIRONÈS	Esportiva
ASSOCIACIÓ AMICS DEL CAVALL	cultural
PENYA MADRIDISTA	Esportiva
CENTRE RECREATIU	Cultural
ASSOCIACIÓ RECREATIVA, CULTURAL, ESPORTIVA I JUVENIL GRUP EXCURSIONISTA	Social
AMPA LLAR D'INFANTS TAPS	Educativa
AMPA LA SALLE	Educativa
AMPA DE L'IES DE CASSÀ DE LA SELVA	Educativa
AMPA ESCOLA PUIG D'ARQUES	Educativa

AMPA ESCOLA ALDRICH	Educativa
TOC DE XAREL·LO	Cultural
LICEU PERE MERCADER	Cultural
GRUP DE TEATRE LA GUSPIRA	Cultural
GRUP DE TEATRE CASSANEC	Cultural
CORAL BELL RESSÓ	Cultural
PSC	Política
CINE CLUB 8 1/2	Cultural
AGRUPAMENT ESCOLTA LA CLACA	Educativa
AMICS DE L'ART	Cultural
ASS. JOVE ORQUESTRA DE CASSÀ	Cultural
AMICS DE LA SARDANA	Cultural
UNIÓ DE BOTIGUERS	Social
COL·LECTIU "XOCOLATA PER TOTS"	Social
EDITORA CASSANENCA LLUM I GUIA	Cultural
GRAMC	Social
CASAL DE JUBILATS	Social
ASSOCIACIÓ DE VEÏNS	Social
ASSOCIACIÓ JUVENIL DESESTRUCTURATS	Social
COLLA DE GEGANTERS DE CASSA	Cultural

Font: Àrea cultura Ajuntament de Cassà de la Selva (2004)

4.3 PROSPECCIÓ LOCAL

En aquest apartat es pretén descriure la realitat social de Cassà de la Selva a partir de l'anàlisi sectorial de diferents aspectes clau d'aquest treball: la població i la seva evolució, el benestar social i l'educació. L'anàlisi conjunt d'aquests aspectes han d'ajudar a dibuixar o radiografiar l'estat del municipi en quan als dos grans blocs objecte de l'anàlisi: la família i la immigració.

Serà amb aquesta prospecció que es podran definir les línies estratègiques i la intervenció socioeducativa que es vol plantejar en aquest treball.

Val a dir, però, que l'anàlisi de la informació que es presenta en aquest capítol, és només un primer nivell de la recollida de la informació necessària per engegar un pla de desenvolupament comunitari. En aquest sentit, hem d'entendre que s'ha recollit la informació de les fonts oficials (Institut d'Estadística de Catalunya, padró municipal i memòries d'institucions), per tal de poder orientar o dirigir el veritable procés d'anàlisi, és a dir, engegar un procés participatiu amb diferents col·lectius, entitats, associacions, representants, interessats per les problemàtiques o situacions que es descriuen al municipi.

És només quan aquest procés participatiu finalitzi que podrem fer veritablement el diagnòstic participatiu sobre les necessitats generades pels canvis sociofamiliars o la immigració, viscut pels propis interessats.

Aquest procés participatiu formarà part del mateix pla com la primera fase, la diagnosi, i hem d'entendre que un pla de desenvolupament comunitari té sentit si tot el protagonisme recau en la participació compartida entre tècnics, agents socials i la ciutadania. Saltar aquest procés traïria l'essència comunitària del pla i els principis educatius que permeten la capacitació i transformació de les persones que en formen part.

Iniciem doncs la prospecció de la població de Cassà, la seva evolució i la seva estructura, la procedència de la veïns de Cassà i l'estructura d'unitats familiars actuals.

4.3.1 ANÀLISI DE POBLACIÓ

Evolució i estructura de la població

Com hem vist abans, Cassà de la Selva té una població de 8780 habitants, segons les dades del padró extretes de d'Institut d'Estadística de Catalunya (2006), consolidant-se com el tercer municipi més gran de la comarca del Gironès després de Girona i Salt. Aquest fet representa una densitat bruta de 194,2 hab/km², essent el tercer municipi en nombre de població i el sisè més dens de la comarca del Gironès.

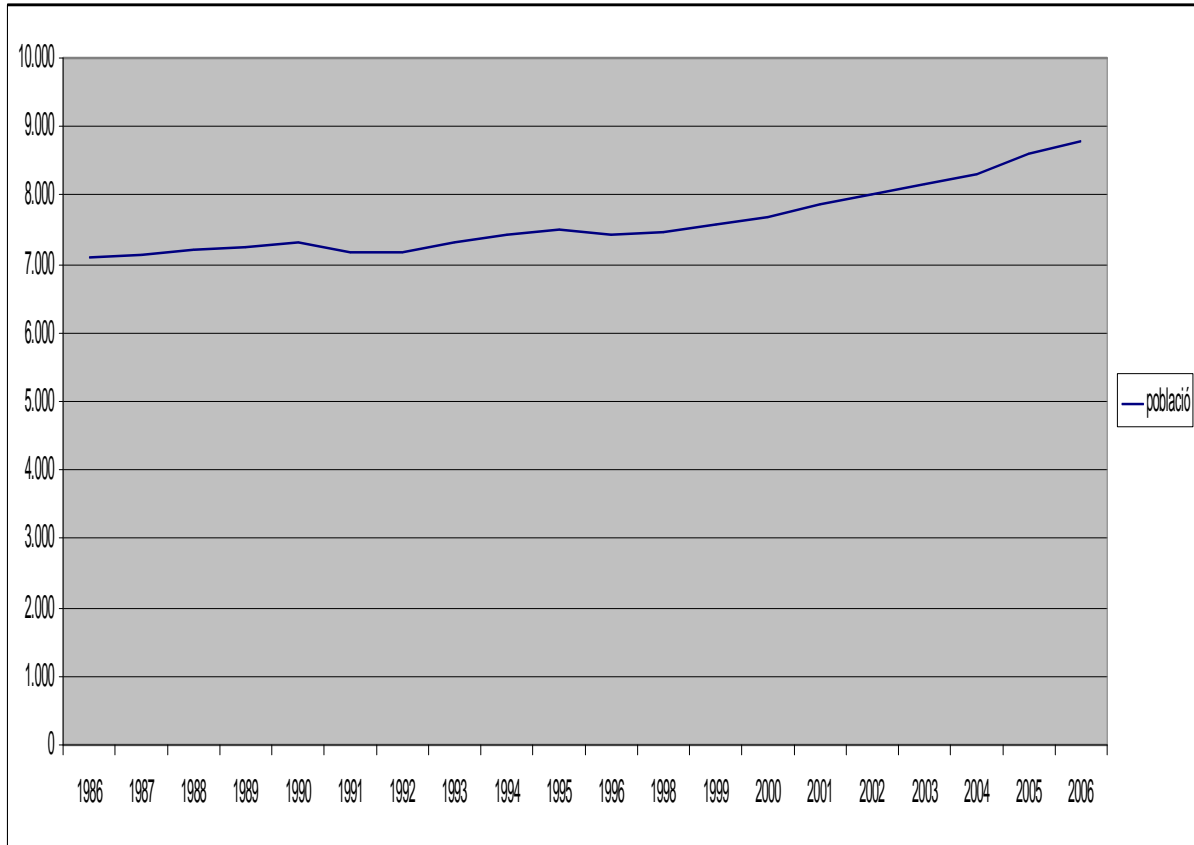
Tot i la proximitat amb la capital de província, Cassà de la Selva no es troba dins la influència directa de Girona, mantenint encara un paper de centralitat secundària respecte als municipis del seu entorn.

En els darrers 20 anys, Cassà ha experimentat un creixement sostingut, accentuant-ne el creixement demogràfic en els darrers 5 anys. En un futur s'observen diferents condicionants (preu del sòl, proximitat amb Girona, bones comunicacions, escassetat de sòl urbanitzable a Girona, etc...) que poden incrementar considerablement l'actual potencial de creixement de la ciutat.

En quan a l'evolució de la població, des de l'any 1986 fins a l'actualitat, la població s'ha incrementat en un 23'67%. Aquest creixement ha passat per varies etapes però la més significativa ha estat entre el 1999 i el 2006: durant aquests darrers 5 anys, Cassà de la Selva ha experimentat un notable creixement demogràfic (amb un ritme de creixement anual de l'2%).

Gràfic 4.3.1.1.

Evolució de la població de Cassà de la Selva. Anys 1986-2006

Font: Idescat (2006)

No obstant això, aquest increment tant sols s'ha produït al nucli urbà de Cassà, ja que en els diferents veïnats de la població registren una pèrdua constant i progressiva de població. Així, en els darrers 4 anys el nucli urbà ha passat de 7.083 a 7.995 habitants, mentre en els diferents veïnats ha disminuït de 833 a 785 persones. Aquesta tendència decreixent es registra a tots els veïnats del municipi excepte al de La Verneda (vegeu taula 4.3.1.2.).

Taula 4.3.1.2.

Evolució de la població dels veïnats de Cassà de la Selva. Anys 2000 i 2006

Veïnat	2000	2006	Variació (%)
La Verneda	87	93	6,9
Les Serres	106	100	- 5,6
Matamala	104	98	- 5,8
Llebrers de Dalt	51	47	- 7,9
Llebrers de Baix	106	104	- 1,2
Sangosta	75	73	- 2,7
Mosqueroles	51	46	- 9,8
Mont-roig	98	84	-14,3
d'Esclet	55	50	- 9,1
Serinyà	100	90	-10,0
TOTAL	833	785	- 5,8

Font: Padró municipal (2006)

Estructura de la població

A partir de l'anàlisi de l'estructura de la població de Cassà, s'observa que prop del 18% de la població té més de 65 anys. Aquest percentatge és força superior a la mitjana del Gironès i del conjunt de Catalunya. Aquest índex d'envelliment és més accentuat en la població dels diferents veïnats de Cassà, població que es dedica majoritàriament al sector primari. Analitzant l'estructura de la població també s'observa un procés d'inversió de la piràmide d'edats. Aquesta situació planteja unes majors necessitats de serveis adreçats a les persones grans. No obstant això, territorialment Cassà es troba en una situació estratègica privilegiada. La bona accessibilitat a vies de comunicació (autopista, aeroport) i la seva proximitat a una gran capital com és Girona, fa preveure un important creixement demogràfic i alhora un rejuveniment de la població.

Com dèiem, l'estructura de la població de Cassà de la Selva presenta una marcada tendència a l'envelliment arribant a edats molt avançades un gran nombre de persones, 818 tenen més de 75 anys(9,3%). Per altra banda es percep un lleuger increment infantil en els darrers anys. Així, el percentatge d'infants de 0 a 14 anys, ja arriba als 1345, que representen el 15'3% del total.

Taula 4.3.1.3.
Grups d'edats de Cassà de la Selva 2006

	homes	dones	Total
De 0 a 4 Anys	237	247	484
De 5 a 9 Anys	249	213	462
De 10 a 14 anys	213	186	399
De 15 a 19 anys	250	217	467
De 20 a 24 anys	298	278	576
De 25 a 29 anys	416	355	771
De 30 a 34 anys	412	311	723
De 35 a 39 anys	388	318	706
De 40 a 44 anys	380	331	711
De 45 a 49 anys	348	327	675
De 50 a 54 anys	269	214	483
De 55 a 59 anys	201	204	405
De 60 a 64 anys	176	178	354
De 65 a 69 anys	132	164	296
de 70 a 74 anys	208	242	450
De 75 a 79 anys	164	217	381
De 80 a 84 anys	111	152	263
De 85 anys i més	58	116	174
Total	4.510	4.270	8.780

Font: Idescat 2006

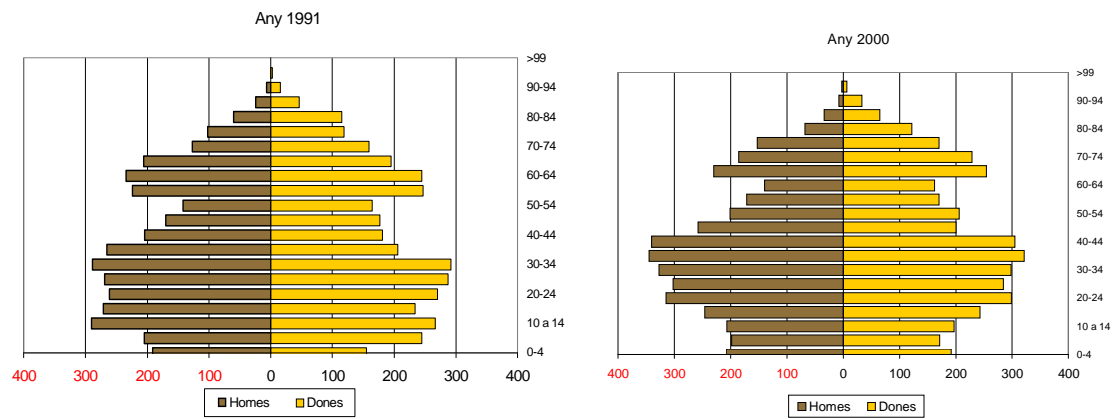
La proporció entre homes i dones no presenta diferències significatives, així a l'any 2006 el municipi compta amb 4510 homes (51,36%) i 4270 dones (48,64%). En la piràmide d'edats (vegeu gràfic 4.3.1.4.) s'observa el progressiu envelliment de la població de Cassà entre l'any 1991, 2000 i el 2006. També es pot veure que el grup d'edat més nombrós és la franja compresa entre els 25 i 49 anys, essent important també

entre els 65 i 74 anys. No obstant això, es detecta una certa recuperació del nivell de la natalitat, ja que la franja d'edats compresa entre 0 i 4 anys supera en nombre d'efectius al grup d'edat entre 5 i 9 anys.

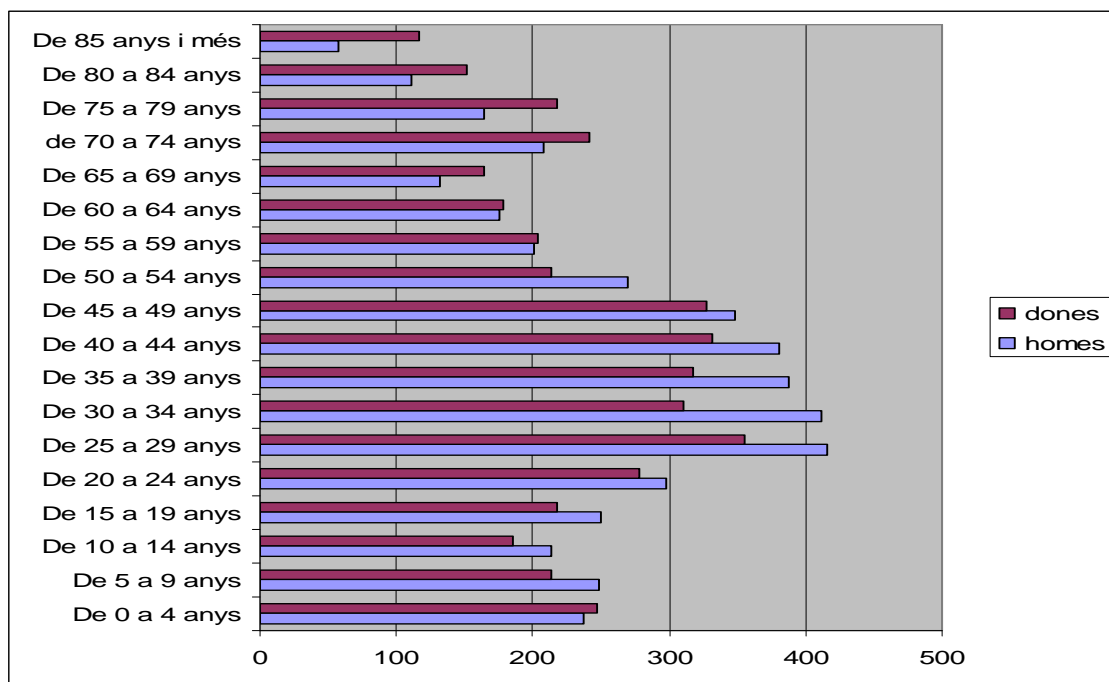
Respecte a l'estructura de la població en els diferents veïnats del municipi, tot i que no es disposa d'informació, presenta un índex d'envelliment de la població superior a la mitjana del municipi.

Gràfic 4.3.1.4.

Evolució de l'estructura de la població per sexes i edats: 1991, 2000 i 2006

Any 2006

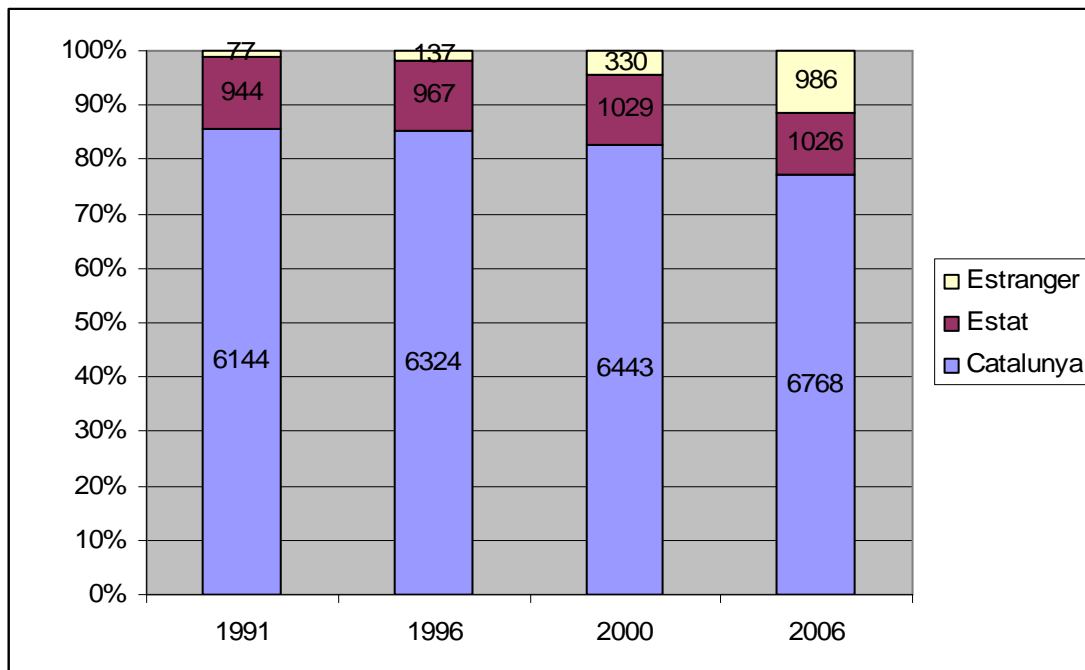
Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 2006 i Padró Municipal, 2006

Origen de la població i moviment migratori

Els processos d'immigració requereixen respostes adequades als problemes associats de segregació, atur, densificació i manca d'habitatge (European expert, 1996). Tradicionalment, Cassà de la Selva no era una població on hi arribessin massa immigrants. En els darrers anys aquesta tendència ha canviat i la població estrangera s'ha incrementat molt significativament (gràfic 4.3.1.5).

Gràfic 4.3.1.5.

Evolució de la població de Cassà segons el lloc de naixement

Font: Idescat (Padró continu 2006)

La població de Cassà nascuda a Catalunya representa al 2006, el 77,1% del total, essent aquest un percentatge elevat si es compara amb l'àmbit del Gironès (67'3%) i del global de Catalunya (63'7%).

D'altra banda, l'11,7% dels habitants a Cassà, són nascuts a la resta de l'Estat. Percentatge molt baix en relació amb el Gironès (16,1%) i el global de Catalunya

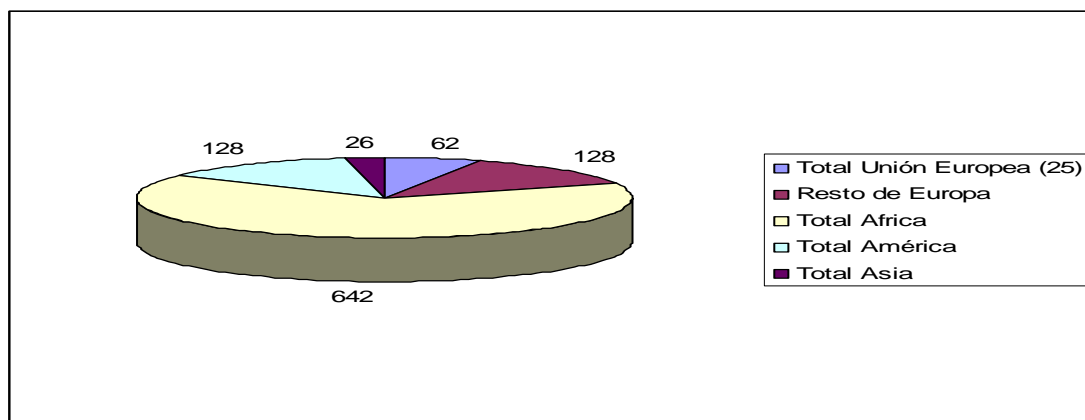
(22'3%). La major part dels nascuts a la resta de l'Estat, arribaren a Cassà durant les dècades dels seixanta i setanta (628 persones) i es pot constatar que en l'última dècada el percentatge s'estabilitza i varia molt poc.

Finalment el fenomen més significatiu recau sobre la població nascuda a l'estranger, ja que presenta una forta tendència creixent en els darrers anys. Actualment, a Cassà de la Selva hi ha censades 986 persones nascudes a l'estranger. De fet, l'increment dels darrers 6 anys ha significat en aquesta població un augment espectacular de 656 persones (un 66% en 6 anys). Amb tot, el percentatge de població que representa la població estrangera dins el total del municipi és baix (11,23%) i es mou significativament per sota els paràmetres del Gironès (16,6) i molt proper a la resta de Catalunya (13,9%)

En quan la diversitat de la procedència podem constatar que al 2006 viuen a Cassà persones procedents de tot el mon. El col·lectiu Africà és el més nombrós amb 642 persones (principalment procedeixen dels països del nord d'Àfrica: Gàmbia, Marroc, Mauritània, Mali, etc.).El segueix les 62 persones que procedeixen de l'Europa comunitària i 128 de la resta d'Europa (especialment dels països de l'est). En tercer lloc i amb molta distància el col·lectiu sud-americà amb 86 persones. Els 46 nord-americans i finalment un petit col·lectiu asiàtic de 26 persones. (Gràfics 4.3.1.6. i 4.3.1.7).

Gràfic 4.3.1.6.

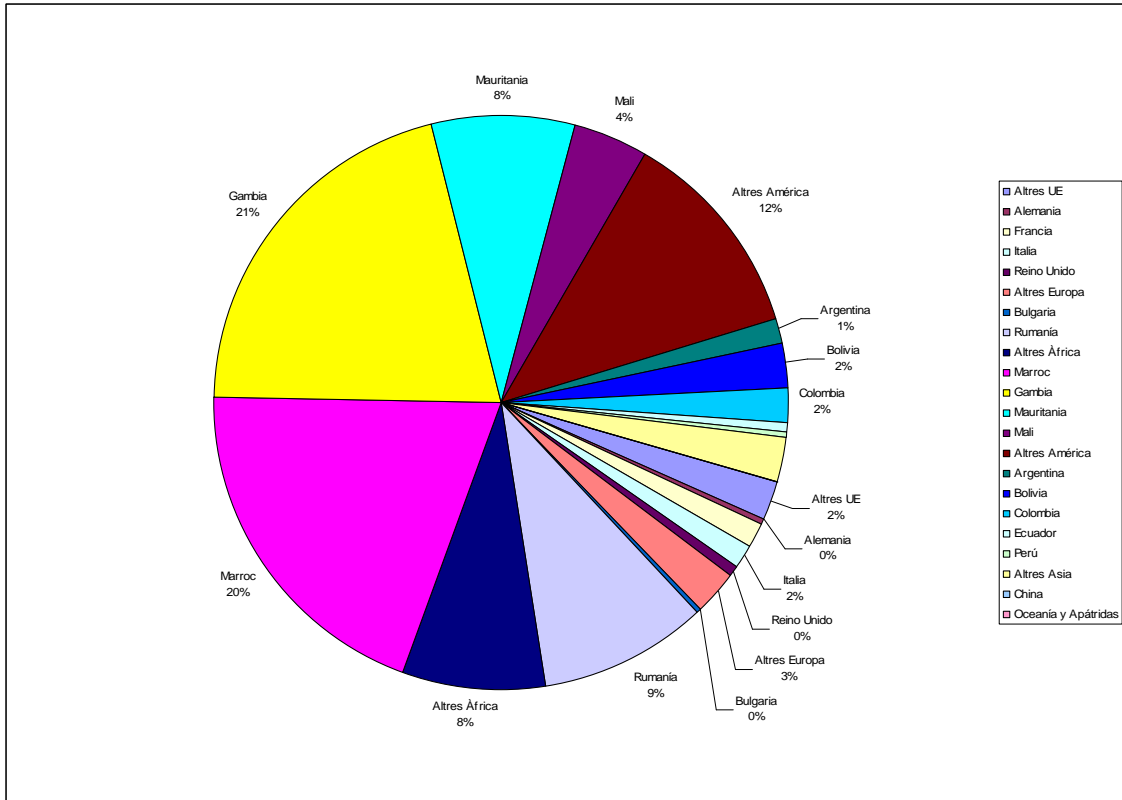
Origen de la població estrangera resident a Cassà de la Selva. 2006

Font: Padró Municipal (2006)

Gràfic 4.3.1.7

Principals països d'origen de la població estrangera resident 2006

Font: Padró Municipal (2006)

Estructura de les unitats familiars

Tal i com s'anunciava en el capítol 2 d'aquest treball, en els darrers anys s'ha observat un canvi d'hàbits en la societat reflectit en la baixa demografia, el canvi d'estil de vida i consum, la incorporació de la dona en el món laboral,... (Expert group 1996). Aquesta situació ha provocat, també, canvis en l'estructura de la família. Així, tot i l'augment progressiu del nombre de llars, el nombre de persones per llars familiars ha sofert una disminució progressiva en els darrers anys, i Cassà de la Selva no n'ha estat l'excepció (taula 4.3.1.8 i Gràfic 4.3.1.9):

Taula 4.3.1.8

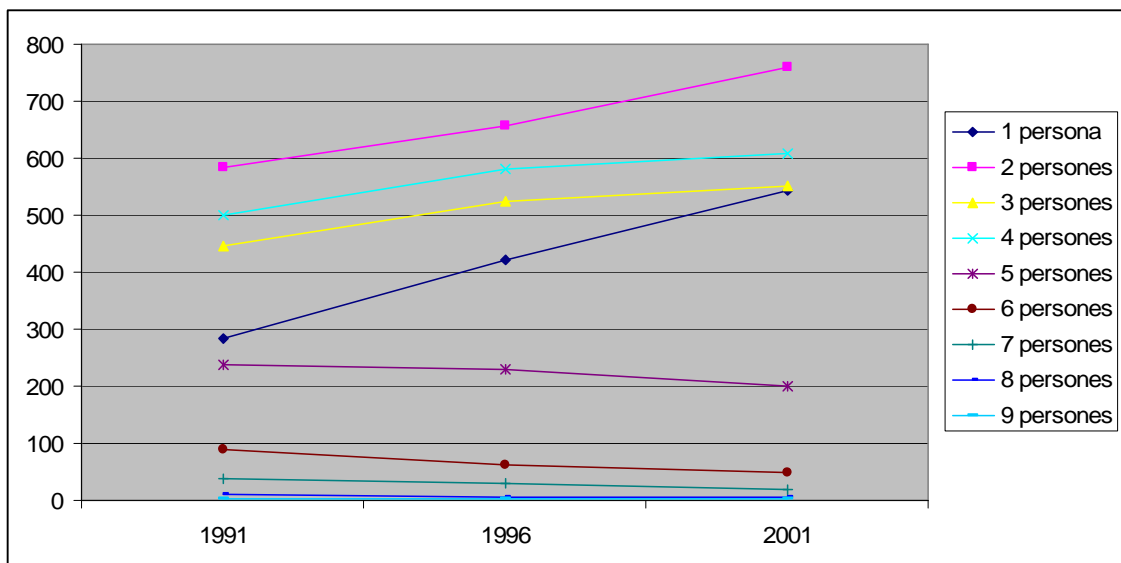
Llars segons el nombre de persones. 1991,1996 i 2001

Nombre de persones	Llars (1991)		Llars (1996)		Llars (2001)	
	Nº	%	Nº	%	Nº	%
1	285	13,0	422	16,8	543	19,4
2	585	26,6	658	26,2	760	27,2
3	446	20,3	525	20,9	552	19,8
4	500	22,8	581	23,1	607	21,7
5	237	10,8	230	9,1	200	7,17
6	90	4,1	62	2,5	50	1,8
7	38	1,7	29	1,1	18	0,6
8	10	0,4	6	0,2	5	0,1
9	4	0,1	2	0,1	4	0,1
<i>TOTAL</i>	<i>2195</i>	<i>100</i>	<i>2515</i>	<i>100</i>	<i>2789</i>	<i>100</i>

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 2006

Gràfic 4.3.1.9

Evolució de les llars segons el nombre de persones: 1991, 1996 i 2001

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 2006

Observant amb deteniment aquestes dades podem veure que l'augment més significatiu té a veure amb les llars que només hi viu una única persona, l'increment de la darrera dècada quasi duplica el nombre (l'increment és del 90'5%). Les llars amb dues persones també mostren un clar augment, però molt inferior a l'anterior (30%). A partir d'aquí els nuclis de 3 i 4 persones es mantenen en un lleuger augment i lleuger retrocés respectivament, per començar a decaure progressivament tot els altres tipus de nuclis familiars.

Així doncs, tenim clar que la tendència dels darrers deu anys es posiciona fortament amb nuclis de pocs habitants (entre 1 i 3).

Taula 4.3.1.10

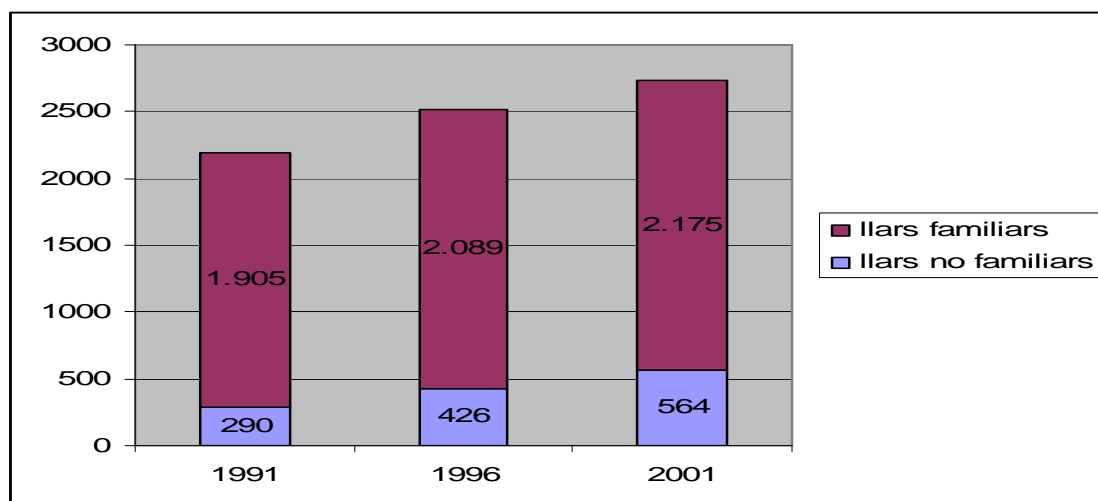
Evolució n. de persones per tipus de llar 1991, 1996, 2001

Any	llars no familiars			llars familiars					
	unipersonals	2 persones o més	total	sense nucli	Amb un nucli	2 nuclis o més	total	llars plurifamiliars	total
1991	285	5	290	30	1.779	95	1.904	1	1.905
1996	422	4	426	26	2.000	63	2.089	0	2.089
2001	543	21	564	69	2.039	63	2.171	4	2.175

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 2006

Gràfic 4.3.1.11

Gràfic evolució població per tipus de llar 1991, 1996, 2001

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya, 2006

Segons aquestes dades (Taules 4.3.1.10 i Gràfic 4.3.1.11), es pot veure clarament l'increment significatiu dels darrers anys tant amb nuclis no familiars (és a dir persones que viuen soles o amb parella) com els nuclis familiars d'una sola persona. Totes elles són dades que apunten clarament a una més gran individualització i que caldrà tenir-ho present en l'anàlisi social.

Per acabar aquesta prospecció de la població de Cassà, val la pena revisar el tipus de llars segons nombre de fills per corroborar aquest increment significatiu de nuclis monoparentals (taula 4.3.1.12 i Gràfic 4.3.1.13).

Taula 4.3.1.12

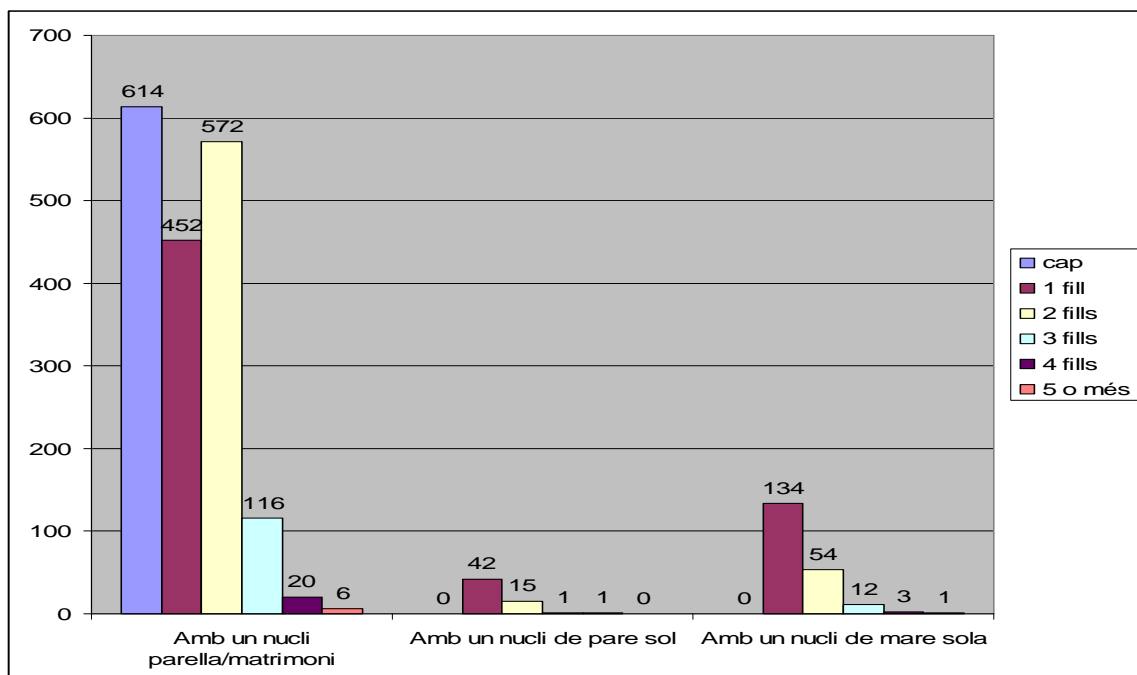
Llars segons tipus i nombre de fills Cassà de la Selva (2001)

	cap	1	2	3	4	5 o més	Total
Amb un nucli parella/matrimoni	614	452	572	116	20	6	1.780
Amb un nucli de pare sol	0	42	15	1	1	0	59
Amb un nucli de mare sola	0	134	54	12	3	1	204
Total	614	628	641	129	24	7	2.043

Font: Idescat (2001)

Gràfic 4.3.1.13

Llars segons tipus i nombre de fills Cassà de la Selva (2001)

Font: Idescat (2001)

És veu molt gràficament que els nuclis parella/matrimoni són, amb diferència, els que tenen fills i a més la gran majoria tenen entre 1 i 3 fills (1728 nuclis). Amb tot despunta seriosament els nuclis monoparentals amb 1 i 2 fills, especialment els nuclis de mare sola. La xifra no poc important de 322 nuclis amb aquestes característiques de monoparentalitat, per una població de 8780 habitants, s'haurà de tenir en compte alhora de la valoració social.

Resum dels aspectes significatius de la població de Cassà de la Selva

A tall de resum de les característiques més destacables extretes d'aquesta anàlisi de la població podem dir que Cassà de la Selva és una població que creix i ho fa a un ritme superior al 2% en els darrers anys.

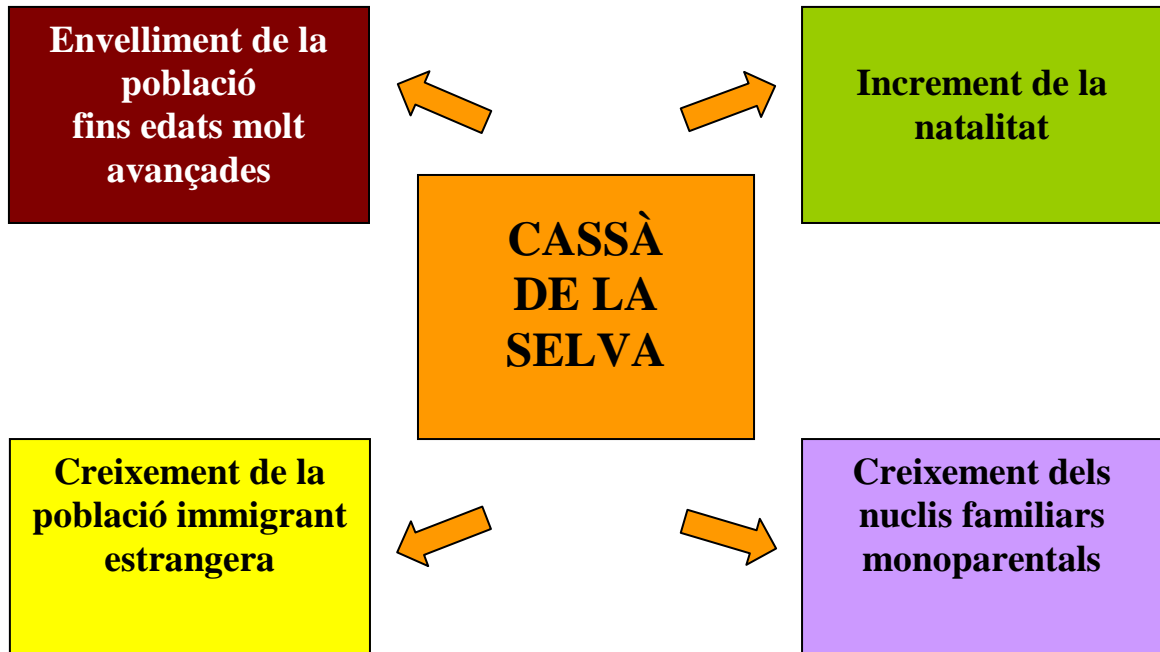
A més, existeix un clar envelliment dels seus veïns, i concretament un envelliment cap a edats avançades molt significatiu.

En contra però, la natalitat actual pren força i es preveu que continuï així gràcies als fluxos migratoris que ens els darrers 5 anys han realitzat un increment espectacular. Cal tenir present que la població d'immigrants estrangers, majoritàriament provinents del Nord d'Àfrica, tot i ser un percentatge inferior a la resta de la comarca i inclús de la mitjana de Catalunya, l'augment del 60% en només 6 anys, fa pensar que el seu increment es mantingui encara uns anys, arribant a ser un nombre molt significatiu dels veïns del municipi.

Finalment remarcar que, tot i que la gran majoria de nuclis familiars estan formats per entre 1 i 3 persones, existeix una clara tendència a nuclis petits (d'una o dues persones). I aquest fet traslladat amb els nuclis familiars amb infants, cal destacar la rellevància especial el volum de nuclis monoparentals

Figura 4.3.1.14

Grafic resum dels aspectes més significatius de la població de Cassà 2006

4.3.2 ANÀLISI D'ARREL SOCIAL

Tal i com he dit en iniciar aquest capítol, amb l'anàlisi d'arrel social pretenc identificar aquelles dades relatives al benestar social, fetes però sota el prisma del fenomen de la immigració i amb tot allò que tingui a veure amb la família. Això ens ha de permetre fer una primera aproximació a les problemàtiques o demandes de caràcter social que podem trobar en aquests moments a Cassà de la Selva.

Per fer-ho utilitzarem la informació obtinguda bàsicament a partir dels serveis socials, essent molt conscients d'entrada que aquesta informació és un esbiaix important, atès que al municipi existeixen moltes altres fonts (com entitats i associacions, persones i altres organismes) que inicialment no es dediquen als serveis socials però sí al servei de les persones i per tant disposen d'una informació valuosíssima al respecte d'aquest estudi.

Així doncs, caldrà tenir-los ben identificats i molt presents quan s'iniciï la primera fase del pla de desenvolupament comunitari, ja que serà en aquest moment inicial que es podrà comptar amb les seves aportacions.

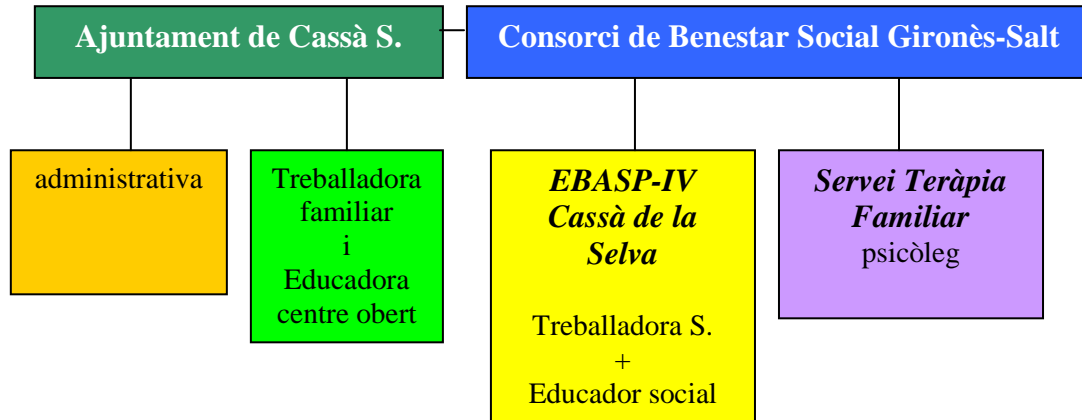
Serveis socials i recursos d'atenció ciutadana

Tal i com ja hem avançat en el capítol anterior, Cassà de la Selva disposa d'un Equip Bàsic d'Assistència Social Primària (EBASP) format per una treballadora social, un educador social i una administrativa, que depèn administrativament del Consorci de Benestar Social Gironès-Salt.

Aquest equip es veu complementat, des de l'últim any, amb el suport d'una treballadora familiar, una educadora del centre obert i d'un servei de teràpia familiar que se'l requereix per a intervencions més especialitzades o concretes i que complementen o aprofundeixen el treball de proximitat de l'equip bàsic. (figura 4.3.2.1)

Figura 4.3.2.1

Equip basic d'atenció social primària que actua a Cassà (2006)

Com ja he apuntat en el capítol anterior, els serveis socials d'atenció primària són el punt d'accés immediat i el primer graó del sistema de serveis socials més a prop del ciutadà i dels seus ambients familiars i socials, i s'adrecen, amb caràcter general, a tota la població, en especial a aquells individus, famílies, grups o col·lectius, que per situacions determinades, es troben en dificultats amb elles mateixes o amb el seu entorn social i/o familiar. L'accés als serveis socials d'atenció primària pot ser directe, mitjançant la demanda de la pròpia persona o persones properes, o bé per derivació d'altres serveis i/o institucions (ensenyament, sanitat, etc.) que, després d'un diagnòstic previ, demanen a SSAP que atengui i intervingui en el cas.

Atenció individual i familiar

És l'àmbit del treball social dirigit als individus i a les seves famílies per tal de resoldre les necessitats socials, personals i/o familiars. El treballador social realitza la major part d'aquesta tasca al propi servei, mentre que l'educador social intervé, a més a més, des del medi obert i a través d'entitats, institucions,...

Per edats d'intervenció, la franja d'edat més atesa per l'educador social és de 0 a 25 anys (infants i joves i els seus pares) i en el treballador social és de 25 a 85 anys (adults i tercera edat).

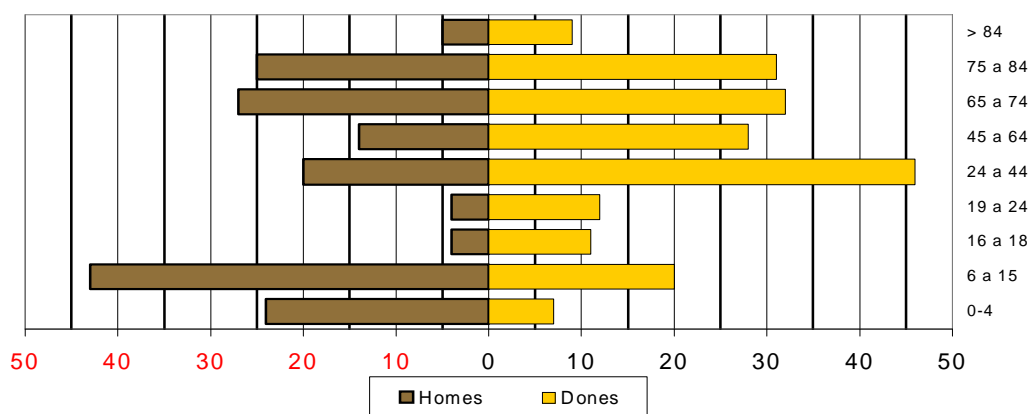
Quan una persona acudeix als serveis socials, es fa una avaluació de la situació i es determina si pot tractar-se o no des del propi servei. Quan el treball exigeix la intervenció dels serveis especialitzats, els usuaris es deriven cap a d'altres centres / equips i els serveis socials poden realitzar-ne un seguiment si així es creu oportú.

A nivell estadístic, el 2006 l'EBASP de Cassà comptava amb un total de 1025 usuaris atesos, que varen generar un total de 2472 consultes (un promig proper de 2'5 consultes per persona, o dit d'una altra manera, un promig de unes 8'8 consultes diàries del servei). Val a dir, però, que aquests promitjos són estimatius, ja que els totals són la suma dels esforços dels membres de l'equip i per tant existeix un volum de relacions personals amb els usuaris difícilment comptabilitzables, i que engruixudeixen aquests valors.

D'entre aquestes persones de Cassà, el 53% són dones i la resta homes. Per franges d'edat, en el grup dels infants i joves hi predomina el sector masculí mentre en el de les persones de la tercera edat i sobretot en la franja entre 24 i 44 anys hi predominen les dones (Gràfic 4.3.2.1.).

Gràfic 4.3.2.1.

Piràmide d'edats i sexe de les persones amb fitxa a l'UBASP - IV. 2006

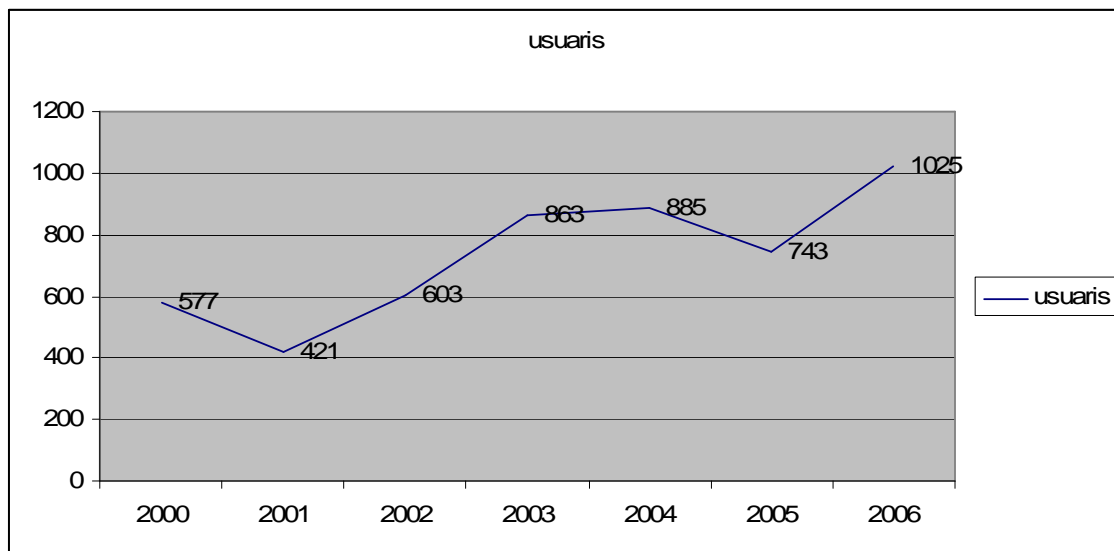

Font: Memòria quantitativa de l'UBASP - IV.2006

Ara bé, aquestes dades ens aporten una idea del volum de la gestió de les demandes, però és més significatiu per al nostre treball, l'anàlisi de l'evolució del comportament de la població respecte a les demandes que fa. Així doncs mirant el següent gràfic (Gràfic 4.3.2.2) entendrem millor el progressiu augment de consultes o demandes:

Gràfic 4.3.2.2

Evolució d'usuaris demandants de serveis socials a Cassà de la Selva

Font: Memòria quantitativa de l'UBASP – IV.2006

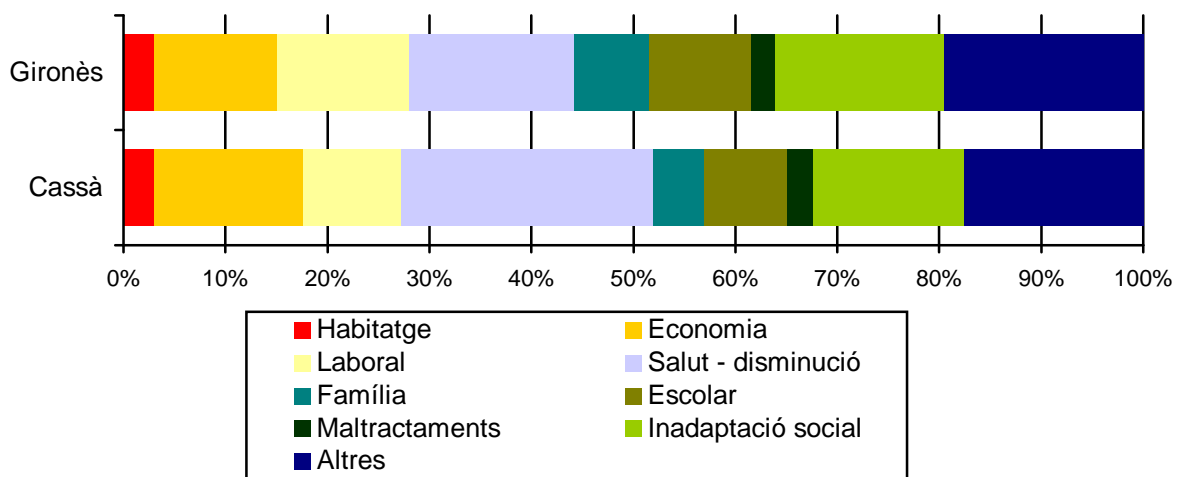
Com es pot observar en els últims 6 anys s'ha incrementat en 3/4 el nombre d'usuaris demandants de serveis socials del municipi (77%). Val a dir que existeixen dos anys, el 2001 i el 2005 on el nombre d'usuaris fluctua, però el comportament de la població segueix a l'alça els anys posteriors. Aquestes fluctuacions tenen més a veure amb la variació del sistema de còmput utilitzat per l'equip, que amb cap variació de la realitat social.

Per tant, podem entreveure que el nivell de consultes continuï a l'alça (especialment per l'augment de població que hem comprovat anteriorment, el nombre de persones novingudes i les perspectives de noves demandes amb l'arribada i aplicació de la llei de serveis socials de la Generalitat de Catalunya i la futura llei de la dependència).

En quan al tipus de demanda o problemàtiques que presenten aquests usuaris, podem observar en la memòria del servei, que bàsicament les podem agrupar en quatre grans blocs: problemàtiques de tipus econòmic (ingressos, habitatge, treball, indigència,... i que suposen el 28%), problemàtiques de salut i dependència (24%), problemàtiques d'adaptació social (dificultats en les relacions familiars, escolars,... i que arriben fins al 26%), i un darrer bloc (22%) que és un degoteig dispers de situacions socials difícilment agrupables. (Gràfic 4.3.2.3)

Gràfic 4.3.2.3.

% de persones que acudeixen a l'UBASP-IV segons el tipus de problemàtiques

Font: Memòria quantitativa de l'EBASP – IV. 2006

Per acabar, i abans d'entrar amb més deteniment cadascun d'aquests grans blocs, cal dir que existeix un percentatge important de les persones que acudeixen als serveis socials de l'EBASP IV bàsicament pels motius descrits i que tracten una o dues situacions problemàtiques simultàniament. No obstant això, una part important d'aquestes persones presenten el que anomenem "situacions multiproblemàtiques", i en el buidat de dades tant sols es reflexa el problema principal o el que principalment ha motivat la visita al servei. En aquest sentit, cal destacar un col·lectiu format per 15 – 20 persones que presenten una situació de multiproblemàtiques extrema i amb un component de cronicitat molt important.

Anàlisi de les problemàtiques socials detectades

L'anàlisi de les principals problemàtiques socials detectades s'ha fonamentat en la informació subministrada per l'EBASP de Cassà de la Selva, tot i que també s'ha valorat la informació procedent d'altres fronts (policia municipal, sector ensenyament, serveis sanitaris, etc.).

En la descripció de les principals problemàtiques socials de Cassà de la Selva, s'ha emprat la terminologia utilitzada pel Departament de Serveis Socials del Gironès, i que mostra la taula 4.3.2.4.

Taula 4.3.2.4.

Terminologia utilitzada en la descripció de les problemàtiques socials de la població

PROBLEMÀTICA	SITUACIONS ADSCRITES
ECONÒMIQUES	<ul style="list-style-type: none"> • Econòmiques: manca d'ingressos, ingressos insuficients, no control de l'economia domèstica, endeutament. • Laboral: atur, inestabilitat contractual, precarietat laboral – contractual, manca de recursos personals per recerca de feina. • Habitatge: manca d'habitatge, desnonaments d'urgència.
SALUT – DEPENDÈNCIA	<ul style="list-style-type: none"> • Salut: malalties físiques cròniques, demències, salut mental. • Disminucions: físiques, psíquiques, sensorials. • Drogodependències: alcoholisme.
INADAPTACIÓ	<ul style="list-style-type: none"> • Aprenentatge: escolarització, conducta dins l'escola, absentisme. • Dificultats relacions familiars: conflictes de parella, conflictes pares – fills, dificultats en l'educació del menor, dificultats en l'educació materno–infantil . • Maltractaments. Violència domèstica i maltractaments infantils. • Inadaptació social: aïllament, conductes agressives, predelictives i delictives. • Mendicitat i transeünts
ESTRANGER IL·LEGAL I VICTIMITZACIÓ	<ul style="list-style-type: none"> • Victimització: casos crònics socials. • Estranger il·legal
ALTRES	<ul style="list-style-type: none"> • Altres: ludopaties, situacions puntuals de necessitat social – emergències.

Font: Àrea de Serveis Socials del Consell Comarcal del Gironès. 2006

- **Problemàtiques econòmiques**

Durant l'any 2006, l'EBASP ha tractat un total de 116 casos de problemàtiques econòmiques, de les quals 62 eren estrictament de manca de recursos econòmics, 41 relacionats amb aspectes laborals i 13 d'habitatge (taula 4.3.2.5.).

S'ha d'entendre que aquests tipus de problemàtiques són altament complexes per analitzar perquè hi influeixen molts factors. Amb tot, són en el primer nivell de les problemàtiques socials i cal tenir present que les seves conseqüències afecten no només a l'individu, sinó a tot el nucli de convivència.

Des de l'EBASP de Cassà es resolen algunes d'aquestes situacions de primer nivell, les més immediates: la tramitació de prestacions d'urgència, ajuts i beques (ajuts a famílies nombroses, beques de menjadors, beques per llibres, etc.) i la tramitació de prestacions autonòmiques i estatals (pensions d'invalidesa, de jubilació, PIRMI, etc.). Això significa que per fer-hi front de manera preventiva, cal una planificació estratègica que abordi les causes més genèriques que provoquen aquestes problemàtiques oferint serveis i recursos laborals, una política d'ajuts i beques municipals i una borsa d'habitatge que tingui en compte els més desfavorits.

Per altra banda, però, també s'ha d'incloure en aquest apartat aquelles problemàtiques econòmiques que estan més lligades a la dinàmica del nucli familiar que no amb les estructures socials o mercantils. Aquestes, molt més difícils de detectar i d'intervenir requereixen d'un enfoc més educatiu.

Taula 4.3.2.5.

Problemàtiques d'àmbit econòmic a l'UBASP IV. 2006

Problemàtica	Situacions	Nº de casos	
Laboral	Atur sense prestació	persones	4
	Cerca de la primera ocupació		12
	Treball temporal		7
	Treball submergit		7
	Inadaptació laboral		3
	Manca de formació o molt baixa qualificació		8
Econòmica	Sense ingressos o ingressos insuficients	famílies	35
	Deutes varis		7
	Administració deficient		6
	Prestació del subsidi familiar o d'atur		0
Habitatge	Dificultats per accedir a un habitatge	famílies	5
	Desnonaments		2
	Impagaments de lloguers		4
	Amuntegament		2

Font: Memòria quantitativa de l'EBASP – IV. 2006

Cal destacar que aproximadament un terç de les persones que han acudit als serveis socials per resoldre problemàtiques econòmiques, no disposen d'ingressos o tenen un nivell d'ingressos insuficient o molt insuficient. Aquesta situació sobretot s'evidencia en els casos d'estrangers (sobretot individualment) sense documentació que presenten problemàtiques del tres nivells alhora, cosa que els situa ja d'entrada en un nivell d'exclusió important, que acabarà lligant-se amb un conjunt de problemàtiques socials a tots nivells.

D'altra banda, segons fonts del Institut d'Estadística de Catalunya, l'any 2006 Cassà de la Selva comptava amb un total de 28 persones que cobraven pensions no contributives de la Seguretat Social per vellesa, és a dir el 0,23% del total de la població, percentatge inferior al comarcal (0,37%) i del global de Catalunya (0,48%). Així mateix, 3 persones cobraven pensions assistencials per vellesa en el mateix any.

Alhora cal destacar que la major part de les persones amb problemàtiques laborals (atur sense prestació, treball temporal, treball submergit, etc.) són persones joves o molt joves. Així el 49% de les persones amb problemes laborals tenen menys de 24 anys i la resta són menors de 45 anys. Els joves atesos des del servei solen ser persones amb una manca de formació de base i laboral, el que provoca una precarietat contractual (treball temporal), tot i que no sempre una situació d'atur.

- **Problemàtiques de salut – dependència**

L'any 2006, l'EBASP-IV comptava amb 106 casos relacionats amb problemàtiques de salut i disminucions, dels quals 85 corresponien a problemes de salut i 21 es relacionaven amb dependències o disminucions físiques, psíquiques o sensorials (taula 4.3.2.6.). Cal destacar l'elevat nombre de casos de malalties físiques cròniques en el sector de la gent gran, i els problemes relacionats amb la salut mental.

Taula 4.3.2.6.

Problemàtiques d'àmbit de salut – disminució. 1999

Problemàtica	Situacions	Nº de casos	
Salut	Malaltia física crònica	persones	29
	Malaltia física transitòria		4
	Malaltia psíquica		16
	Alcoholisme		10
	Indicis de trastorns mentals		12
	Malaltia crònica degenerativa		10
	Altres		4
Disminució	Disminució física		12
	Disminució psíquica		6
	Disminució sensorial		3
TOTAL			106

Font: Memòria quantitativa de l'EBASP – IV. 2006

Les malalties psíquiques i relacionades amb la salut mental esdevenen un problema important dins del municipi, gens exclusiu de la tercera edat. A Cassà hi ha 16 casos de malalties psíquiques i 12 més amb indicis de trastorn mental. Pràcticament 2/3 d'aquestes persones tenen menys de 44 anys i la resta corresponen a persones entre 45 i 84 anys. Una part important d'aquests casos es deriven cap a l'únic centre especialitzat pròxim existent, el Centre de Salut Mental de Girona.

D'altra banda, Cassà disposa d'un espai psicoterapèutic (anomenat Taller Orquestra) engegat pel Consell Comarcal i finançat per l'ajuntament, que està destinat a dones amb problemes socialització i adaptació social. En aquest taller s'hi fan activitats dos dies a la setmana (sortides, aprendre a arreglar-se, autoconsciència, etc.). Actualment hi assisteixen 12 persones d'edats compreses entre 24 i 67 anys. La majoria dels casos que assisteixen al taller també se'ls hi fa un seguiment des del Centre de Salut Mental de Girona. No obstant això, existeix una limitació d'espai, ja que hi podrien anar perfectament 15–20 persones. En aquest taller hi ha un treballador familiar i 1 voluntari, i els tècnics del SSAP en fan un seguiment indirecte.

En els darrers anys es detecta un progressiu envelliment de la població (com ja hem anunciat a l'anàlisi de la població), i actualment 1 de cada 5 persones que viu a Cassà és major de 65 anys. Aquest fet agreujarà diferents problemàtiques relacionades amb la població més envellida. En aquest sentit, és rellevant que el municipi disposi d'un equipament com la Residència Geriàtrica Sant Josep. Aquest centre compta amb 55 places.

Pel què fa a les persones amb dependència, a banda de la informació subministrada pels serveis socials del municipi, segons l'Institut d'Estadística de Catalunya, l'any 2006 hi havia 172 persones amb disminució a Cassà de la Selva. D'aquests, 64 patien una disminució motòrica (tenen afectada la capacitat de moviment), 28 una disminució física no motòrica, 8 visual, 8 auditiva, 45 psíquica i 19 són malalts mentals (taula 4.3.2.7.). Per sexe pràcticament hi ha tants homes (84 casos) com dones (88 casos). Per

edats, el 42 % de les persones amb disminució tenen entre 16 i 42 anys i el 24% tenen entre 45 i 64 anys. També cal destacar que hi ha 13 casos de persones amb disminució majors de 75 anys.

Taula 4.3.2.7.

Persones amb disminucions de Cassà de la Selva, el Gironès i Catalunya (%).

Àmbit	Cassà (2006)	Gironès (2005)	Catalunya (2005)
Disminució d'un 33-64%	1,09	1,85	1,86
Disminució d'un 65-74%	0,69	0,85	0,91
Disminució major del 75%	0,42	0,50	0,63
Total	2,21	3,19	3,40

Font: Web de l'Institut d'Estadística de Catalunya (2006)

Respecte al col·lectiu de persones més joves, el problema de consum de substàncies tòxiques no és molt accentuat. Des dels serveis socials són pocs els casos tractats respecte a aquesta problemàtica. Tanmateix, si que es detecta un certa problemàtica creixent en el consum de drogues en joves de 14-16 anys.

- **Problemàtiques d'adaptació social**

A l'any 2006, l'EBASP de Cassà va tractar 241 casos relacionats amb diferents problemàtiques socials (taula 4.3.2.8.). Hem d'entendre que aquestes problemàtiques o demandes són molt diverses i aglutinen sota aquest concepte usuaris demandants d'orientació familiar, casos de maltractaments, o bé dificultats relacionades amb problemes d'aprenentatge i de socialització, entre els més destacats. A continuació es desglossen les principals problemàtiques detectades.

Taula 4.3.2.8.

Problemàtiques d'àmbit d'inadaptació social. 2006

Problemàtica	Situacions	Nº de casos	
Família	Dificultats en les relacions familiar	famílies	21
	Problemes de parella		18
	Seguiment menors tutelats		11
Maltractaments	Físic		4
	Psíquic		2
	Negligència abandonament i altres		5
Aprentatge	Absentisme escolar		10
	Dificultats d'aprenentatge/fracàs escolar		15
	Inadaptació escolar		4
	Escolaritat inacabada		2
	Analfabetisme (joves majors de 16 anys)		4
	Orientació educativa pares		8
Social	Manca d' autonomia personal	Persones	8
	Inadaptació social		5
	Dificultats d'integració social		3
	Aïllament físic		1
	Altres aïllaments		1
	Desatenció institucional		4
	Víctimes (violència domèstica,...)		3
	Estranger il·legal		9
	Integració immigrants		28
	Orientació jurídica		1
	Transeünts		1
	Altres		Orientació recursos
Altres			4

Font: Àrea de Serveis Socials del Gironès. 2006. (Cal fer esment que aquestes dades extretes de la memòria anual, contenen la possibilitat d'assenyalar mínim una problemàtica i màxim tres problemàtiques per persona).

Atesa la importància pel nostre treball d'aquest grup de problemàtiques, analitzem ara amb més deteniment alguns dels factors que hi estant estretament relacionats. En aquest

sentit agruparem per situacions o col·lectius d'especial rellevància segons el nombre d'afectats per les problemàtiques descrites anteriorment:

- Persones immigrades d'origen estranger

El fenomen de la immigració és força creixent al Gironès i especialment a Cassà de la Selva. En els darrers 6 anys, la població immigrant s'ha incrementat espectacularment, i avui aquest col·lectiu està format per més de 986 persones. Aquest fenomen no ha de relacionar-se amb l'aparició de nous casos d'exclusió social, tanmateix la inestabilitat laboral i la situació administrativa irregular que tenen molts dels immigrants el converteix en un col·lectiu de risc amb majors probabilitats d'arribar a situacions d'exclusió social.

La població immigrant que viu a Cassà es troba força repartida dins del nucli urbà. No obstant això, hi ha 3 zones del nucli urbà amb una major concentració de població immigrant, com són el Carrer Raval, la zona dels Pisos de la Santa Espina i algunes zones de la Ctra. Provincial. Generalment es tracta de pisos molt vells i en mal estat, i per tant zones on s'hi concentra la població amb menys recursos econòmics. Aquesta situació posa de manifest la relació directa entre la política d'habitatge i la cohesió social d'un municipi.

Actualment, el Consorci de Benestar Social Gironès-Salt ha signat un conveni amb la Generalitat de Catalunya per fer aplicar un pla per la immigració i la ciutadania al Gironès i també a Cassà, que entre les primeres mesures dota al municipi d'un Punt d'Acollida amb 2 mediadors interculturals, que, entre d'altres aspectes, ofereixen la possibilitat de fer trobades grupals per donar orientacions sobre els recursos del municipi i de l'entorn (familiars, escolars, de feina, de salut,...) i ha engegat una taula local de participació entre agents socials del municipi per analitzar i oferir propostes de millorar a la ciutadania i especialment al col·lectiu immigrant.

A nivell escolar cal abocar esforços en diferents àmbits, però fonamentalment la incorporació tardana a l'escola. Evidentment, en les escoles de Cassà (sobretot a les públiques) s'ha incrementat el nombre d'alumnes immigrants, en alguns cursos aquest representen més del 10% dels alumnes com veurem millor en l'apartat següent d'aquest treball.

D'altra banda, la formació per a la població immigrant adulta és important per fomentar una major relació social entre la població autòctona i els nousvinguts. En aquest sentit, el municipi disposa d'una escola de formació d'adults que porta a terme l'Associació Xocolata, la qual al llarg del passat curs 2005-06 va oferir cursos bàsics d'alfabetització a 433 alumnes (de 16 a 40 anys). Posteriorment s'ofereixen cursos de continuació de català des del Consorci de Normalització Lingüística del consell comarcal, als quals hi han assistit un promig de 142 alumnes al curs passat.

També s'han dut a terme experiències puntuals que porta a terme l'Ajuntament de Cassà, com ara un curs d'educació domèstica per a ser cuidadores de senyors / senyores grans o en la neteja domèstica.

Amb tot, cal remarcar que la situació de les persones immigrades a Cassà ha sofert el 2006 un canvi important degut a l'arribada massiva de grups immigrants indocumentats (especialment de l'Àfrica subsahariana). Aquest fet ha comportat un trasvals significatiu al municipi i després d'evolucionar i establitzar la situació inicial s'ha arribat a a conclusió que aquest increment comporta les següents situacions de risc d'exclusió:

- Greus dificultats per trobar un domicili en condicions de no amuntegament.
- Guetització dels edificis on es concentren més pisos de propietaris o llogaters immigrants.
- Greus dificultats per empadronar-se quan al domicili ja hi consten altres persones que no s'han donat de baixa anteriorment.
- Greus dificultats per accedir a una feina remunerada amb contracte, en detriment de la trobada de feines d'economia submergida.

- Greus dificultats per al seguiment sanitari de les persones que no disposen d'historial mèdic (se sospita que hi ha persones immigrades que han vingut sense passar cap control mèdic)
- Dificultats per a la integració d'aquestes persones a la comunitat, atesa la seva condició de "sense papers" i rebuig inicial de la comunitat, després de l'arribada massiva.
- Dificultats de convivència (en moments i domicilis molt específics) per la dinàmica social d'aquestes persones (en horaris, dinàmiques culturals, normes de comunitats de veïns...).
- Dificultats per accedir als serveis i recursos municipals o generals, degut a la no disponibilitat de documentació reglada.
- Dificultats per generar demandes concretes o expressar les seves necessitats (hi ha una certa tendència a inhibir-se dins el propi grup d'immigrants).
- Dificultats per incloure a les persones immigrades en els recursos actuals d'alfabetització d'adults.
- Dificultats per oferir els recursos mínims d'aliments i roba atès el volum de persones nouvingudes.
- Dificultats per fer intervenció familiar en els pisos on a més existeix amuntegament.
- Degoteig constant de nouvinguts per escolaritzar en edat obligatòria, que comporta modificacions en les dinàmiques escolars al llarg del curs.
- Detecció de persones immigrades en edats d'entre 16 i 18 anys amb interès per treballar o estudiar i pocs recursos locals.

Tot plegat ha significat per al municipi de Cassà una situació de conflicte que s'ha gestionat en una primera fase (la més assistencial i de control), però que cal donar resposta a mig termini ja que la situació d'exclusió empitjorarà a mesura que passi el temps i no es pugi donar respostes a aquests conflictes o problemàtiques.

- **Infància**

Actualment a Cassà de la Selva es detecta una certa problemàtica d'aprenentatge i conducta escolar entre diferents infants. Durant l'any 2006 els serveis socials de Cassà han fet seguiment d'11 casos de menors tutelats per la Direcció General d'Atenció a la

Infància i a l'Adolescència (DGAIA) i 11 casos de maltractaments físics i psíquics (tots ells a menors de 18 anys).

Alhora també es detecten diferents problemes d'aprenentatge a l'escola. Des de fa 8 anys el municipi disposa d'un centre obert 4 dies per setmana, destinat a menors amb dificultats socioeducatives i/o provinents de famílies amb manca de recursos econòmics. Aquest recurs educatiu està dirigit per una educadora que compta amb el suport de dues monitores més.

L'atenció infantil des dels serveis socials s'ha vist augmentada arrel del fort creixement de la població immigrada, donat que la gran majoria de famílies que arriben, tenen fills menors que precisen inicialment d'una major atenció i suport en el seu procés de integració i adaptació al territori.

Per aquest motiu, el centre obert ha hagut d'adaptar el seu model per ajudar a encabir el volum d'infants amb aquestes característiques descrites anteriorment. El curs 2006-07 han estat 58 infants que han utilitzat el recurs del centre. Val a dir, però, que només 15 d'aquests infants complien tots els requisits del perfil de seguiment socioeducatiu de risc social. Això implica una grau de normalitat (en quan al risc social) molt important. Ara bé, també s'ha de dir que només el 17% dels infants no són d'origen estranger, això implica un nou nivell de guetització del col·lectiu immigrant.

Amb tot, altres recursos públics s'han vist afectats en quan a la reestructuració d'algun aspecte, per incloure aquesta nova demanda. En són exemple la biblioteca municipal, alguns esports, com el futbol de base, o en èpoques concretes la piscina municipal que ha hagut de reforçar el servei de monitoratge atès que molts joves immigrants no saben nedar. En aquest sentit no es disposen de dades concretes d'aquests serveis.

- ***Inadaptació a l'escola – inadaptació social***

Periòdicament, hi ha un grup de 10–20 joves d'entre 14 i 18 anys del municipi de Cassà que es troben en una situació de fracàs escolar real. Són joves que no mostren interès pel currículum escolar ni per l'assistència a l'escola, i sense un suport suplementari es pot crear una situació de marginalitat.

Des del passat curs es compta amb el recurs de l'escola taller municipal que ha ajudat en gran mesura a donar una resposta a aquesta franja d'edat i per a un perfil de joves que busquen una inserció i formació laboral molt pràctica. No obstant això, s'ha de dir que ha estat un recurs bàsicament utilitzat per joves d'origen estranger (87% dels alumnes). Els joves que presenten les dificultats d'adaptació escolar continuen en aquesta situació. Segons les dades de la policia local en coordinacions amb l'EBASP -IV(2006) es desprèn que hi ha un augment molt poc significatiu de delictes lligat a aquesta franja d'edat, però en canvi constaten que el nivell d'intervencions en conflictes juvenils ha augmentat. Consideren que existeix una certa fragmentació dels grups juvenils segons ideologies que comporten enfrontaments esporàdics, especialment durant els caps de setmana i lligats en el temps d'oci nocturn.

Resum dels aspectes més significatius de les problemàtiques socials de Cassà de la Selva

A tall de conclusions podem dir que el nivell de problemàtiques socials dels veïns de Cassà no és gaire diferent del de la resta de municipis de la comarca. Amb tot, el volum de població del municipi sí que requereix un reequilibri de les dotacions de personal que treballen en l'equip dels serveis socials d'atenció primària, que permeti fer front a les demandes creixents dels usuaris amb una celeritat adequada i, a més, promoure activitats i accions preventives al nivell més proper del ciutadà per evitar o pal·liar les causes locals que generen exclusió social.

Arribat a aquest punt, és important buscar aquells elements de la situació actual del municipi que siguin realment rellevants.

És evident que al tractar les problemàtiques socials des de l'òptica de serveis socials de primària un dels principals àmbits sigui l'econòmic. En aquest sentit, el nivell de pobresa requereix un aprofundiment de les seves causes, atès que existeixen múltiples factors. Amb tot, cal remarcar que l'augment de demandes en aquest sentit és significatiu. En un sentit general, cal destacar la necessitat generada per la manca d'ingressos o ingressos insuficients lligat a la dificultat per accedir a un lloc de treball (o a la precarietat d'aquests sobretot per a persones amb baix nivell de formació). Cal afegir-hi, a més, la necessitat de donar resposta al col·lectiu de persones estrangeres sense permís de treball, que s'ha incrementat considerablement i que evidencia encara més el binomi precarietat de feina i immigració. En darrer lloc, l'habitatge també ha esdevingut un factor que ha vist incrementat el nivell de casuística i el nivell de complexitat per fer-hi front.

En segon lloc, l'envelliment de la població que ja havíem detectat a l'apartat anterior, representa, en quan a problemàtiques socials es refereix, no només un augment de la problemàtica pròpia de salut, sinó que requereix un esforç important per part dels cuidadors quan aquest envelliment esdevé dependència. Tampoc cal descuidar de remarcar les dades referents a la salut mental, on es detecta un nombre significatiu de casos que generen un tipus de necessitats socials molt específiques i que requereix als afectats buscar recursos fora del municipi. Aquest fet aprofundeix encara més a la marginació d'aquelles persones que no disposen de xarxa de suport personal.

En tot cas, i sense obviar la importància que es mereixen aquests àmbits descrits, són les qüestions que es poden resoldre principalment des de la via social i educativa, que tenen més sentit pel plantejament d'un pla de desenvolupament comunitari.

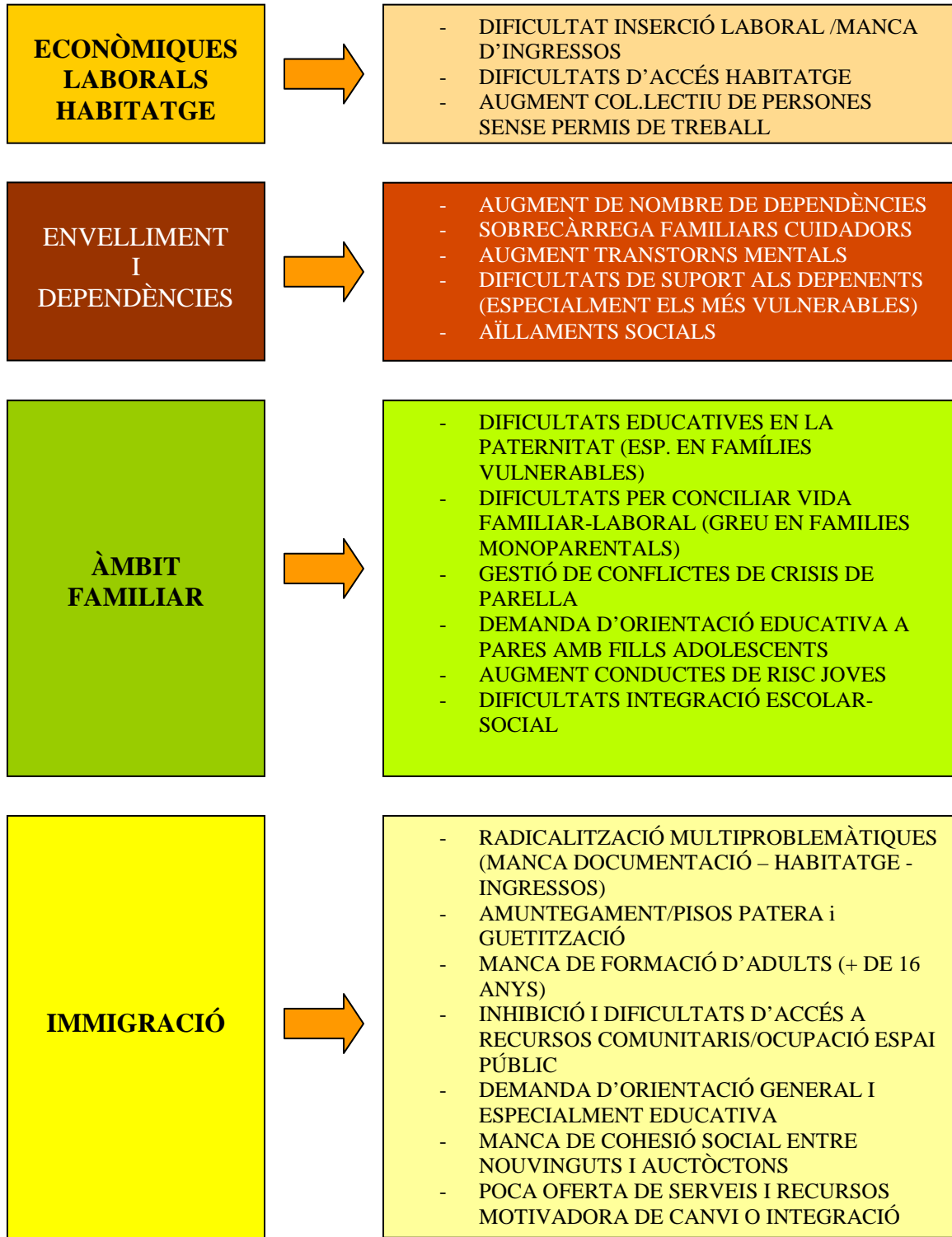
Les problemàtiques associades a l'àmbit familiar són, sense cap mena de dubte, el tercer àmbit on existeixen més qüestions a destacar. S'ha incrementat considerablement el nombre de situacions amb afectacions importants: dificultats per fer front a la paternitat

en les famílies més vulnerables, dificultats per conciliar la vida laboral i familiar i la manca de recursos complementaris, i sobretot el relacionat amb les crisis de parella o matrimonis. En aquest punt, cal fer esment de la relació de les dades de monoparentalitat de l'apartat anterior i corroborar que existeixen molt pocs recursos o serveis (cap d'específic) que donin suport efectiu a aquest col·lectiu creixent. També recau sobre aquest àmbit l'augment important de demandes que realitzen pares, ja sigui com orientació educativa general sobre la cria dels fills, ja sigui amb aspectes estretament relacionats amb comportaments o conductes dels fills (absentisme escolar, dificultats d'aprenentatges, dificultats d'integració escolar, sobretot de les franges d'edat preadolescent i adolescent) i que generen moltes tensions al nucli familiar.

Finalment, fer un especial esment en quan a les persones immigrades d'origen estranger, sobretot del nord d'Àfrica. Cal dir que, a més de les diferències culturals òbvies que poden comportar per a tots dificultats de relació, recau sobre ells la radicalització de les problemàtiques socials, és a dir, manifesten clarament les situacions multiproblemàtiques (Victimització lligada a la manca de documentació, pobresa per manca d'ingressos/feina, amuntegament d'habitatges, manca de recursos personals, inadaptació social,...) que condueixen a la marginació i exclusió social, produint-se una manca de cohesió social evidents. Aquest fet, i lligat a l'augment espectacular de persones nouvingudes, pot generar una situació de conflicte en el futur.

Figura 4.3.2.9

Resum gràfic de la situació social Cassà de la Selva 2006

4.3.3 ANÀLISI D'ARREL EDUCATIVA

La població escolar de Cassà de la Selva

A Cassà hi ha actualment 5 centres d'educació formal que cobreixen les necessitats educatives de la població des de 0 a 18 anys, en tots els àmbits esmentats excepte en la Formació Professional. El nombre d'alumnes matriculats durant el curs 2005 / 2006 va ser de 1.824 alumnes (des de la llar d'infants fins a batxillerat). Aquest valor inclou majoritàriament alumnes de Cassà de la Selva, però també de municipis de la seva àrea d'influència (Campllong, Llambilles, Sant Andreu de Salou, Riudellots de la Selva, etc.). (taula 4.3.3.1.).

Taula 4.3.3.1.

Alumnes matriculats en els centres educatius de Cassà de la Selva. 2005/06

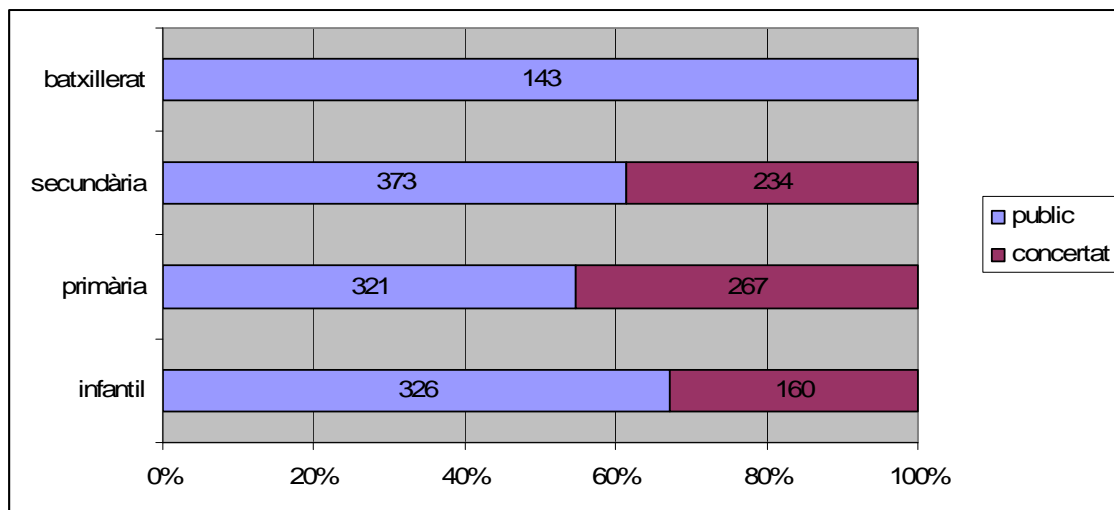
Etapa	Centres	No. Alumnes
infantil	1er cicle - Escola Bressol Taps	133
	CEIP Puig d'Arques	353
	CEIP Aldrich La Salle (privada-concertada)	
primària	CEIP Puig d'Arques La Salle (privada-concertada)	588
secundària	IES Cassà La Salle (privada-concertada)	607
Batxillerat	IES Cassà	143
TOTAL	-	1824

Font: Ajuntament de Cassà de la Selva. Àrea de Cultura. 2006

Aproximadament 2/3 dels alumnes cursen els seus estudis a les escoles de titularitat pública (Llar d'Infants, CEIP Puig d'Arques, CEIP Aldrich i IES de Cassà), mentre que la resta ho fa en l'únic centre privat-concertat que hi ha, el Col·legi la Salle (Gràfic 4.3.3.2.). Alhora, tot i que no es disposa de dades, la major part dels alumnes residents al municipi realitzen els seus estudis en els centres educatius (públics o privats / concertats) del propi municipi.

Gràfic 4.3.3.2.

Distribució alumnes matriculats en centres de Cassà al sector públic i concertat. 2005/06

Font: Ajuntament de Cassà de la Selva. Àrea de Cultura, 2006

Evolució de la població escolar

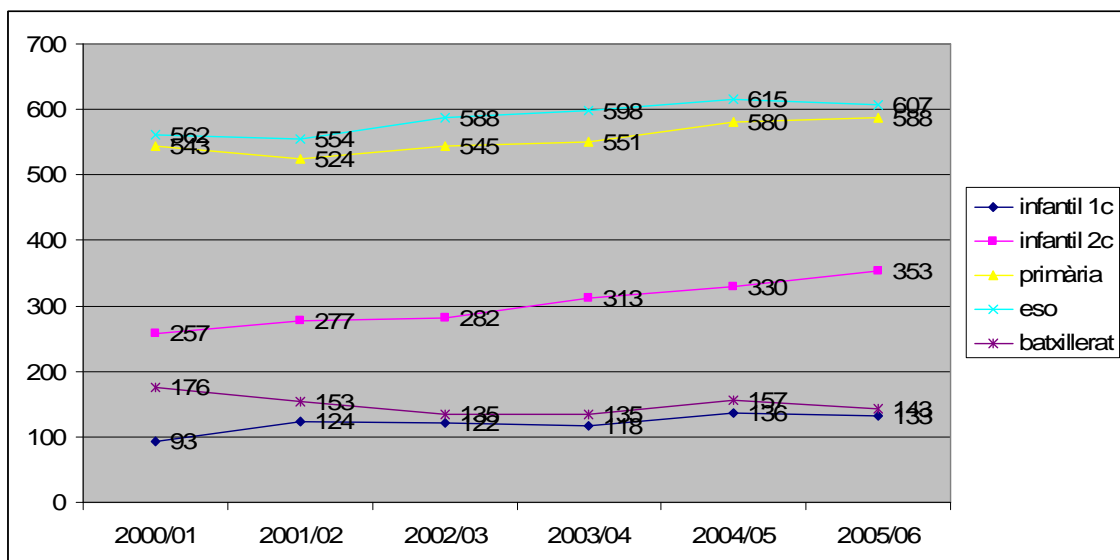
En quan a l'evolució de la població escolar dels últims 6 cursos, és a dir, des del curs escolar 2000/01 podem assegurar que es segueix una tendència a l'alça (Gràfic 4.3.3.3), tal i com el volum de població infantil ja indicàvem en l'anàlisi de població.

És cert, però, que el nombre d'alumnes també està supeditat al nombre de places dels centres, especialment en les franges infantils, de primària i ESO, així que existeix una certa autoregulació que no deixa fluctuar el nombre d'alumnes reals del municipi, sinó del nombre de places ocupades al municipi.

El cas més significatiu el podem veure a l'educació infantil de primer cicle, on existeixen 125 places i, per tant, els pares i mares matriculen els seus fills a altres escoles bressol d'altres municipis (ja sigui per conveniència laboral, ja sigui per insuficiència de places de Cassà). En tot cas, i centrant-nos en les dades de l'evolució de les places podem veure que l'augment més significatiu el trobem en la franja d'infantil i de primària, la qual cosa ha significat pel municipi l'obertura d'un nou centre escolar, el CEIP Aldrich el passat curs 2006/07 per les franges d'educació infantil (P3, P4, P5) i que ha ajudat a descongestionar especialment en el centre públic Puig d'Arques, però també el centre concertat de la Salle.

Gràfic 4.3.3.3

Evolució de la població escolar des de 2000/01 fins 2005/06

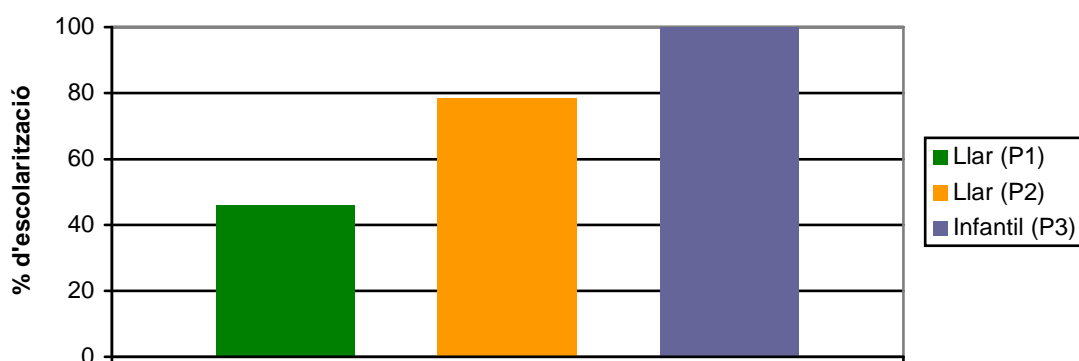
Font: web Departament d'educació (2006)

Nivell d'escolarització actual

Tot i que resulta difícil d'avaluar, el nivell d'escolarització de Cassà de la Selva es situa en valors elevats. És evident que en aquelles etapes d'ensenyament obligatori (fins a 16 anys) el percentatge d'escolarització s'aproxima molt al 100%. No obstant això, en l'etapa d'educació infantil (que comprèn fins als 6 anys d'edat i inclou els cicles de llar d'infants i parvulari) l'ensenyament té caràcter voluntari, i evidentment el nivell d'escolarització presenta valors inferiors. Així, segons una estimació realitzada prenent com a variables el nivell de matriculació a la llar d'infants i al parvulari (del Puig d'Arques, CEIP Aldrich i La Salle) i els valors de natalitat del municipi, s'observa com gairebé la meitat dels infants de Cassà van al primer curs de la llar d'infant (P1) i pràcticament el 80% cursen el segon curs a la llar (P2). A partir de les primeres etapes del cicle infantil (P3) aquest percentatge ja assoleix valors superiors tot i que la procedència dels nens és més àmplia, el valor obtingut es troba subjecte a un major grau d'error (Gràfic 4.3.3.4.).

Gràfic 4.3.3.4

Nivell d'escolarització de les primeres etapes educatives de la població de Cassà

Font: Ajuntament de Cassà de la Selva. Àrea de Cultura, 2006

Canvis significatius en l'educació formal

Pel que fa a l'educació reglada, Cassà fa front a aquest augment de la població infantil i de primària amb l'obertura el curs 2005/06 d'un nou centre d'infantil i primària. En quan a la franja de l' ESO, l'IES pot absorbir durant temps la possible nova demanda, ja que els alumnes provinents de Caldes de Malavella (àrea d'influència de l'IES) disposen d'un centre al seu propi municipi des del passat curs i per tant s'evita el desplaçament d'aquest alumnat a Cassà. Això ha comportant una descongestió també del IES de Cassà.

L'ampliació de places de l'escola bressol, en canvi, sembla ser insuficient per afrontar el previsible creixement de la demanda. En aquest sentit, cal tenir present que és una escola bressol municipal que també accepta alumnes dels pobles veïns (Conveni amb Campllong i Llambilles). Aquestes dues poblacions estan estudiant la possibilitat de disposar d'escola bressol pròpia als respectius municipis. Aquest fet cal tenir-lo molt present a l'hora de planificar noves infraestructures a Cassà.

Batxillerat sembla evolucionar cap a una certa davallada molt lenta. Aquest fet pot anar associat a l'augment de l'alumnat de cicles formatius que es desplaça a Girona o d'altres poblacions (sobretot Olot, St. Feliu de Guíxols, i Sta. Coloma de Farners). Si aquesta informació es manté, caldrà estudiar la possibilitat de disposar d'algun cicle formatiu al mateix municipi, ja que el volum de demanda és existent.

Altres organismes d'educació i l'oferta educativa

Són molts els processos implicats en l'educació d'una persona. De forma simplificada es pot dividir l'educació reglada (sistema educatiu regulat), no reglada (múltiples ofertes educatives en diferents vessants i organitzat per diferents centres, grups, clubs,...) i la educació informal (l'educació implícita de viure en societat, i que té com a principals

agents les relacions personals i els mitjans de comunicació). En quan a l'educació reglada, ja hem vist al inici d'aquest apartat la relació de centres i el nombre d'alumnes que han estat escolaritzats el curs passat. A continuació, es descriuen aquells altres organismes o serveis que d'alguna manera o altra tenen una repercussió directe en l'oferta educativa no reglada de Cassà de la Selva i que són públics i oberts a tothom.

- *El Consell Escolar Municipal*

Cassà disposa d'un consell escolar que agrupa unes 20 persones (mestres, AMPA, representants sindicals, etc.). A nivell funcional aquest consell resulta poc operatiu, ja que des de la seva creació el seu ritme de trobades ordinàries és d'un cop a l'any.

- *Escola d'adults de Cassà*

L'escola d'adults de Cassà no és un centre oficial del Departament d'Educació, sinó que és un servei ofert per diverses entitats que ha evolucionat en els anys cap a serveis i formes molt diferents. Els últims anys han deixat de portar algunes activitats de caràcter més lúdic i cursets de formació cultural que han estat assumits per la Sala Galà a través de l'escola d'art i la programació cultural municipal. Així doncs, quan parlem d'escola d'adults ens referim, en els 5 últims anys, a cursos de formació adreçada a persones adultes que aprenen els nivells més bàsics d'alfabetització (dirigit, primer per l'entitat GRAMC, i a l'actualitat per l'associació local "Xocolata x Tots") i els cursos de català de nivell bàsic (impartits pel Consorci de Normalització Lingüística de Catalunya-Girona).

El centre també ha patit alguns canvis d'ubicació i en l'actualitat la gran majoria dels grups d'alumnes s'ubiquen al Centre d'Activitats Socials (antiga escola d'art), però també a algunes aules de l'escola la Salle.

En l'actualitat, segons els responsables de l'entitat "Xocolata per Tots" (ja que no es disposa de dades oficials), el volum de persones immigrants que han sol·licitat entrar en algun del grups de formació ha sofert un augment espectacular, passant de 4 a 8 grups i multiplicant per 2 el nombre d'alumnes, acostant-se al centenar. També és cert, exposen

els representants de l'entitat, que existeix una gran variabilitat en l'assistència dels grups i per tant fa difícil de calcular el nombre d'alumnes que realment segueix tot el curs.

- *Escola de música*

Cassà de la Selva disposa d'una escola de música, de titularitat privada, reconeguda pel Departament d'Ensenyament, amb una inscripció d'uns 150 alumnes de totes les edats. Actualment aquesta escola s'ubica al centre cultural Sala Galà. S'imparteixen cursos de: aula infantil, grau elemental, aprenentatge avançat, grau mitjà i instruments. Els preus dels cursos no són subvencionats i per tant significativament cars. Això comporta una certa dificultat d'accés per a tota la població i per tant només hi accedeixen les famílies que poden pagar-se la formació. No hi ha una oferta de cursos gratuïts o de preus reduïts o de subvenció.

- *Escola d'Art*

A Cassà existeix una escola d'Art, de titularitat municipal, ubicada al centre cultural Sala Galà. Imparteix cursos d'arts plàstiques, dibuix i tapís per a totes les edats. Els preus dels cursos no són subvencionats i per tant significativament cars. Això comporta una certa dificultat d'accés per a tota la població i per tant només hi accedeixen les famílies que poden pagar els cursos. No hi ha una oferta de cursos gratuïts o de preus reduïts o de subvenció.

- *REI. Reforç educatiu infantil*

El REI és un centre obert dels serveis socials d'atenció primària. En els darrers anys, però, ha esdevingut un espai de reforç educatiu obert també als infants fills d'estrangers que tot i no presentar una problemàtica de risc social, hi participen especialment per facilitar-los l'adaptació. Cal dir que el REI fa un seguiment diferenciat d'aquests infants dels que segueixen un procés tutoritzat i un pla de treball atesa la seva situació de risc social. L'estreta col·laboració dels serveis socials i de les escoles del municipi per fer-ne un seguiment ha donat grans resultats per a totes les parts. El curs passat 2006-07 el nombre total d'infants que hi varen participar ascendeix a 60 places. Des del REI, a

més, es motiva als infants i als seus pares perquè aquests participin de les altres activitats esportives i culturals del municipi i així contribuir més a la seva ràpida acomodació al municipi. El preu per accedir al servei és simbòlic i no és motiu per no accedir al servei.

- *Escola Taller de Cassà*

Cassà disposa des del passat curs 2006-07 d'una Escola Taller oficial. Imparteix dos modalitats formatives: pintura i construcció. És la primera experiència del municipi en aquest àmbit i el resultat és bastant esperançador. Totes les 30 places han estat cobertes per alumnes del mateix municipi. Val a dir que l'edat promig de l'escola taller és bastant alta ja que s'aproxima als 21 anys (degut especialment als alumnes estrangers, que són més grans). El nombre de places és limitat i els alumnes perceben una beca remunerada a partir del 6è mes de funcionament.

- *El Casalet*

El casalet és un projecte d'adaptació educativa per als infants que no han anat mai a l'escola bressol i que el setembre vigent iniciaran el parvulari (2n cicle infantil). Durant l'estiu i de manera intensiva, es realitza una activitat a l'aula de la mateixa escola Puig d'Arques per anar generant vincles escolars i començar a fer l'adaptació. En els últims 3 anys, hi ha assistit un promig de 15 alumnes amb un perfil del 90% immigrants estrangers.

- *Casal d'estiu*

Durant els mesos de juliol i agost, la Regidoria de Cultura de l'Ajuntament organitza cada any un casal d'estiu obert a nens i nenes d'entre 3 i 12 anys. Aquest casal fonamentalment consta de tallers, jocs, sortides, excursions, piscina, acampades,... i bona part de les activitats es realitzen a les instal·lacions de l'escola Puig d'Arques. Disposa de l'opció de menjador i els preus del casal són similars als de les poblacions de l'entorn (Girona, Llagostera,...). No existeixen subvencions o beques.

També existeix un altre casal d'estiu per a les mateixes franges d'edat, però ubicat a l'escola la Salle. El preu del casal és lleugerament superior.

- *Agrupament Escolta La Claca*

Tot i existir un munt d'entitats culturals i esportives, remarcuem aquesta entitat, directament lligada al Patronat de la Salle, però oberta a tota la població en general, pel seu funcionament educatiu en el lleure al llarg de tot l'any.

La Claca aglutina infants des de 6 fins a 18 anys en diferents formacions o grups. Treballen una programació d'activitats en el lleure seguint la metodologia escolta i ofereixen activitat des del setembre fins el juliol.

L'activitat té un cost mensual i tot i estar oberts a tota la població, són les persones relacionades amb la Salle qui més hi participa. Hi ha un grau molt baix de participació de la població immigrant i de les famílies amb pocs recursos. No obstant, l'entitat sempre ha estat disposada a acceptar qualsevol infant, becant la seva participació si es dóna el cas.

Resum dels aspectes més rellevants de l'àmbit educatiu

A excepció de cicles formatius (tant de grau mig com de grau superior), Cassà de la Selva disposa de tots els recursos educatius formals possibles. Amb tot, el nivell de població infantil va en augment i per tant caldrà reajustar la capacitat dels serveis a les demandes futures.

Cal estudiar especialment la situació de l'escola bressol per adequar-la a les noves demandes, tenint en compte la realitat dels municipis de l'entorn.

En quan a l'evolució de l'alumnat de batxillerat i la tendència cap als cicles formatius, cal començar a plantejar la possibilitat de disposar d'un centre propi que imparteixi aquest tipus de formació al municipi.

Pel què fa a la situació de l'educació no formal, Cassà disposa de recursos educatius que d'alguna manera o altra ofereixen una gran varietat de possibilitats. Tot i no existir unes mancances molt rellevants, en algun aspecte en concret sí que es denota una certa manca de capacitat per adequar els serveis al volum de demandes futures i una certa tendència a la segmentació de la població, cosa que no afavoreix la cohesió social.

L'educació d'adults hauria de tendir a la seva regulació com escola d'adults oficial i així oferir millors possibilitats per a les noves demandes, tenint present el volum de població immigrant actual.

L'oferta cultural de l'escola d'art i l'escola de música, així com la programació cultural en general, és molt completa, però cal estudiar si cobreix les necessitats de les famílies i de la població en general. Potser caldria una avaluació més oberta sobre el tipus d'alumnat i família que utilitza els recursos per veure si es pot adaptar l'oferta o la programació a tota la població en general.

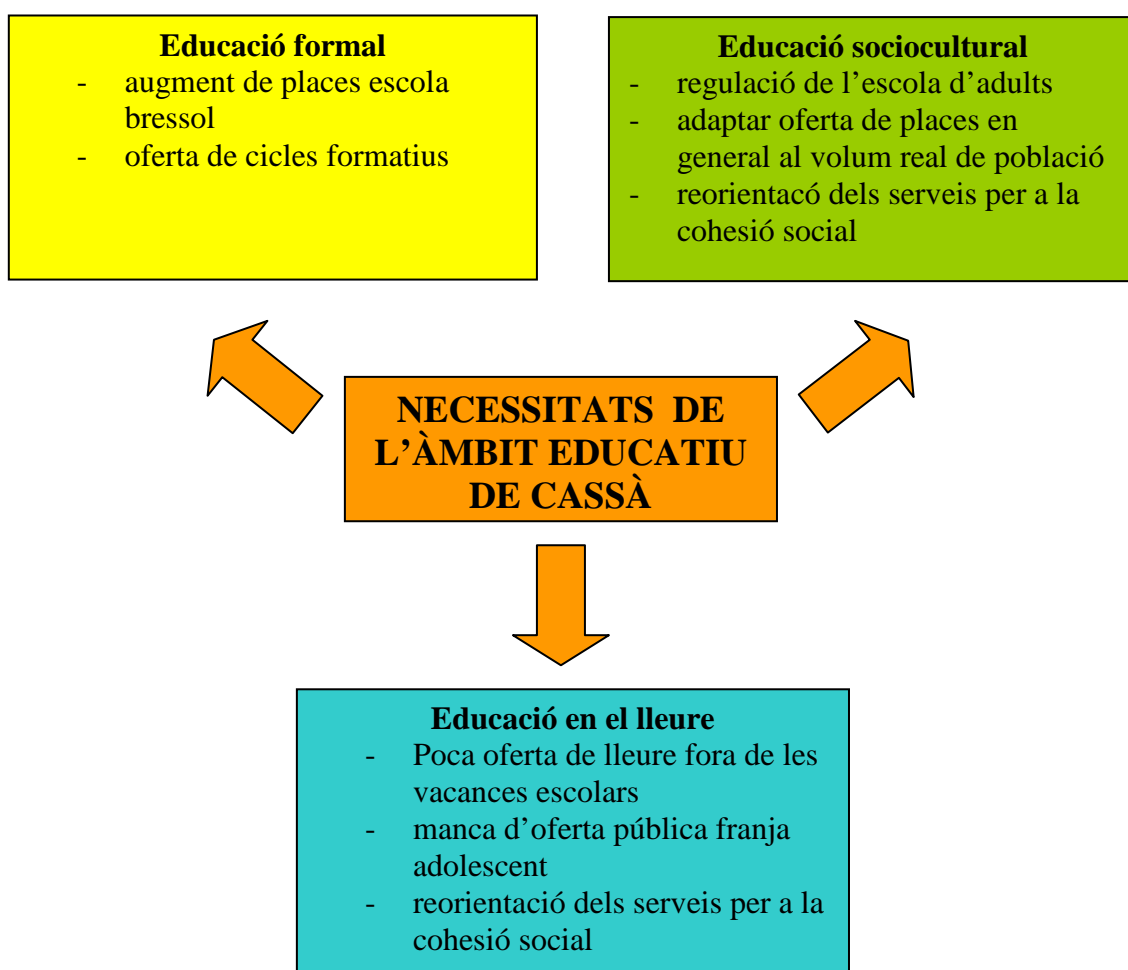
En la mateixa línia, però just a la inversa, els serveis socioeducatius, escola taller, centre obert, casalet,... tenen una marcadíssima tendència dirigida a la població immigrant, i per tant, també s'hauria de tenir en compte aquest tipus d'avaluació per reorientar algun dels serveis que ajudi a la cohesió social del municipi, en comptes d'anar cap a la segmentació.

Finalment, remarcar que cal una anàlisi més profunda de la situació de l'educació en el lleure, que, tot i haver-hi una oferta de serveis, hi ha llacunes importants en algunes

franges d'edat (a partir dels 12 anys sobretot) i també una certa tendència classista o segmentadora de la població.

Figura 4.3.3.5

Resum gràfic de les necessitats educatives a Cassà de la Selva 2006

CAPÍTOL 5. PLA DE DESENVOLUPAMENT COMUNITARI: PROPOSTA D'ACTUACIÓ

Seguint els passos metodològics de la intervenció comunitària descrits anteriorment, i després de fer una primera aproximació sobre quines són les necessitats socials del municipi, comença realment la planificació de les propostes per al pla de desenvolupament comunitari.

Tal i com hem indicat anteriorment, la proposta que es desenvolupa en aquest treball partirà de les hipòtesis de la prospecció local realitzada en el capítol anterior. El procés d'identificació ens ha situat en un territori, una comunitat, amb un teixit social i unes necessitats. És ara el moment de dur a la pràctica un procés de participació que ens permeti desenvolupar un diagnòstic real, que acabi amb una proposta o disseny d'un pla complet.

És evident que no es poden dissenyar els objectius concrets a partir d'un debat que encara no s'ha realitzat. Amb tot, considero molt necessari poder desenvolupar una proposta teòrica del pla estratègic i així poder visualitzar totes les dimensions, encara que sigui de forma hipotètica, de tot el pla de desenvolupament comunitari de Cassà.

FASE 2: PROCÉS DE PARTICIPACIÓ

5.1 MARC DE PARTICIPACIÓ. AGENTS PARTICIPANTS

Abans d'executar un procés participatiu i el disseny d'un pla estratègic cal, en primer lloc, definir clarament les normes de funcionament, és a dir, els principis que regeixen tot el procés i, evidentment, l'objectiu que es pretén assolir. De fet, qualsevol projecte requereix que aquest dos aspectes estiguin clarament definits, però hem de considerar-

ho d'una manera més notable encara, quan es pretén comptar amb la participació de la comunitat. Lògicament quants més membres formin part del procés, més complexitat i més possibilitats de diversitat de debats, d'opinions, de visions de la realitat. Per tant, la claredat en els principis rectors del procés i l'objectiu final on es vol arribar, ajudarà a no perdre el fil durant el mateix procés

5.1.1. PRINCIPIS RECTORS

El pla de desenvolupament comunitari (PDC) és només una estratègia que ha de servir als veïns de Cassà a arribar a un punt de millora de la situació social actual. Per tant és un camí o un procés de moltes actuacions que implica directament a moltes persones, entitats, institucions i serveis, i que les seves conseqüències han de ser visibles a tota la comunitat de veïns de Cassà.

Valorant aquests efectes, és molt necessari establir uns principis que orientin la direcció del camí i regeixin sempre qualsevol de les activitats o actuacions que es desenvolupin, ja siguin del mateix procés de debat, de disseny del pla, ja sigui en les mesures que es pretenguin dur a terme amb tota la població. Per dir-ho d'una altra manera, els mitjans, si importen, i tots estem lligats a unes normes de joc, clares, transparents i vinculades a la legalitat vigent.

Per aquest motiu, el PDC, no s'entendria de cap altra manera que no estigui regit pels principis generals humanistes i socials **de llibertat, igualtat i solidaritat**, seguint així els valors de comunitat, de les relacions humanes en societat i de la legalitat del nostre país.

Amb tot, és important tenir clars alguns principis més específics i que donin una orientació més concreta sobre la metodologia a seguir, i sobre les mesures que es podran aplicar. Els principis següents són l'especificitat que ha d'orientar tot el pla:

- **Participació oberta:** El PDC ha de promoure i facilitar la participació democràtica dels veïns en l'estudi, la programació i el control de la gestió dels serveis.
- **Globalitat:** aquest pla s'ha de regir per la mesura d'atendre les necessitats a partir d'una visió global i integral de tot l'entorn i evitar el tracte parcialitzat o segmentat dels recursos.
- **Integració:** Tot el pla ha de tendir a mantenir els ciutadans en els seus ambients familiars i socials, respectant el dret a la diferència i valorant la diversitat com un bé.
- **Prevenió:** El PDC s'ha d'orientar a superar les causes dels problemes i han d'actuar per a la seva resolució, evitant sempre que sigui possible només oferir solucions per les conseqüències dels problemes.
- **Simplificació i eficàcia:** Els recursos són limitats i per aquest motiu el PDC s'ha d'orientar per promoure actuacions el més simplificades possibles i orientades per l'eficàcia en la utilització dels mitjans i dels recursos.
- **Inclusió social:** cal promoure les estratègies i les mesures necessàries per tal de facilitar la inclusió dels col·lectius amb majors dificultats d'integració, tenint en compte les problemàtiques actuals i les emergents.
- **Cohesió social:** Orientar el PDC de manera que tots els veïns puguin tenir un sentiment de pertinença al municipi, en el qual hi poden tenir confiança.
- **Igualtat d'oportunitats.** Cal facilitar a les persones, mitjançant la promoció de les capacitats, aconseguir el màxim de benestar.

5.1.2. OBJECTIU GENERAL

El procés de participació ha de portar a obtenir uns resultats, primer de tot en el diagnòstic, però també en un disseny de possibles respostes a les necessitats detectades. Per aquest motiu, l'objectiu del PDC, seguint els principis rectors anteriors, ha de:

Definir i concretar les línies d'actuació social i les mesures que permetin promoure i complementar les capacitats de les persones, fomentant la participació ciutadana i afavorint la igualtat d'oportunitats i avançar cap a un veïnatge inclusiu, solidari, acollidor i cohesionat.

5.1.3. TAULA DE COORDINACIÓ I COMISSIONS

Com hem vist anteriorment, la taula de coordinació és un òrgan que gestiona la participació i a més contribueix a fomentar les relacions socials així com posar en comú recursos, capacitats i experiències. En definitiva, ha de ser l'organisme que sincronitzi tot el procés d'anàlisi i de planificació del pla de desenvolupament comunitari.

En aquest sentit, els primers elements a definir són els membres que configuraran el procés participatiu. De fet, aquesta és una qüestió bastant complexa, ja que per principis, aquest procés ha de ser obert. Això significa que ha de permetre la incorporació de tothom de la comunitat a formar-ne part. Per aquest motiu, com veurem a continuació, treballarem sobre grups sectorial o temàtics, els quals podran mantenir aquest principi d'obertura constant. Per aquest motiu serà important, a més de saber la composició dels participants, tenir definides les funcions que hauran de desenvolupar, i amb això garantim que el procés d'anàlisi no pugui desviar-se de l'objectiu que es planteja.

La **taula de coordinació** ha de ser representativa del teixit social de Cassà i de qui hi treballa de manera directa, per aquest motiu hauria d'incloure, com a mínim, els representats següents:

A nivell institucional:

- **Ajuntament de Cassà de la Selva:**
 - regidoria d'educació i tècnic de referència
 - regidoria de Serveis socials i sanitat i tècnics de referència
 - regidoria de Cultura i Joventut i tècnic de referència
- **Consorci de Benestar Social Gironès-Salt :**
 - director de serveis socials d'atenció primària i tècnic de referència
 - director de programes i tècnic de referència
- **Departament d'Educació**
 - inspector zona i tècnic de referència
 - directores de les escoles del municipi
- **Departament de Salut (IAS)**
 - coordinador de l'ABS
 - tècnic de salut comunitària IAS

A nivell veïnal:

- Representació significativa de la plataforma veïnal.**
- En aquest cas pot estar formada inicialment per:
- Associació de veïns de Cassà de la Selva
 - AMPA de les escoles del municipi
 - Associació "Xocolata per tots"
 - Patronat de l'hospital geriàtric
 - Fundació Càrites parroquial
 - Fundació Escoles Cristianes la Salle
 - Foment deportiu
 - Unió Deportiva Cassà de la Selva
 - Colla Excursionista de Cassà de la Selva

Pel que fa a l'**equip coordinador**, aquest ha d'estar constituït per:

- Coordinador del pla (tècnic designat per l'ajuntament o pel consorci de Benestar social)
- Tècnic de serveis socials d'atenció primària
- Tècnic municipal de cultura / educació
- Un o dos representats de la plataforma veïnal

5.2 DIAGNÒSTIC PARTICIPATIU

En el tercer capítol analitzàvem els diferent passos a tenir en compte per desenvolupar un procés de diagnòstic participatiu. Ara és el torn de la participació activa del teixit social de Cassà de la Selva: cal engegar un procés d'anàlisi amb tots els agents de Cassà per tal d'obtenir un diagnòstic participatiu.

La prospecció local realitzada en el capítol anterior contribueix a la justificació i fonamentació de la necessitat de realitzar un pla estratègic que faci front a la realitat actual i futura del municipi de Cassà. És una informació valuosa per tal de ser un punt de partida per al debat i l'anàlisi que hem de desenvolupar. Amb tot, cal ser molt conscients que només és l'inici d'una de les fases més importants.

Hem de deixar dit que la proposta de procés participatiu que farem hauria d'estar realitzada per l'equip de coordinació i aprovada per la mateixa Taula de Coordinació, ja que l'equip serà el màxim coneixedor de com portar endavant aquesta tasca i la Taula el màxim òrgan de decisió. En l'apartat anterior ja hem definit qui configura la Taula de Coordinació i també l'Equip Coordinador. Per tant, els passos que a partir d'ara es

descriguin són un hipotètic procés que proposo en el seu lloc, amb la intenció de veure a la pràctica tot el disseny del PDC:

- 1) Procés de contactes amb institucions, entitats, tècnics i veïns, per fomentar la motivació cap a la creació d'un pla de desenvolupament comunitari a Cassà.
- 2) Constitució de la Taula directiva.
- 3) Creació de l'equip de coordinació i designació de l'encàrrec de desenvolupar el pla.
- 4) Constitució de la comissió tècnica i la plataforma veïnal.
- 5) Definir les comissions temàtiques i aprovar-les per Taula de Coordinació.

Un cop designades aquestes comissions de treball temàtiques, l'equip coordinador farà un encàrrec concret a cadascuna d'elles per engegar i temporalitzar el procés de participació de tots els agents, tant en la recerca de la informació com en el debat i l'anàlisi de necessitats.

Paral·lelament es treballarà també amb la comissió tècnica, per a l'anàlisi de necessitats dels recursos i equipaments, i amb la plataforma veïnal es podran començar a definir els espais d'assemblea veïnal on decidir sobre les propostes que es vagin treballant.

Tots aquests primers passos són bàsics i necessaris, i per tant cal invertir-hi el temps i els recursos humans i materials que faci falta, doncs són aquests primers contactes els que orienten la projecció del què pot ser el PDC de tots els implicats. És un procés lent, però que l'equip de coordinació haurà d'anar vetllant per tal de conduir i dinamitzar i motivar per obtenir resultats.

Finalment, un cop aquests resultats siguin debatuts i aprovats per les diferents comissions, arribarà el punt en què la Taula de Coordinació aprovi una primera proposta de Pla de Desenvolupament Comunitari per Cassà. Aquesta proposta ha d'enfocar

quines línies de treball o estratègiques s'han de seguir, així com les mesures concretes que s'han d'aplicar per millorar la vida social de Cassà, especialment aquella part relacionada amb la proximitat dels cassanencs, les seves famílies i la nova realitat que es va configurant dia a dia amb la vinguda de nous veïns.

FASE 3: PROPOSTA D'ACTUACIÓ

5.3 LÍNIES ESTRATÈGIQUES I MESURES

El pla de desenvolupament comunitari ha de permetre'ns dibuixar un escenari de futur que millori de manera clara la situació actual radiografiada a partir del diagnòstic participatiu que s'ha realitzat (en el nostre cas, a partir de la prospecció local, ja que el diagnòstic no s'ha dut a terme).

Tal i com ja hem determinat amb l'objectiu del pla, ens cal definir i concretar les línies d'actuació social i les mesures que permetin avançar cap a una millora de la comunitat en la línies de potenciar el veïnatge inclusiu, solidari, acollidor i cohesionat.

D'aquest diagnòstic se'n desprenen un seguit de reflexions que seran significatives a l'hora de proposar les actuacions. Aquestes reflexions, fruit del debat participatiu, han d'ajudar-nos a dibuixar les línies que el pla haurà de seguir. Algunes de les reflexions recollides són:

- Cal un increment de serveis, equipaments, actuacions per donar resposta al volum de la població actual i que prevegi l'evolució d'aquesta població.
- Aquest increment ha d'anar acompanyat d'una transició des d'un sistema centrat en les estructures (equipaments i serveis) cap a un sistema orientat a les persones i facilitar-los l'accés als serveis.

- Cal un procés de desenvolupament del conjunt global de prestacions, serveis, activitats i programes del municipi, en contra d'un treball segmentat.
- Cal incrementar la coordinació d'actuacions i serveis tant en el sector institucional com en els grups formals del teixit social del municipi.
- S'ha de facilitar la vida de les persones en el seu entorn habitual, és a dir, el suport a les famílies i el veïnatge en el propi municipi.
- Cal fomentar la prevenció dels problemes amb accions a la comunitat, des de tots els àmbits municipals.
- Cal promoure la participació de les persones i les famílies en els diferents àmbits municipals.
- S'ha d'evitar promoure serveis o actuacions que no tinguin en compte a les persones més vulnerables, ni permetre guetització de problemàtiques o classes socials. Per fer-ho cal potenciar les relacions entre entitats que gestionen recursos i ofereixen actuacions i serveis.

És evident que aquestes reflexions ens porten ja a uns camins clars que cal treballar i potenciar perquè el pla es pugui portar a la pràctica, les línies estratègiques del pla:

- ***Impulsar noves polítiques de proximitat***
- ***Cohesió i inclusió social i participació ciutadana***
- ***Potenciar les entitats i el teixit social***
- ***Consolidar el treball en xarxa***

5.3.1 IMPULS DE NOVES POLÍTIQUES DE PROXIMITAT

El disseny d'equipaments, els seus continguts i els models d'organització han de permetre l'entrada, el contacte, el retrobament, però també la seva participació, ja sigui com usuari espectador, ja sigui amb la seva implicació.

És cert que hi ha equipaments i serveis que tenen unes possibilitats més grans per fer-ho que d'altres (el centre cultural o el local polivalent, el centre per als joves, ...). Hi ha espais, equipaments o simples activitats que poden ser autogestionats. D'altres, en canvi, requereixen d'un esforç i d'una voluntat de canvi important però no és menys cert que tot equipament pot adoptar mesures per tal d'intentar fer passos cap a aquest objectiu.

Per tal que aquests serveis i equipaments puguin seguir aquesta direcció, cal un replantejament bastant ferm no només en el nou model de proximitat, sinó també en les capacitats actuals per donar servei al volum actual de la població.

Els serveis de proximitat requereixen, per ser-ho, algunes consideracions:

- Han de ser estructures obertes i facilitar i promoure l'accés a tothom.
- Han de ser centres o serveis integrats, on l'activitat pública és una activitat integrada en el conjunt del municipi.
- Han de permetre el desenvolupament de la quotidianitat i per tant la trobada de diferents xarxes socials.
- Han de ser conscients que la comunicació és un dels eixos principals del propi espai.
- La complexitat de la seva gestió augmenta en la proporció de la mateixa participació, i la gestió compartida és la que millor fomenta aquesta participació.
- El paper de les persones, les entitats,... ha d'anar encaminat a la seva participació i al foment de l'associacionisme i ha de crear vincles bidireccionals amb l'equipament-ciutat

- El paper dels equipaments (els seus treballadors) requereix de flexibilitat i motivació i predisposició al treball fora fins i tot del mateix equipament.

Per tal de desenvolupar de manera ordenada i sistemàtica aquesta línia estratègica, caldrà concretar uns objectius més específics que permetin unes mesures o actuacions possibles de realitzar.

Objectius Específics i Mesures

1. Analitzar el model d'organització i del funcionament dels equipaments municipals i les entitats per tal d'adequar-los a un model de més proximitat.
 - a. Realitzar a cada àrea i equipament municipal una anàlisi del seu grau de proximitat amb la ciutadania i proposar accions concretes per millorar-ho.
 - b. Revisar els òrgans de decisió dels equipaments i potenciar la participació a partir dels usuaris.
 - c. Programar espais de relació, allà on sigui possible, amb altres serveis o entitats afins, amb l'objectiu d'establir vincles per a una programació d'activitats conjunta o coordinada.
2. Millorar l'accessibilitat dels ciutadans als serveis.
 - a. Millorar l'accés a la informació: sistematitzar la difusió i identificar punts d'informació.
 - b. Millorar la visualització: cal fer més visibles les actuacions i serveis i adequar-ho, en la mesura del possible, al llenguatge dels usuaris.
 - c. Adaptació dels horaris a les necessitats de les persones. Intentar buscar fórmules viables per millorar els horaris, especialment als serveis d'informació, orientació i algunes ofertes de serveis.
 - d. Millorar els equipaments en quan a la seva accessibilitat física.
3. Orientar els serveis a les preferències de les persones i facilitar la seva participació.

- a. Elaborar enquestes d'opinió a tot el teixit social sobre les diferents modalitats de serveis, per tal d'incloure-les en la planificació dels equipaments o projectes.
 - b. Oferir espais dins dels funcionaments ordinaris dels serveis i les entitats per a la participació individual o col·lectiva.
4. Establir canals de coordinació integrals per tal d'oferir més i millor informació als ciutadans.
- a. Establir protocols d'actuació entre els diferents serveis o equipaments.
 - b. Establir taules de coordinació entre serveis públics amb temes afins.
 - c. Difondre el programes conjunts que tinguin repercussió directe sobre els ciutadans.
5. Intentar adaptar els serveis a les singularitats de les persones, en la mesura del possible, per tal d'incloure especialment els més vulnerables.
- a. Incloure en les programacions o actuacions dels serveis la visió de la globalitat de la societat, també dels col·lectius més desfavorits.
 - b. Realitzar formació dels treballadors dels equipaments per tal de comprendre aquesta diversitat en la seva activitat ordinària.

5.3.2 COHESIÓ I INCLUSIÓ SOCIAL I PARTICIPACIÓ CIUTADANA

El treball comunitari exigeix la reformulació d'alguns serveis, d'orientar-ne d'altres i crear-ne de nous. Aquest plantejament però, cal que tingui en compte un objectius comuns: la cohesió dels ciutadans, l'equipament amb serveis inclusius per a les persones i el foment per a la seva participació.

El objectius específics per assolir aquest finalitat, poden ser molts i molt complexes, per aquest motiu el pla es centra bàsicament en tres que permetran la formulació d'accions concretes:

1. Adequació dels serveis actuals cap a serveis nous que donin resposta més integral a situacions concretes:
 - a. Adequació de l'oficina d'atenció al ciutadà també per a l'orientació i l'acollida de nouvinguts. Situar-la en un lloc cèntric. Dotar-la d'equipaments telemàtics per a una xarxa d'informació municipal.
 - b. Modificar l'actual sistema d'acollida escolar cap a una oficina única de matriculació i acollida escolar.
 - c. Campanya municipal sobre "Centres sans, sostenibles i educatius" i projecte de guarderia matí o tarda, elaborada des del Consell Escolar Municipal, per a tots els centres educatius del municipi.
 - d. Apropar als barris algunes activitats de dinamització: biblioteca o ludoteca als barris com espai dinamitzador des de la seu central,...
 - e. Gestió i dinamització dels espais oberts (patins oberts, equipaments esportius,...).
 - f. Formalització oficial de l'escola d'adults i complementada amb el suport de les entitats per a la dinamització i integració sociocultural dels seus alumnes (classes de català, activitats de suport,...).
 - g. Reprogramació dels espais del centre obert infantil a la seva connexió amb altres activitats socioculturals o esportives municipals.

2. Creació de nous projectes o serveis públics:
 - a. Servei públic de mediació.
 - b. Servei municipal de teràpia familiar.
 - c. Servei de suport familiar (projecte de formació i borsa de cangurs).
 - d. Servei de suport pares-fills (espai nadó, escola de mares i pares,...).

3. Suport a la participació:
 - a. Elaboració d'un sistema universal de beques o ajuts per facilitar l'accés a les activitats culturals, esportives i artístiques a tothom.
 - b. Fomentar amb campanyes municipals la utilització dels serveis amb promocions per a les persones.

5.3.3 POTENCIAR LES ENTITATS I EL TEIXIT SOCIAL

Les entitats, associacions o grups formals són, com hem vist en aquest treball, un dels actius del capital social dels municipis. Són aquests espais que aglutinen persones per les seves afinitats on existeix realment un potencial importantíssim que cal aprofitar per millorar el conjunt de tota la comunitat.

En aquest sentit, els objectius específics a tractar i les mesures per potenciar les entitats passen per:

1. Donar suport i assessorament a les entitats locals.
 - a. Facilitar la informació a les entitats i fer difusió de la seva activitat.
 - b. Orientar les entitats a generar nous serveis per al municipi.
 - c. Promoure una programació que aglutini els serveis de les entitats i les seves actuacions.

2. Donar suport a les entitats que promouen activitats obertes o d'utilitat social.
 - a. Donar suport físic per la ubicació de les entitats i per realitzar activitats obertes.
 - b. Promoure un banc de recursos d'equipaments, materials,...

3. Potenciar el teixit associatiu.
 - a. Donar suport a la creació de grups per afinitats, que possibilitin les relacions de la diversitat de persones en general.
 - b. Promoure l'associacionisme o els grups dins els serveis públics de proximitat: a l'escola (les AMPES, els equipaments culturals, clubs afins), als serveis de salut (grups de suport a malalties), als serveis socials (grups de suport, habitatge), de joventut (grups d'activitats, de recerca de feina- serveis de contactes,...)
 - c. Facilitar espais de trobada grupals i dinamitzar-los per a la motivació de nous grups (els patis oberts, serveis als barris, als espais públics,...).

5.3.4 TREBALL EN XARXA

La implicació dels agents professionals en la resolució dels problemes o en les actuacions professionals són, sens dubte, millorades quan existeix una visió compartida del problema o del tema a tractar, i encara més quan la solució passa per la integració dels diversos agents amb un únic objectiu. Aquesta és l'essència del treball en xarxa, la coordinació i l'objectiu comú.

La persones són usuàries de serveis i equipaments i, per tant, la visió de la realitat és més propera a la sectorització dels temes (culturals, esportius, d'habitatge, de salut, socials,...) però és l'objectiu comú qui fa que cadascun d'aquests sectors pugui aprofundir en el seu àmbit d'intervenció. Quan es perd l'objectiu comú aleshores es produeix la fragmentació de la realitat. Aquesta fragmentació pot permetre el mal encaixar de situacions concretes o de persones, especialment les més vulnerables, que no acaben de trobar solució als seus problemes i que els serveis passen d'una banda a l'altra. Amb el treball en xarxa, especialment en la proximitat, aquest fet és el que s'ha d'evitar.

Els objectius que es persegueixen en aquest pla i les mesures per desenvolupar-los són les següents:

1. Establiment i millora dels sistemes de coordinació interadministrativa o entre àrees municipals.
 - a. Fomentar els espais de relació entre àrees del municipi amb l'objectiu de millorar les actuacions i augmentar la comprensió de la realitat.
2. Creació de comissions o taules per a l'avaluació de necessitats, la planificació i el disseny d'activitats, especialment dels col·lectius més vulnerables.
 - a. Establir una estructura temàtica sobre quins serveis cal coordinació, respecte a la infància i família, respecte gènere i respecte a la immigració.
 - b. Fomentar taules de participació en aquests aspectes.

3. Creació d'un model mixt de gestió de serveis amb la incorporació de la iniciativa social.
 - a. Fomentar fòrmules que donin nous serveis a partir de la col·laboració de l'administració, d'empreses i les entitats municipals. Creació d'una fundació que aglutini els dos sectors per oferir serveis públics de suport als ciutadans.
 - b. Donar suport a les entitats a nivell econòmic, d'assistència tècnica o física per a la realització de serveis que cobreixin necessitats específiques.

CAPÍTOL 6. REFLEXIONS FINALS

Al plantejar aquest treball, tal i com indicava al seu inici, he pretès desenvolupar dues qüestions: per una banda, reflexionar sobre alguns dels reptes d'una societat canviant, per l'altra, intentar proposar solucions que hi donin resposta. Simple i complicat alhora.

Reflexionar sobre la complexitat d'una societat en canvi constant és una tasca permanent de totes les disciplines que volen mantenir-se vives, i per tant, des de la pedagogia també. De fet, fer reflexions al voltant de conceptes com l'evolució de les estructures familiars, els reptes de la immigració,... són fenòmens llargament estudiats des del camp de l'educació.

El que ja no és tant freqüent, i amb això intento oferir una petita aportació, és la incorporació del concepte de treball amb la comunitat com una metodologia del camp de l'educació. Certament no és un concepte nou, ni per la pedagogia ni per altres disciplines que hi tenen molta més tradició utilitzant-la (sobretot el treball social i l'educació social).

Lligar doncs, conceptes de família, immigració i treball comunitari, amb components de participació ciutadana i desenvolupament social, ha estat la part principal de les reflexions que s'han desenvolupat. Amb tot, tal i com anunciava a l'inici del treball, trobava del tot necessari oferir un exemple pràctic. Una proposta real que ens permetés visualitzar l'aplicabilitat d'aquests conceptes per contribuir a engruixir les capacitats que podem tenir com a pedagogs en el camp socioeducatiu.

Quan en el dia a dia de la pràctica professional fem petites aturades per reflexionar si el camí que recorrem és o no el més adient, ens adonem que els reptes que van apareixent cada cop són més. La rapidesa en què apareixen aquests canvis sovint no concorda amb la rapidesa per reaccionar-hi. Aquest treball és, doncs, una parada en aquest camí per

observar amb més tranquil·litat quina direcció de futur es pot prendre en algunes intervencions educatives i socials sobre la població.

De les reflexions analitzades hi ha diferents qüestions que cal recuperar a tall de conclusions:

La família forma part de la societat com un element bàsic i essencial, i aquesta està plantejant canvis significatius en la seva estructura, que d'alguna manera o altra demanen noves respostes. Alguns canvis en la societat (la incorporació de la dona al món del treball, les famílies monoparentals, les homosexuals amb fills,... i molts més factors que difícilment desapareixeran) generen directament noves demandes que des de l'educació cal abordar d'una manera directa, però no necessàriament només des del camp de l'educació formal.

Els reptes de la immigració són una altra de les realitats que demostren els canvis de la nostra societat. Un fenomen imparabile que aporta moltes capacitats positives, però que també ha fet aflorar la majoria dels problemes que tenim mal resolts (radicalització de les desigualtats, guetització, manca d'oportunitats, incivisme...). En aquest sentit, des de l'educació, els reptes de la interculturalitat i la cohesió social són evidents i calen més respostes educatives globals, però pròximes a les persones.

Com hem pogut veure, la comunitat i les seves xarxes de relacions són una realitat que es va construint dia a dia, i pretendre un desenvolupament comunitari significa, al meu entendre, en primer lloc una idea de creixement social, i en segon lloc, presa de consciència comunitària. Aquests elements ens porten a dos conceptes més estretament lligats: la necessària participació ciutadana en la resolució dels propis problemes o necessitats (compromís i responsabilitat); i per altra banda, el concepte d'estratègia metodològica per dissenyar aquest creixement o afavorint-ne les condicions perquè es pugui donar.

Com a professionals de l'educació, la contribució que podem aportar a cadascun dels conceptes anterior és significativa, però sobretot quan la situem en l'últim dels

conceptes: la planificació estratègica. Com ja he dit abans, el disseny de plans estratègics per a la millora de situacions socials o educatives, no és un camp exclusiu de cap disciplina. En tot cas, les aportacions que des de la pedagogia podem aportar, més enllà del camp educatiu formal, poden enriquir amb una nova visió les solucions als reptes plantejats.

El disseny de l'acció comunitària té un gran component polític i un gran component pedagògic. Respecte el component polític, cal dir que la decisió d'utilitzar un sistema participatiu, no només en l'anàlisi sinó en tot el procés decisiu, és una clara demostració de la capacitat de la pràctica democràtica. En quan al component pedagògic, és innegable que el disseny de treballar amb la comunitat comporta un procés educatiu amb cadascuna de les persones i el seu conjunt. Un procés educatiu entès com l'aprenentatge a partir de les relacions amb els altres.

Els processos participatius impliquen un grau de relacions humanes on l'objectiu és el consens de les qüestions tractades. A nivell tècnic, això pot comportar coordinació i interdisciplinarietat, és a dir, un creixement professional; a nivell personal enriquiment de comunicació, de relacions, de cohesió,..., un creixement personal; i a nivell col·lectiu, la possibilitat de millorar la qualitat de vida de la que partim, és a dir, un creixement social.

Entenem doncs, com a pedagogs, que en el disseny d'aquests plans hi tenim un paper molt important. De fet, com hem vist en el capítol 3, els plans educatius d'entorn, liderats des del departament d'educació, ja contempen la figura d'un tècnic d'educació (tècnic LIC) per a coordinar els plans. El què ja és més difícil de trobar, és un professional del camp de l'educació en plans de desenvolupament comunitari socials. Aquest ha estat un dels motius per els quals aquest treball ha volgut expressament dissenyar un pla de desenvolupament comunitari a nivell pràctic per a una població real, per evidenciar les possibilitats i les capacitats que la pedagogia i els pedagogs podem aportar fora del marc de l'educació formal.

Respecte els plans estratègics comunitaris, uns dels instruments metodològics per a la intervenció amb la comunitat, també en poden treure'n algunes conclusions:

A nivell tècnic, la claredat de la metodologia no comporta cap dificultat especial, i pot aportar uns beneficis educatius i socials molt importants (culturals, d'habilitats, de relacions, de comunicació,...). Però també implica processos, que al meu entendre, requereixen capacitats professionals importants, processos que poden ser costosos de realitzar i que presenten un nivell d'incertesa important.

El fet de treballar amb la comunitat comporta per al professional una estreta relació amb ella. La participació ciutadana també l'afecta a ell amb les implicacions de "sentir-se part de la comunitat", "estar amb la comunitat" i prendre part en les decisions. Això comporta un nivell de compromís professional i personal que va més enllà de la capacitat tècnica. Per tant esdevé un repte important per aquells professionals que vulguin dedicar-se a treballar en aquesta direcció.

Per altra banda, són processos que poden ser llargs i la figura professional (l'equip de coordinació), per les implicacions que acabem de veure, requereix d'estabilitat en tots els seus aspectes. No és doncs una tasca que permeti improvisacions en aquest sentit. Pel mateix motiu, però en un altre nivell, aquesta mateixa implicació es produeix en tots els agents participants i això implica que el grau d'incertesa en el procés i en els resultats augmenta, donat que la participació ciutadana és oberta i flexible. Cal que siguem conscients d'aquestes condicions per evitar possibles frustracions professionals i aprofitar aquestes debilitats del procés transformant-les en potencialitats, quan es donin.

Professionalment i personalment requereix al pedagog una maduresa i unes habilitats per treballar en equip, d'empatia, d'organització i de treball amb la incertesa, que no es dona en tots els professionals. La dificultat de trobar un perfil d'aquestes característiques també suposa una dificultat per engegar plans d'aquestes característiques.

Més enllà del perfil professional però, hi ha una qüestió que suposa encara més dificultat alhora de desenvolupar aquest tipus de plans. Com hem dit abans, l'acció comunitària implica un gran component polític. Quan aquesta acció a més, es trasllada a la participació ciutadana democràtica, això significa per a les administracions que impulsen aquests tipus de plans, un trasllat del poder de decisió als agents participants, una implicació clara i una responsabilitat pública evident.

Sovint, per a les administracions, és més simple impulsar projectes on aquestes qüestions queden en mans només de la mateixa administració. Ja hem pogut veure que els beneficis de la implantació d'aquests plans estratègics són molts, però també els riscos o costos polítics són grans. Cal una implicació evident i una assumpció d'aquest risc per part de les administracions, i aquest pot ser el principal escull per tirar endavant plans d'aquestes característiques.

Finalment, dir que una altra qüestió rellevant d'aquests plans, tot i les evidents millores socials que pot aportar, és la dificultat per visualitzar resultats a curt termini. De fet, el disseny de cadascun dels plans implicarà més o menys recursos, projectes, actuacions,... que permetin uns resultats identificables. Aquests no són els resultats a que em refereixo.

Els resultats a llarg termini respecte la cohesió social i el creixement social de la població són els objectius que es pretenen amb aquests plans. Com he dit abans, els ràpids canvis de la societat, generen nous reptes constantment, i els plans requereixen de temps per donar respostes sòlides. És la durada d'aquest procés el que considero un risc a tenir en compte. Novament la incertesa (de canvis significatius en la població) pot afectar seriosament els resultats esperats. En altres paraules, i com exemple del què vull dir, es pot tirar per terra la feina feta durant molt de temps (amb persones implicades i compromeses, amb relacions humanes fortes,...) només, per exemple, per un simple canvi de govern de l'administració municipal.

Tot i aquest perill i el dubtes que em planteja, crec sincerament que la feina feta sempre genera condicions en les persones (a nivell de creixement personal) que difícilment es

pot perdre, i per tant són una llavor plantada a cadascun dels agents participants que els implica més enllà dels mateixos plans de desenvolupament comunitari.

Ja per finalitzar, voldria fer dues reflexions més a nivell més personal. En primer lloc, dir que crec sincerament amb la figura del pedagog per treballar en el camp social. Crec que existeixen experiències molt interessants que permeten a aquests professionals aportar-hi la seva visió educativa. La família i la immigració són només dos exemples que he utilitzat per demostrar-ne les seves possibilitats, però l'acció comunitària ha de prendre més força i cal anar ampliant aquest camp d'actuació amb més propostes aplicables a la pràctica. Tenim doncs, un repte professional important per desenvolupar en aquest sentit.

En segon lloc, dir que l'elaboració d'aquest treball ha estat una tasca evolutiva (i també llarga) que va néixer amb una idea d'un projecte concret i que s'ha anat convertint, madurant i transformant per arribar al treball final que hem pogut veure.

En aquest procés la visió comunitària ha pres molta força i l'enriquiment personal al descobrir significativament aquests conceptes ha estat molt important. En aquest sentit, haig de dir que ara no puc entendre d'altra manera la intervenció socioeducativa quan es tracta de fer-ho amb tota una comunitat. Valoro molt positivament el fet d'haver-me aturat un moment en l'exploració d'aquest àmbit.

Certament, i com a crítica destacable a fer, potser es tracta d'un treball massa general, però ara més que mai, caldria aprofitar aquesta visió general per tal d'engrescar-nos en l'aprofundiment d'estudis des de la pedagogia per anar ampliant alguns dels aspectes que es poden desprendre del treball.

Tal vegada, una anàlisi amb profunditat de cadascuna de les necessitats de futur de l'evolució de les estructures familiars podria oferir reptes apassionants per als pedagogs. O potser, el treball sobre l'abordatge intercultural de la comunitat i les actuacions i programes que s'experimenten podria ésser, també, un bon punt de partida pels

pedagogs que vulguin o creguin que cal ampliar els seus angles de visió en les actuacions comunitàries.

En tot cas, i ja per acabar, cal dir que el treball social i educatiu que com a professionals realitzem, sigui quin sigui l'àmbit d'actuació, tindrà la necessitat d'apropar-se i relacionar-se amb persones, i darrera de cadascuna d'elles hi ha un món per descobrir, i molts reptes per a l'educació. De nosaltres depèn voler aportar-hi o no el nostre granet de sorra.

BIBLIOGRAFIA

Alsinet, J., Riba, C., Ribera, M., Subirats, J. (2003). *Més enllà de l'escola. Transformacions socials i noves dinàmiques educatives i professionals*. Barcelona: Ed. Fundació Jaume Bofill.

Ander-Egg, E. (1992). *Introducción al trabajo social*. Madrid: Ed. Siglo XXI de España Editores SA.

Ander-Egg, E. (1998). *Metodología y práctica del desarrollo de la comunidad. 1 ¿qué es el desarrollo de la comunidad?* (33a ed.) Buenos Aires: Ed. Lumen-Humanitas.

Ander-Egg, E. (2000). *Metodología y práctica del desarrollo de la comunidad. 2 El método del desarrollo de la comunidad*. (33a ed) Buenos Aires: Ed. Lumen-Humanitas.

Barbero, J.M.; Cortés, F. (2005). *Trabajo comunitario, organización y desarrollo social*. Madrid: Ed. Alianza Editorial.

Besalú, X. (2002) *Diversidad cultural y educación*. Madrid: Ed. Síntesis Educación.

Cardús, S. (2000): *El desconcert de l'educació*. Barcelona: Ed. La Campana.

Carbonell, F. Coord i Fd. SERGI (1994): *Sobre Interculturalitat*. Ponències de l'escola d'Estiu sobre Interculturalitat de Girona 1993 i 1994. Girona: Ed. Fundació Ser.Gi.

Comes, D. (1996): "Noves formes de família", in *A l'entorn de ... – CIFA*; num .11; Pg 29-43. Barcelona: Ed. Diputació de Barcelona.

Funes, J; Vila, I; VV.AA (1999): *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*. Barcelona: Ed. Fundació La Caixa – Col·lecció Estudis Socials.

Chadi, M. (2000). *Redes sociales en el trabajo social*. Buenos Aires: Ed. Espacio.

Consell Comarcal del Gironès (2007). *Memòria d'activitats 2006*. Girona: Ed. Consell Comarcal del Gironès.

Departament de Benestar Social i Família (2003). *IV pla d'actuació social 2003-2006*. Barcelona: Ed. Generalitat de Catalunya.

Departament de Benestar Social i Família (2006). *Pla per a la inclusió i cohesió social a Catalunya. Visió, necessitats, conceptes, estratègia. Construint la resposta (vol.I)*. Barcelona: Ed. Generalitat de Catalunya.

Departament de Benestar Social i Fund. Vidal i Barraquer (1995): *Nous Models de família en l'entorn urbà*. Barcelona: Ed. Generalitat de Catalunya.

Departament d'Educació (2005). *Pla per a la llengua i la cohesió social. Educació i immigració*. Barcelona: Ed. Generalitat de Catalunya.

Fundación Kaleidos.red (2003). *Equipamientos municipales de proximidad. Plan estratégico y de participación*. Gijón: Ed. Trea.

Generalitat de Catalunya, Departament de Relacions Institucionals i Participació (2007). *La planificació de la participació. Innovació Democràtica, 2. febrer 2007 a* <http://www.gencat.net/drep>

Kisnerman, N. (1983): *Teoría y práctica de trabajo social. Comunidad*. Buenos Aires: Ed. Humanitas.

Kisnerman, N. (1990): *Servicio social de grupo: una respuesta a nuestro tiempo*. Buenos Aires: Ed. Humanitas.

López, C.(1996): “Família i estat de benestar”, in *R.T.S* num 102; Pg 26 – 37.
Barcelona: Ed. Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents de Catalunya.

Meltzer, D.; Harris, M. (1989): *El paper educatiu de la família*. Barcelona:Editorial Espaxs SA.

Migration Policy Group-Direcció General de Llibertat, Seguretat i Justícia de la Comissió Europea (2007). *Manual sobre integració per a responsables de l'elaboració de polítiques i professionals* (2a ed.). Luxemburg: Ed. Oficina de Publicacions Oficials de les Comunitats Europees.

Ministerio de Asuntos sociales (1992): *La Administración local y los servicios sociales en ayuntamientos de menos de 20.000 habitantes*. Madrid: Ed. Dirección General de Acción Social.

Minuchin, S. (1977): *Familia y terapia familiar*. Barcelona:Editorial Granica.

Nacions Unides (1994): *Construir la democràcia més petita en el cor de la societat*;
Barcelona: Ed. Associació per a les Nacions Unides a Espanya.

Pincus , A. ; Minahan, A. (1973); *Práctica del Trabajo Social: Modelo y Método*;
Peacock: Ed Itasca

Prieto, D. (1988). *El autodiagnóstico comunitario e institucional*. Buenos Aires: Ed. Humanitas.

Perroux, F. (1984). *El desarrollo y la nueva concepción de la dinámica económica*.
Paris: Ed del Serbal –col·lecció Libros del Tiempo Unesco.

Salem, G.; i col.laboradors (1990): *El abordage terapéutico de la familia*. Buenos Aires: Ed. Paidós.

Secretaria per a la Immigració (2006). *Pla de ciutadania i immigració 2005-2008*. Barcelona: Ed. Generalitat de Catalunya.

Terradellas, MR. (2006). Viure al ritme de la societat d'avui: Família i escoles d'educació infantil. Nous canvis. Noves exigències. *FEP.net*, 2. juny de 2006. a <http://portcorp.udg.edu/fep/default.aspx?tabid=2163>

Trilla, J. (1993): *La educación fuera de la escuela*. Ed. Ariel. Barcelona

Theillier, G.; De Toca, J. (1986) *Metodologia de l'acció educativa. Una eina per a l'educador especialitzat*. Ed. Diputació de Girona. Girona.

VVAA (2007). *Proximitat i relació per a la cohesió social. Programa marc de la xarxa de centres cívics de l'Ajuntament de Girona*. Girona: Ed. Ajuntament de Girona.

VV.AA. (1988): *Las familias monoparentales*. Madrid: Editorial Instituto de la Mujer.

VV.AA (1999): *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*. Col·lecció Estudis Socials. Barcelona: Ed. Fundació La Caixa.

La societat en la que vivim, les seves xarxes de relacions, els models de família, els nous veïns,... tot es troba en un procés de canvis constants i ràpids que ens afecten de manera molt directe, generant noves demandes i nous reptes per a l'educació i la societat en general.

En aquest treball es pretén conèixer i reflexionar al voltant dels conceptes de comunitat i les xarxes de relacions que la configuren, sobre la família i la seva transformació actual i sobre els nous reptes que planteja la immigració a la comunitat.

És des d'aquesta òptica, des de la mateixa comunitat, que plantegem buscar noves solucions educatives i participatives per fer front a aquestes realitats. Analitzarem el què pot fer la pedagogia mitjançant la metodologia de treball comunitari i concretament amb els instruments de planificació estratègica comunitària, i ho exemplificarem amb una proposta pràctica de pla de desenvolupament comunitari per a un municipi real de les comarques gironines, Cassà de la Selva.

Teniu a les mans un treball de reflexió sobre el paper de l'educació més enllà de l'àmbit formal, una invitació a ampliar el camp de la pedagogia per treballar amb la comunitat.

The society we live in, its relational networks, family models, new neighbors, etc. is in a process of constant and rapid change that affects us in a very direct way, generating new demands and challenges for the education and the society in general.

This essay pretends to get to know and to think around issues of the community and the relational networks that configure it; the family and its present transformation; and the new challenges that --- immigration brings up in the community.

It's from this optic within the community, that in order to face these new realities we plan to look for new educational and participative solution. We will analyze what pedagogy can do through the methodology of community work, concretely by using instruments of the community's strategical plannification. We will exemplify it by using practical proposals of the community developmental planning in Cassà de la Selva, a town in the area of Girona.

You have in your hands a reflective essay on the role of education that goes beyond its formal approach. It is an invitation to amplify the area of pedagogy to work with the community.

Descriptors

***treball comunitari, participació ciutadana, família, immigració,
plans de desenvolupament comunitari***

community work, civilian participation, family, immigration, community development plans